LAISVĖ

BALANDIS
1965

Dr. Augustinas Idzelis
KRAŠTO INDUSTRIALIZACIJA IR RUSIFIKACIJOS POLITIKA

Dr. Kazys Eringis
LIETUVOS OKUPACINĖS "SAVIVALDOS" ADMINISTRACIJA

K. G.
LIETUVOS LAISVĖS ARMIJA

Juozas Keliuotis
DANGUS NUSIDAŽO RAUDONAI

LITERATŪROS VAKARAS

Juozas Kojelis
ŠV. KAZIMIERAS IR VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI

JAUNIMAS POLITINIŲ STUDIJŲ SAVAITGALY

K.K.G.
KATALIKŲ BAŽNYČIOS IR VLASTYBĖS SANTYKIAI OKUPUOTOJE LIETUVOJE

Julius Vidzgiris
STIPRINANTI DVASIOS PERGALĖ

Nr. 93 (130)

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ TARYBA

Dr. Vytautas Majauskas, Tarybos prezidiumo pirmininkas,
6 Sea Gull Terrace
Ormond Beach, FL 32074

Vytas Petrulis, Tarybos prezidiumo sekretorius,
30115 Brookview
Livonia, MI 48152, USA

Dr. Česlovas Kuras, Tarybos prezidiumo narys,
Windsor, Ont. Canada

Jonas Urbonas, Tarybos prezidiumo narys,
Clawson, MI.

Vincas Akelaitis, Cleveland, OH.

Juozas Ardys, Fairview, Pa.

Dr. Kęstutis Girnius, Muenchen, Vokietija

Kęstutis, Ivinskis, Europos LFB pirm., Bonn, Vokietija

Bronius Nainys, JAV ir Kanados LFB centro valdybos pirmininkas,
7 Glenview Lane
Lemont, IL 60439

Juozas Mikonis, Richmond Hts, OH.

Vacys Rociūnas, "Į Laisvę" redaktorius, Independence, OH.

Dr. Adolfas Sležas, Flossmoor, IL.

●

Rankraščiai, nuotraukos ir knygos siunčiamos redaktoriaus adresu: 7328 Midland Road, Independence, Ohio, 44131

Užsakymus ir prenumeratos mokestį siųsti administracijos adresu: Jonas Prakapas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305

Metinė prenumerata: Australijoje, Jungtinėse Valstybėse ir Kanadoje — $7.00, kitur — $5.00.

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.

Spaudžia TĖVŲ PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Į LAISVĘ

Nr. 93 (130)
1985 BALANDIS

POLITIKOS ŽURNALAS

TURINYS

Skaitytojų žodis 2
Dr. Augustinas Idzelis: Krašto industrializacija ir rusifikacijos politika 5
Dr. Kazys Eringis: Lietuvos okupacinės "savivaldos" administracija 11
K. G.: Lietuvos Laisvės Armija 15
Juozas Keliuotis: Dangus nusidažo raudonai 20
Literatūros vakaras 23
Juozas Kojelis: Šv. Kazimieras ir Vasario Šešioliktoji 27
Ką kalbėjo Los Angeles jaunimas XVII politinių studijų savaitgaly 35
Ingrida Bublienė: Lietuviai JAV prezidento inauguracijoje 43
V. R.: Fondai, mecenatai, aukotojai 45
Juozas Kojelis: Ilsėkis svetimoj žemėj 49
Nauji leidiniai 52
Markus Frenklendas: Pabaltijo tautos — Europos partizanai 56
V. A. D.: Visi ryžkimės Lietuvai 59
Lietuvių radijo programos JAV 62
Vienybietis: Priešnacinės veiklos iškarpa 64
K. K. G.: Katalikų Bažnyčios ir valstybės santykiai ok. Lietuvoje 68
Julius Vidzgiris: Stiprinanti dvasios pergalė 70

"Į LAISVĘ" — lietuvių politikos žurnalas.
Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai.

"Į LAISVĘ" (TOWARD FREEDOM): Lithuanian magazine of politics, published three times a year by the **Friends of the Lithuanian Front.**

Vacys Rociūnas, Redaktorius/Editor
7328 Midland Rd.
Independence, Ohio 44131

Jonas Prakapas, Administratorius/Circulation Manager
14 Thelma Drive
Bakersfield, CA 93305, USA

LIETUVOS NACIONALINĖ M. MAŽVYDO

Spauda — svarbus ginklas mūsų laisvės kovoje

Su dideliu dėmesiu perskaičiau dr. V. Dambravos straipsnį: "Rezistento žvilgsnis iš Pietų į Šiaurę". Jame nagrinėdami, mano nuomone, punktai, svarbūs ne tik Lietuvių Bendruomenei, bet ir mums visiems "iš anapus geležinės uždangos". Be abejo, L. B. veikla Venezueloje galima statyti pavyzdžiu kiekvienai kitai sovietų pavergtai etninei grupei. Iliustracijai noriu duoti keletą ryškių veiklos pavyzdžių.

Pirmoje eilėje yra ypatingai svarbus darbas, atliktas spaudoje. Gyvenu Venezueloje jau 39 metai ir turiu pripažinti, kad per paskutinius trejus metus Lietuva Venezuelos spaudoje figūravo daugiau, negu per visus kitus praėjusius 36 metus. Tai be kalbos yra didelis dr. Dambravos patriotinis darbas. Aš tvirtai tikiu, kad spauda yra vienas pačių svarbiausių ginklų mūsų kovos lauke. Tai praktiškai vienintelis efektyvus būdas supažindinti pasaulį su mūsų laisvės problema. Niekas mums nepadės, jeigu niekas apie mus nežinos. Lietuvai palanki pasaulio opinija yra ypatingai būtina, o palankumą Lietuvai sukelti galima tikrai per gerai organizuotą veiklą spaudoje. Kad tai labai sunkus darbas — abejonių nekyla. Televizija labai brangiai kainuoja, bet ir čia buvo surasti būdai jai panaudoti. Šiose svarbiausiose srityse Venezuelos Lietuvių Bendruomenė pirmauja visoje Pietų Amerikoje, įskaitant ir kitas pavergtų tautų grupes.

Ir tautinių - religinių švenčių organizavime VLB surado naujus, dar mūsų nebandytus būdus pasiekti tikstančiams nelietuvių. Tai antras svarbus dr. Dambravos laimėjimas. Daugelį metų, pats dirbdamas vadovaujamą darbą Lenkų Bendruomenėje ir laikydamas artimus ryšius su kitomis bendruomenėmis, pastebėjau, kad švenčių ir minėjimų rengimo srityje jos visos laikosi to paties šablono. Ką gi mes paprastai darome, sakykime, Nepriklausomybės Dieną, nesvarbu, ar tai būtų švenčiama Lietuvos, Lenkijos, Vengrijos, ar kitos tautinės grupės valstybinė sukaktis? Susirenkame — ne visi, kas galėtų dalyvauti, pasimeldžiame, paašarojame ir kartais tik pašnabždomis pasakome, kad mūsų tauta dar vis kenčia sovietų pavergta. Išklausome dažnai nuobodžią paskaitą, kurios turinį visi ir taip atmintinai žinome. Po to užvalgę ir išgėrę skirstomės namo, galvodami gerai atlikę savo patriotinę pareigą. Tokio pobūdžio šventės galėjo būti pateisinamos tremties gyvenimo pradžioje, bet ne dabar. Jos nebeturi būti organizuomanos vien sau, o pilečiams tų valstybių, kur mes gyvename, kad jie sužinotų, kas gi iš tikro darosi Lietuvoje, Lenkijoje, ar kur kitur. Mums reikia sąjungininkų! Straipsnio autorius tai gerai supranta ir ta prasme veikia.

Baigdamas turiu suminėti dar vieną dalyką, kurį laikau tiesiog stebuklu. Tai jaunimo veikla ir bendradarbiavimas politinio darbo srityje. Tai laimėjimas, apie kurį prieš keletą metų neteko mums net svajoti. Dėkingai prisimenu lietuvių jaunimo talką lenkų jaunimui, pravedant "Solidarnosc" demonstracijas; jų metu lietuvių jaunimas viešai gynė ir savo laisvės bylą. Dar daugiau. Abi tautinės grupės padėjo "trečioms grupėms" išsijudinti. Sena taisyklė tebegalioja: mūsų jėga yra bendrose pastangose. Yra tiesiog juokinga, kad ir šiandien dvi tautos, to paties sovietinio bato prispaustos, dar vis nesuranda bendros kalbos ir nesugeba sukurti bendro veiklos fron-

to. Iš tikro, ką gi veikia mūsų vadai? Cinikui galėtų atrodyti, kad jie, tikriausiai nenoredami, netiesiogine prasme pasitarnauja priešui. Čia vėl iškyla dr. Dambravos politinė vizija ir jo diplomatiniai gabumai rasti mums tinkamas ir veiksmingas rezistencinės veiklos formas. Man labai patiko jo mestoji Visuotinio Tremties Seimo idėja, kurią norėčiau matyti įgyvendintą ir lenkų tarpe. Taip pat manau, kad JAV lietuviams būtina "išgyvendinti" į sovietų ambasados sąstatą įrikiuotus lietuvių komunistus, kurių tiesioginis uždavinys yra kenkti Lietuvai ir JAV. Straipsnyje (pirmoje dalyje) paliečiama daug jautrių taškų, vertų dėmesio ir akcijos, kaip verti dr. Antano Maceinos rezistencijos mestieji trys konkrečūs rezistencijos uždaviniai — bazė autoriaus išsamiam stūaipsniui. Gaila, kad šiame numeryje nebuvo atspausdintas visas šis aktualus straipsnis. Taip pat dėkoju už skaitytojui pateiktas autoriaus biografines žinias.

Dėkočiau, jog mano kiek ilgokos pastabos būtų atspausdintos jūsų vertingame žurnale.

Inž. Felix Zubr
Caracas, Venezuela

Ar nepervėlai?

Skaitau "Į Laisvę" Nr. 90 (127). Ten pasisako skaitytojai dėl dr. A. Idzelio ir dėl A. Štromo straipsnių. Aš esu juos abu girdėjęs ir savo ausimis. Ir A. Valiuškis sakė, kad SSSR nudardėtų . . . Dar tai nejvyko. Mes išeiviai laukiame . . .

Protestų — pasiutimo liga plečiasi. 40 metų praėjo nuo Hirošimos atominės bombos. O tik tie jaunuoliai, lyg gavę pasiutligės bacilas, šaukia, kad tik mes norime gyventi! O kiek demonstracijų Vakaruose? Vakarai turi nusiginkluoti! O kai SSSR turi ginklų 3:1 santykiu, jūs kiti tylėkite ir miegokite! Meška ateis pasalomis, kaip atėjo į Rytų Europą. SSSR grasina savo SS-20, o Vakarams sakoma — kantrybės!. . .

Girdėjau vieną kunigą, kuris pamokslė palietė pasaulio situaciją. Jis, remdamasis Lenino veikalu, teigė: Nereikės atominių bombų. Vakarai bus užliuliuoti, pasiduos ir kaip nunokęs obuolys įkris į mūsų sterblę . . .

Skaitydamas dr. A. Damušio straipsnį — prisiminimus — pasikalbėjimą, prisiminiau ir aš iš Aktyvistų fronto veiklos, kada St. Daunys, A. Rukšėnas ir kiti prie Prisikėlimo parapijos jungėmės į tuos daug vilties žadančius veiksmus...

K. Činčius,
Toronto, Ont. Canada

Kada gi pagaliau bus patogu?

"Į Laisvę" gruodžio 1984 m. 92 (129) numery Leonardo Valiuko mintys straipsnyje "Tikroji Tremties misija" yra vertos ne vien dėmesio, bet ir vykdymo. Straipsnio autorius jau prieš ketvirtį šimtmečio vykdė konkretų darbą pavergtos tautos vadavimo pastangose. Jam suorganizavus ir įvykdžius plačios apimties darbą, 416-ji rezoliuciją buvo priimta JAV Kongrese. Kaip dažnai mūsų tarpe atsitinka, atsirado kliudančių, girdi, Jungtinėse Tautose yra per mažai mūsų reikalą remiančių jėgų, nepalankus laikas į jas kreiptis. Ar šiandien palankesnis laikas, ar patogiau? O vis dėlto tokias pat pastangas vykdome. JT įkūrimo tikslo — tautų demokratinėms teisėms įgyvendinti nepateisino. Pavergtų neužstoja, jų negina nuo agresoraisu, nes tautų okupantas jose per daug teisių užsitikrino tai organizacijai kuriantis. 416-ji rezoliucija jau prieš 25 metus būtų tai demaskavusi.

Visos pavergtos tautos privalo vieningai pasipriešinti pasauliniam nužmoginimui. Užtenka pabėgėlių nykstančias negausias jėgas alinti tarpusavio kivirčais, nevykdomais nutarimais, iliuzinėmis pranašystėmis.

Raudonajam siaubui jau tiestoginiai grąsinant pabėgusiems į laisvę, nenuilstantis kovotojas vėl šaukia į realią kovą už laisvę, įskaitant ir mus priglaudusius

(anot R. I. kongresmano Fernand St. Germain pareškimo Vasario 16-sios proga, jog kova už pavergtuosius jau tampa sinonimu kovoje už savąją laisvę).

Užuot ieškoję priekabių ir išjungę asmeniškumus, o apsvarstę, bet geresnių neradęs, L. Valiuko iškeltas mintis reikia vykdyti, kol dar ne per vėlu.

A. Valiuškis
Barrington, R.I.

Rezistentų žvilgsnis

Stebiuosi dr. V. Dambravos drąsa viešai pasisakyti tokiais jau šiais laikais nepopuliariais klausimais (žr. "Į Laisvę" nr. 91 ir 92). Sveikinu! "Nuosmūkio" suorganizuotai "kultūrinei revoliucijai" išvijus iš spaudos puslapių "nebepakenčiamą politiką", šiaurėje (žiūrint iš Venezuelos pusės) tokių klausimų blaivus nagrinėjimas yra jau gana retas (skaitau beveik visą lietuvišką spaudą, neišskiriant nė "Naujienų", nė "Akiračių".

Gerb. dr. V. D. rašo: . . . "mūsų darbu domisi tiktai Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, o mus padrąsina tik Lietuvių Frontas. Gal to ir užtenka". Ne, Daktare, to dar neužtenka: dar **reikia saugotis "danajų nors ir dovanas nešančių".** *Nuo pat pirmosios sovietinės okupacijos pradžios iki šiol stebėjęs visas Lietuvai laisvinti dėtas pastangas, — ir net pats dalyvavęs LAF, LLKS ir LLA veikloje, sutinku su visomis gerb. dr. V. D. išvadomis, išskyrus jo nuomonę apie PLB valdybą. Mano manymu, jei PLB vadovautųsi "Į Laisvę" skelbiamomis gairėmis, demokratiniame krašte opozicijai nebūtų reikėję ieškotis kitų veiklos kelių . . .*

Išeivijos veiklos koordinacijai visų Lietuvos laisvinimo veiksnių seimas būtų naudingas. Bet ar iš to būtų naudos, jei tame seime į koordinacinio komiteto pirmininkus būtų "išrinktas" mūsų rezistentus - didvyrius (Kalantą ir kt.) savo skiltyje niekinąs vieno lietuviško dienraščio redaktorius? Jau pats laikas vėl prisiminti buvusius markulius, mikuckius, alsėtkas ir kt.!

J. Vaičjurgis,
Dorchester, Mass.

Gyvuokite!

Džiaugiamės gavę "Į Laisvę". Džiugu, kad žurnalas gyvas ir dar toks geras. Jokių piktų žodžių nėra, tad gyvuokite ir toliau! Daug džiaugsmo Kristaus Prisikėlimo proga linki

dr. J. Uleckas,
Toronto, Ont., Kanada

Studijų ir poilsio savaitė, rengiama Lietuvių fronto bičiulių, šią vasarą bus Dainavoje nuo liepos 28 iki rugpjūčio 4 d. Registruotis pas LFB C. valdybos vicepirmininką — leidininką Juozą Baužį: 7225 West Higgins, Chicago, Il. 60656. Registracijos mokestis šeimai 10 dolerių.

KRAŠTO INDUSTRIALIZACIJA IR RUSIFIKACIJOS POLITIKA

Ateina nauja rusifikacijos banga. Siekiama pakeisti nacionalinę tautos sudėtį. Pramonės plėtimas — nutautinimo ir asimiliacijos talkininkas.

Dr. AUGUSTINAS IDZELIS
Kent State University, Ohio

Komunistų partijos nacionalinės politikos ideologinis ramstis yra socialinistinis internacionalizmas. Šis principas propaguoja sovietinių tautų suklestėjimą ir suartėjimą. Žiūrint iš paviršiaus, principas neatrodo grėsmingas tautinėms mažumoms. Praktikoje, tačiau, šio principo įgyvendinimas turi didėjantį pavojų visoms tautinėms mažumoms.

Kalbant apie tautų suartėjimą, reikia turėti omenyje faktą, kad šis procesas Sovietų Sąjungoje yra asimetrinis ir, norint ar nenorint, priveda prie dvikalbiškumo, gyventojų rusifikacijos ir asimiliacijos.

Trys faktoriai nulemia tautų suartėjimo proceso nenaudą tautinėms mažumoms. Pirma, rusų tauta skaičiumi yra pati didžiausia Sovietų Sąjungoje. Pagal 1979 metų gyventojų surašymo duomenis, rusų skaičius Sovietų Sąjungoje buvo 137 milijonai. Tai sudarė maždaug 52% visų Sovietų Sąjungos gyventojų. Be to, rusų yra visose sąjunginėse respublikose. Rusų skaičius Pabaltijyje 1979 metais buvo virš 1.5 milijono gyventojų, t.y. 50% daugiau negu 1959 m. Antra, rusai užima visas svarbiausias ir aukščiausias valdžios ir partijos vietas centriniuose organuose ir taip pat sąjunginėse respublikose. Būdinga, kad KP antro sekretoriaus postas sąjunginėse respublikose beveik automatiškai tenka rusui. Lietuvoje šį postą dabartiniu laiku užima Nikolai Dybenko, ir jis, o ne Griškevičius, valdo Lietuvą. Taip pat Lietuvos komjaunimo sąjungos antras sekretorius yra rusas — V. Zavjalov. Kiti rusai, kurie užima svarbias vietas LKP Centro Komiteto skyriuose yra Grigeory Mogilevtsev (Partijos komisijos) ir V. Berezoc (Politinio švietimo namai). Lietuvos TSR Ministrų Tarybo pirmininko pavaduotojas yra Yuri Rusenko. Trečia, rusų kalba užima dominuojančią ir privilegijuotą vietą visasąjunginėje plotmėje ir yra puoselėjama kaip pagrindinė priemonė suartinti visas tautas. Pažymėtina, kad prieš keletą metų rusų kalbos dėstymas buvo

pradėtas ir vaikų darželiuose Lietuvoje. Tai išdava Taškento nutarimų.

Partijos ideologai daug rašo apie tautiškumo ir internacionalizmo dialektinę vienybę Žinoma, teoretinėje ir abstrakcinėje plotmėje ideologai gali rasti visokių dialektinių vienybių. Praktiškai, ugdymas internacionalistinių jausmų yra nedėkingas ir iš esmės beveik neįmanomas uždavinys. Ilgametis partijos vajus ugdyti Lietuvoje internacionalistinius jausmus ir nusistatymus neatnešė jokių reikšmingų rezultatų ir, galima sakyti, net sustiprino lietuvių tautinį sąmoningumą. Didėjantis rusų šovinizmas ir kiti prieštaravimai tarp partijos lozungų ir gyvenimo realybės ugdo nepasitenkinimą lietuvių tarpe ir tuo pačiu stiprina tautinius jausmus.

Ištvermingumas ir stiprėjimas tautinio sąmoningumo kelia didelį susirūpinimą partijos vadovų ir ideologų tarpe. Genrikas Zimanas aiškina, kad "rafinuotas, paslėptas — sąmoningai ar net nesąmoningai — nacionalizmas klaidina žmones, esančius iš esmės toli nuo nacionalistinės ideologijos . . . žmonės kartais dargi nejučiomis patenka į nacionalizmo balą (Kom. Nr. 12, 1980). Kitoje vietoje tas pats Zimanas atkreipia dėmesį į faktą, kad "vis dar yra žmonių, kurie absoliutina nacionalinę priklausomybę, tautybę, nacionalinę specifiką, išpučia ją, pažeidžia proletarinio internacionalizmo ir tarybinio patriotizmo reikalavimus" (Kom. Nr. 4, 1982). Henrikas Zabulis, LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministras aiškina, kad "net ir šiandien, kada jau daug dešimtmečių teoretiškai mokame teisingai vertinti internacionalizmą, jis pirmiausia suvokiamas kaip idėja. O mums reikia, auklėjant studentus, rasti vietos ir jausmams". Maskvos prievaizda Dybenko apgailestauja: "Deja, mes vis dar susiduriame su faktais, kad žmogus internationalizmą pripažįsta kaip politinį principą, bet praktiškai dar neišsivadavo iš nacionalinio ribotumo buityje, šeimoje, santykiuose su kitais žmonėmis" (Nemunas, Nr. 4, 1982).

Komunistų partijos reagavimas į šią problemą yra trejopas. Pirma, partijos vadovai toliau akcentuoja reikalingumą stiprinti ir pagerinti internacionalistinį auklėjimą. Šitas reikalavimas apima ne tik rusų kalbos mokymą, bet bendrai visą socialinių mokslų ir kultūros sritį. Lietuvos kraštotyrininkai, kurie vienu laiku paruošė ypač vertingas studijas apie Merkinę, Kernavę ir kitas lietuviams brangias vietoves, dabar yra partijos įsakyta "kaupti medžiagą apie revoliucinį judėjimą ir jo dalyvius, apie pilietinio ir Didžiojo Tėvynės karo kovotojus, apie tarybinių žmonių pasiekimus, vykdant liaudies ūkio planus ir socialistinius įsipareigoji-

mus" (Kraštotyra, 1978). Lenino premijos laureatas, J. Avyžius dejuoja, kad Lietuvos rašytojai aplenkią tautų draugystės temą. Anot Avyžiaus, "leninine nacionalinė politika neleidžia apdovanoti vienos tautybės žmonių išskirtinai teigiamais bruožais nepastebint jų tarpe tokių nemalonių reiškinių, kaip kai kurių žmonių šovinistinės nuotaikos ar pavieniai nacionalizmo pasireiškimai, ir vienašališkai, prirašant čia paminėtas savybes tiktai kitų "nesavų" tautybių žmonėms, nors nėra jokio pagrindo manyti, kad tie "nesavi" priklauso kažkokiai blogesnei rasei" (Kom. Nr. 1, 1981).

Antra, komunistų partijos vadovai aiškina, kad tautiškumo stiprėjimas ir tautiniai reiškiniai Lietuvoje yra išdava vakarietiškos propagandos, kuri, pagal V. Lazutką, bando apnuodyti tarybinių žmonių sąmonę nacionalizmo ir šovinizmo nuodais. Anot Lazutkos, "negalima nevertinti tokio pobūdžio antikomunistinių akcijų pavojų" (Kom. Nr. 6, 1981). Būtų sunku tikėti, kad "vakarietiška propaganda" nuodija rusų sąmonę nacionalizmo ir šovinizmo nuodais. Taigi, reikia manyti, kad kalba vyksta apie lietuvius ir kitų tautybių žmones. Bandymas rasti kaltininkus Vakaruose yra tipiška partijos reakcija, kuri ignoruoja endemines priežastis. Problemų versmė yra pati partijos nacionalinė politika, kuri skatina rusų šovinizmą ir paneigia tautinių mažumų siekius. Ar nėra keista, kad tik nacionalinės tendencijos lietuvių tarpe yra kritikuojamos, o rusiškasis nacionalizmas ir šovinizmas yra neliečiama tema. Žinoma, partijos vadovai ir saugumo aparatas ne tik kritikuoja lietuvišką išeiviją, bet taip pat daro viską jai suskaldyti. Šį partijos tikslą aiškiai atskleidžia S. Vaitiekus, kalbėdamas apie "Gimtąjį kraštą" (kultūrinių ryšių su tautiečiais užsienyje laikraštį) ir bendrai apie respublikos periodinės spaudos kontrapropagandinį poveikį. Anot jo, "diferencijuota periodikos veikla prisidėjo prie lietuviškos emigracijos skaldymo proceso, jos pažangiųjų elementų suartėjimo su gimtine ir tuo suvaidino svarbų vaidmenį didinant ideologinės kovos efektyvumą". Pažymėtina, kad svarbus Office of Special Investigation informacijos šaltinis apie tariamus karo nusikaltėlius išeivijoje ir yra tarybinė spauda.

Auklėjimo vajai ir kitos priemonės ugdyti internacionalistinę sąmonę lietuvių tarpe turėjo mažą efektą; pati partija šį faktą supranta. Tuo pačiu, faktas, kad lietuviai sudaro didžiąją daugumą Lietuvos gyventojų (80.1% 1979 m.) užkirto kelią rusifikacijos plėtimui. Tautinis sąmoningumas lietuvių tarpe išliko gyva jėga, kuri gąsdina partijos vadus.

Taigi, ši padėtis iššaukė dabartiniu laiku naują partijos liniją

nacionalinės politikos srityje. Naujos pastangos dabar yra daromos pakeisti Lietuvos gyventojų nacionalinę sudėtį per tolimesnį krašto industrializavimą. Šią naują kryptį neseniai atskleidė Griškevičius, teigdamas lakoniškai, kad "daug daroma, kad dar labiau susitelktų daugianacionaliniai darbo žmonių kolektyvai ekonominiam ir socialiniam uždaviniam spręsti".

Atsižvelgiant į faktą, kad dabar okup. Lietuvoje darbo jėgos trūkumas yra ypač aštri problema, telkimas daugianacionalinių kolektyvų pagreitins kitataučių migraciją į kraštą. Centriniai organai yra pramatę dar spartesnį Lietuvos pramonės vystymą — nežiūrint, kad jau dabar pramonė yra išsivysčiusi ir kad procentas žmonių, dirbančių Lietuvos pramonėje, yra vienas iš aukščiausių visoje Sovietų Sąjungoje.

Nors sovietinė industrializacija, kaip jau anksčiau minėta, Lietuvoje prasidėjo prieš trisdešimt ar daugiau metų, krašto nacionalinė sudėtis iki maždaug 1979 m. išliko stabili ir lietuvių lyginamasis svoris buvo aukštas. Vietiniai darbo jėgos ištekliai kaime sudarė pagrindą industrializacijos procesui. Migracija Lietuvos kaimo gyventojų į miestus ne tik teikė pramonei darbo jėgą, bet taip pat užtikrino kelią masinei tarprespublikinei gyventojų emigracijai. Žinoma, vyko rusų migracija į Lietuvos miestus — ypač į Vilnių ir Klaipėdą. Tačiau rus. gyventojų lyginamasis svoris buvo žemas ir jų skaičius augo žymiai lėčiau negu Latvijoje ar Estijoje. Septintam dešimtmetyje, rusų skaičius Lietuvoje padidėjo tik 16 procentų, o Estijoje ir Latvijoje — 39.6 ir 26.8 procentais.

Maždaug 745,000 gyventojų išvyko iš kaimo 1950 - 1979 metų laikotarpy. Dauguma išvykstančiųjų iš kaimo buvo jauni žmonės, ši masinė ,ir tuo pačiu selektyvinė migracija iškreipė kaimo gyventojų demografinę struktūrą. Lyginamasis svoris pensininkų ir vyresnio amžiaus žmonių kaime sparčiai kyla. Vidutinis žemdirbio amžius pakilo nuo 41 metų 1962 metais iki 50 metų 1980. Sumažėjimas jaunų žmonių tiesioginiai atsiliepė į kaimo prieauglio lygį. Kaimas, kuris anksčiau buvo pagrindinis faktorius, atsakingas už Lietuvos gyventojų skaičiaus augimą, dabar prarado šią svarbią demografinę funkciją.

Paradoksiškai, kaimas, kuris prieš dvidešimt metų turėjo gyventojų perteklių, dabar jaučia labai aštrų darbo jėgos trūkumą. Anot Vytauto Ožiūno, Žemės ūkio ministro pirmo pavaduotojo, darbo jėgos trūkumas 1979 metais žemės ūky siekė 50,000 darbingo amžiaus žmonių.

Turint omenyje partijos nusistatymą toliau vystyti pramonę Lietuvoje, vietinių darbo jėgos išteklių trūkumas atidarė duris ma-

sinei kitataučių emigracijai į ok. Lietuvą. Kad šis procesas jau vyksta, matome iš pasisakymų Lietuvos spaudoje. Petras Adlys — vienas iš geriausių demografų ok. Lietuvoje — atkreipė dėmesį į faktą, kad nors "natūralus prieauglis 1970 - 1979 laikotarpy sudarė pagrindinę Lietuvos gyventojų prieauglio dalį, prieauglis iš migracijos turėjo tendenciją didėti" (Mokslas ir gyvenimas, Nr. 3, 1980). Dybenko atkreipia dėmesį į tai, kad "pastaraisiais metais respublikoje pagausėjo nevietinės tautybės piliečių. Tai visų pirma susiėję su stambių liaudies ūkio objektų statyba. Kaip pavyzdį galima nurodyti Sniečkaus miestą".

O šių naujų stambių liaudies ūkių objektų statybų ok. Lietuvoje yra gan daug: Mažeikių naftos perdirbimo įmonė, Kaišiadorių hidroakumuliacinė elektrinė, Ignalinos atominė elektrinė. Kaip matome, visi objektai liečia kuro ir elektros energijos gamybą. Ignalinos atominė elektrinė, būdama 6000 megavatų galingumo, bus pati didžiausia visame pasaulyje. Netolimoje ateity elektros gamyba Lietuvoje dramatiškai pakils. O kas šitą naują elektros energiją naudos? Atsakymas aiškus — naujos pramonės įmonės, kurios turi ypač didelį pigios energijos pareikalavimą. Atrodo, kad Mažeikių naftos perdirbimo įmonė yra tik gemalas ištiso chemijos pramonės komplekso, kur bus gaminama sintetinis kaučiukas, bitumas, automobilių padangos, parafinas, aromatiniai angliavandeniai ir t.t.

Kokią įtaką šie naujieji pramonės objektai turės į Lietuvos gyventojų nacionalinę sudėtį ir jos demografinius procesus? Pažvelkime į padėtį Ignalinoje.

Ignalinos atominės elektrinės statyba, kuri prasidėjo prieš 6 metus, padidino tarprespublikinės migracijos srautą į Lietuvą, ir jau privedė prie dramatiškų pasikeitimų Ignalinos rajone. Rajonas yra kaimiškas, neturtingas, ir pasižymėjo ypač dideliu gyventojų išvykimo koeficientu. 1959-1976 metų laikotarpy Ignalinos rajono gyventojų skaičius sumažėjo nuo 42,200 iki 32,000. Pradėjus 1977 metais statyti atominę elektrinę, nežiūrint toliau vykstančios kaimo gyventojų migracijos, rajono gyventojų skaičius pradėjo augti ir 1980 metais pasiekė 38,000. Reikia atkreipti dėmesį į faktą, kad lietuvių lyginamasis svoris nukrito nuo 77 procentų 1970 metais iki 64 procentų 1979 metais. Rusų procentas padvigubėjo — pakilo nuo 9 iki 20 procentų. O pati didžiausia rusų imigracija įvyko tik po 1970 metų gyventojų surašinėjimo. Kiek šis miestas dabar turi gyventojų, statistika neskelbia.

Darbininkai, kurie stato elektrinę ir jų šeimos gyvena naujame Sniečkaus mieste — maždaug 4 kilometrus į vakarus nuo elektrinės. Nors Lietuva turi visą ei-

lę žymių architektų, naujo miesto projektą paruošė Rusų Federacijos kolektyvas, vadovaujamas V. Akutin'o. Projektas pramato, kad netolimoje ateityje gyventojų skaičius Sniečkaus mieste bus 25,000. Jau 1982 metais 15,000 žmonių gyveno mieste.

Respublikos spauda ypač akcentuoja faktą, kad Sniečkaus mieste gyvenų darbininkai atstovauja virš 40 tautų. Žinoma, tokioje mišrainėje, rusų kalba beveik visur vyrauja. Taip pat vyksta daug mišrių vedybų ir beveik visi vaikai, gimstą čia, turi mišrius tėvus. Daug sakantis faktas — raktus į pirmą butą Sniečkaus mieste simboliškai gavo mišri Onutės ir Alexei Sidorov šeima.

Rusai užima visas svarbiausias partines ir administracines pozicijas Ignalinos rajone. Pavyzdžiui: statomos elektrinės direktorius — K. Zacharov, jo pavaduotojas — Ivan Soldatov; Sniečkaus miesto vykdomojo komiteto pirmininkas — Stanislav Prochorenka; Ignalinos rajono KP komiteto antrasis sekretorius — P. Kolesnikov, ir t.t. Rusai ir kitų tautybių ateiviai į Ignalinos rajoną, žinoma, neturi jokio noro ar reikalo išmokti lietuvių kalbos ar susipažinti su lietuvių kultūra. Įdomu, kad šį reiškinį pastebėjo patys rusai. J. Stroganov, statybininkų laikraščio "Energetik" redaktorius, teigė, kad "čia, kur dirba daugianacionalinis kolektyvas, suburtas iš įvairių respublikų pasiuntinių, svarbu nuosekliai supažindinti juos su Lietuva, su jos kultūra, tradicijomis ir liaudimi. Mūsų miesto gyventojai kol kas blogai žino krašto, kuris taps jų gimtuoju kraštu, istoriją".

O kokią Lietuvą studijuoja rusai? Atsakymą randame vienoje vietinės komjaunimo organizacijos konferencijoje, kur buvo liaupsinamos vietinių aktyvistų pastangos "ieškoti pirmosiomis dienomis pašauto netoli Ignalinos tarybinio bombonešio liekanų". Taigi, taip studijuojama Lietuvos istorija!

Nežiūrint darbo jėgos trūkumo Lietuvoje, internacionalizmo imperatyvai reikalauja, kad vis didesnis skaičius lietuvių — ypač jaunimo — būtų siunčiamas į Vakarų Sibirą, BAM'o, KATEK'o ir Smolensko srities statybas. Tokios išvykos darbams užtrunka ilgesnį laiką ir skatina mišrias vedybas. Taip Juozas Malašauskas — darbų komisaras aiškina padėtį: "Neseniai sužinojau, kad iš prieš metus į KATEK atvykusio Lietuvos komjaunimo pasiuntinio būrio ištekėjo beveik visos merginos už kitataučių. Taip pat ne vienas lietuvis vedė kitatautę merginą".

Galim su pagrindu konstatuoti, kad demografinė rusifikacija, kuri yra išdava toliau vykstančios krašto industrializacijos, tampa didžiausia grėsme lietuvių tautai. Kol lietuvių gyventojų procentas krašte buvo aukštas ir kol lietu-

LIETUVOS OKUPACINĖS "SAVIVALDOS" ADMINISTRACIJA, JOS ŽINYBŲ SU MASKVA IR TARPUSAVIO SĄVEIKA

DR. KAZYS ERINGIS

(Tęsinys iš Nr. 92 (129))

Atskirai reikia glaustai paliesti priespaudos, elgesio ir ūkinės veiklos standartų žinybas. Tai Valstybės saugumo komitetas (KGB), Gamtos apsaugos komitetas (GAK) ir Statybos reikalų komitetas (SRK arba Gasstroj). Tai slaptoji ir profesinė policija! Čia Viešosios tvarkos ministerijos kriminalinės ir viešosios policijos (ji vadinasi milicija) funkcijų neliesime.

Pažymėtina, kad KGB priespaudos aparato perdėtas jautrumas neturi saiko ir ribų. Ši žinyba stengiasi apimti visas gyvenimo sritis. Kad aiškiau būtų, pažymėsime, kaip pvz. KGB agentas atėjūnas mokina lietuvį statybininką blokinių namų projekto autorių. Sako, "Tu, žioply, kai būsi Švedijoje, žiūrėk, kad ten blokus geriau suneria"(!); lyg be agento "pagalbos" profesionalas būtų aklas ar iš medžio iškritęs! Panašaus pobūdžio įvairiausi pažeminimai paliečia ir pavergtos tautos santykius su išeivija. Jeigu išeiviai nekovotų su Maskvos priespauda, tai KGB ne tik atvarytų Amerikon svečius — vergus Lietuvos valstybingumo siekiams niekinti, bet ir masiškai užkinkytų išeiviją Amerikai griauti.

Arba pvz. pažvelkime į KGB Vyriausiąją valdybą literatūrai ir valstybės paslaptims saugoti (Glavlitas). Tai nuožmios cenzūros įstaiga, kuri cenzūruoja leidyklose jau iščenzūruotus darbus. Du egzemplioriai paruoštos spaudai knygos mašinraščio įrišami, užpliombuojami, autoriaus įstaigos direktorius užrašo "Spaudai", pasirašo ir uždeda herbinį antspaudą tik po to, kai gauna Ekspertizės aktą su Ekspertizės komisijos pirmininko, eksperto, patentų vedėjo ir aukš-

---

vių gimstamumo koeficientas buvo didelis, rusifikacijos ir asimiliacijos pavojus buvo mažas. 1979 m. visoje ok. Lietuvoje mišrių šeimų skaičius buvo tik 102.000 (11 %). Vilniaus mieste, kur gyventojų tautinė sudėtis daug įvairesnė, mišrių šeimų skaičius siekė 30%. O Sniečkaus mieste mišrių šeimų procentas dar didesnis. Taigi, galima padaryti čia išvadą: kai lietuvių gyventojų procentas krenta, tai mišrių šeimų skaičius ir procentas kyla, ir tai, žinoma, sudaro sąlygas gyventojų asimiliacijai. Demografinė rusifikacija ir asimiliacija — tai grėsmingiausia sovietinio internacionalizmo išdava. Tad nenuostabu, kad Griškevičius ragina sutelkti kuo daugiau daugianacionalinių darbo žmonių kolektyvų.

čiau stovinčio žinybos (ministerijos ar kt.) Slaptojo skyriaus inspektoriaus parašais. Jeigu Glavlitas prisikabina, tai autorius privalo knygą be jokių išlygų pataisyti pagal duotus nurodymus. Glavlitas jautrias knygos vietas derina LKP CK. Atspausdintos knygos signalinis egzempliorius vėl eina per Glavlito cenzūrą. Dabar leidinys tikrinamas pagal Glavlito saugomą originalą. Tada autorius įstaigos direktorius užrašo "Platinti", pasirašo ir uždėjęs antspaudą, siunčia knygą į spaustuvę. Atspausdintą knygą siunčiant asmeniškai į užsienį, ji dar patekdavo į Slaptą komisiją, kuri nuspręsdavo, ar autorius tinka ryšiams su užsieniu, ar knyga reprezentatyvi užsienyje, ar knyga nekenksminga sovietų santvarkai užsienyje (tai nelietė knygų siuntimo tvarkos per autorių įstaigas, kur šie klausimai viešai sprendžiami: direktorius pasakys "Ne", ir bus ne(!) arba atvirkščiai). Dabar asmeniškai siunčiant knygą dar reikia gauti leidimą kultūros ministerijoje.

Štai dėl ko sovietams stinga duonos, nes jie įniršę dirba beprasmį darbą!

Priešingybė KGB yra GAK žinyba, kurios veiklos sferoje gamtos apsaugos įstatymų valdžia visai nepaiso. Taip tęsiasi nuo 1959 metų, kai buvo paskelbtas pagrindinis įstatymas ir po to dar daugybė naujų. Tauta giliai suvokia gamtosaugos svarbą, projektavimo institutų intelektualinės pajėgos yra pasiruošę spręsti sudėtingas aplinkosaugos problemas. Bet Maskvos direktyvos dažniausia atsistoja šioms pastangoms skersai kelio. Tačiau GAK profesinė policinė veikla nėra beprasmė. Tai plati tema, kurios čia neliesime.

Svarbų ir kūrybingą vaidmenį atlieka jau aukščiau minėta SRK žinyba. Sparti technogenezė Lietuvoje yra okupanto pasididžiavimo "centrinis stulpas", Lietuvos Suvereniteto ir Laisvės pakaitalas. SRK veikla labai šakota. Ji išsišakojusi Ministrų taryboje, ministerijose ir komitetuose, visuose projektavimo institutuose ir visuose Lietuvos miestuose ir rajonuose. Ten Vykd. komitetų Statybos skyrius ir Architekto įstaiga, kaip ir Gamtos apsaugos inspekcija, sprendžia konkrečius profesinius policinius ir teisinius klausimus, bando užprotestuoti neteisėtą ūkinę veiklą. Atliekant šias pareigas, tarnautojams kartais gresia gyvybei pavojus. Tai ypač liečia didžiųjų statybų poligonus (pvz. Ignalinos branduolinės jėgainės ir kt.) ir brakonieriavimo vietas. Yra žuvusių.

Anksčiau SRK vadinosi Statybos ir architektūros reikalų komitetu. Kai jam vadovavo prof. S. Vabalavičius (1956.V.4 — 1960.X.10), ši stambi žinyba Chruščiovo atlydžio metais bandė įtakoti ir apsaugoti Ministrų tarybą nuo savivalės, įgyvendinant statybų programas. Šis komitetas ugdė architektūrinių vertybių globos, rajoninio planavimo, landšafto formavimo darbo grupes, laiku skatino nutekamųjų vandenų valymo įrenginių statybą ir pan. Deja, S. Vabalevičius iš pareigų buvo pašalintas, o jo vadovaujama žinyba buvo pertvarkyta pagal Maskvos pavyzdį į Statybos reikalų komitetą. Bet vargai tuo neužsibaigė. Viena iš prislopintų grupių ilgainiui save apgynė ir buvo įkurtas Landšafto architektūros skyrius. Šio skyriaus koncepcija — Gamtos ir landšafto vertybės — yra ne priedas, o lygiareikšmis architektūri-

nio ansamblio komponentas. Maskva šį skyrių nedelsdama uždarė, ir Lietuvoje niekas nepajėgė jo apginti. Tačiau netrukus Maskva tokį skyrių įsteigė sąjunginiame Statybos reikalų komitete, taip pat ir visur imperijoje, taigi ir Lietuvoje. Bet iniciatyva jau priklausė Maskvai(!). Tai tik vienas iš daugelio pavergtos tautos kūrybinio genijaus niekinimo pavyzdžių.

Virš visų ministerijų ir įprastinių įstaigų tarnautojų, ypač viršininkų, yra išsišovęs aukštyn styguojamas iš Maskvos Vilniškis LKP CK. Šis keldamas save aukštyn, ypač aukština maskviškį SSKP CK ir jo politinį biurą. Minėtos kompartijų didžiulės įstaigos, jų pareigūnai save vadina "direktyviniais organais". Tuo tarpu paprasti žmoneliai tuos "organus" vadina niekiu. Pagal juos — "Ką gali briedis padaryti skruzdėlei? Ogi nieko! Gali, žinoma, prispausti prie medžio, gali sumindyti. Tad reikia nesimaišyti po kojų! O skruzdėlė tai gali briedžiui ant "keimerio" užlašinti taip, kad išdidžiai lekiant nuolatos reikės stapčioti ir smarkiai kasytis!"

LKP CK vadovauja pirmasis sekretorius ir sekretoriai. Tai pirmininkas ir jo pavaduotojai. Generalinis sekretorius šios SSKP yra Maskvoje. Jis kartu yra ir valstybės vadovas, "prezidentas". Tačiau Vilniuje dėl tų pareigybių pasisavinimo nesiginčijama. Čia "Prezidentas" (AT prez. pirmininkas) ramiai sau kabinėja ant meležėjų ir kt. krūtinių medalius, o LKP CK sekretoriai komanduoja pavergtuosius pagal Maskvoje sustygiuotas programas. Vienas iš minėtų sekretorių visados yra kompartijos statytinis iš Maskvos. Antrosios sovietų okupacijos metais jų jau buvo bent devyni: M. Sušlovas (1944 - 1946), A. Trofimovas (1946 - 1952), D. Šupikovas (1947 - 1950), A. Moskvinovas (1950 - 52), M. Afoninas (1953-1956), B. Šarkovas (1956 - 1961), B. Popovas (1961 - 1967), V. Charazovas (1967 - 1978), N. Dybenka (1978 ir dabar). Visi jie buvo ir yra Lietuvos valstybingumo duobkasiai ir jos savistovumo slopintojai. Su visais vietinė administracija turėjo pavojingų konfliktų, bet jie baigėsi palankiau negu pvz. Latvijoje ar Estijoje. Beje, viršūnėse tik J. Paleckis buvo pažemintas, jį "paaukštinant" ir išsiunčiant darbui Maskvon į Tautybių Tarybą pirmininku.

Okupantas melagingai tvirtina, kad LKP yra SSKP-jos respublikos organizacija. Pažiūrėkime, ką sako bendri visai imperijai SSKP nuostatai. Juose sakoma, kad "SSKP yra *monolitinis vienminčių komunistų būrys*. Nuostatuose išskirtinai pabrėžiama, kad "SSKP jokiu būdu nėra *federatyvinė* partija. Taigi, yra tik gėdinga skraistė, pridengta atėjūno apgaule, tvirtinant, kad esanti LKP respublikinė organizacija. Tai tik partiečių teritorinės apyskaitos ir veiklos apraiška.

Kitas dalykas — kad tautos kalba, istorija, kultūra, religija, tradicijos ir gamtinės sąlygos formuoja įgimtą teisę kurti gyvenimą savitu keliu. Todėl SSKP, kaip užsienio agentūra, talkinusi naikinant Lietuvos valstybę ir dabar engdama pavergtą lietuvių tautą ir joje veikdama — tapo federatyvine Maskvos atžvilgiu neformaliai, t.y. ne pagal statutą, o faktiniai. Ir visai nereikšminga — ar tai

patinka okupantui, ar ne, ar tam pritaria okupantas, ar ne. Taigi, kalbos apie SSKP monolytiškumą ir vienmintiškumą yra tuščios kalbos, adresuotos žiopliams. Rugys auga Pietų Rusijos stepėse, kvietys ten Dievo vardu reikalauja kitokio žemės dirbimo, tai ką ir kalbėti apie Maskvos engiamas tautas ir tų tautų SSKP partiečių grupes.

Apgaulingai vadinamoje LKP 1940 - 1948 m. nedalomai viešpatavo svetimtaučiai Lietuvos valstybės duobkasiai. Tačiau Stalino mirties išvakarėse, t.y. 1952 m. spalio 14 d. LKP jau buvo 36,693 nariai, jų tarpe jau daug lietuvių, įsirašiusių dėl nevilties, karjeros ar ketinimų padėti engiamai tautai. 1960.I.1 jau Lietuvoje buvo 54,324 partiečiai, 1970. I.1 — 116,603, o 1960.I.1. — 165,775. Partiečiai sudarė tik 4.88% Lietuvos gyventojų, bet jų tarpe jau buvo 69.6% lietuvių. Likusią dalį pagrindinai sudarė rusai bei surusėję įvairūs kitataučiai.[3]

Mirus 1953.III.5 diktatoriui Stalinui ir kiek atslūgus terorui, slėgiama išdavystės LKP vadovybė išdrįso imtis gyvybiškai svarbaus partinių ir vykdomosios valdžios kadrų sulietuvinimo. Pavergta lietuvių tauta į šias pastangas žiūrėjo nepatikliai. Bet užsitęsusios 40 metų okupacijos atvejui tai buvo teisinga. Apie 1956 - 1957 m. darbovietėse su partiniais ir "vyriausybiniais" kadrais jau buvo galima susikalbėti lietuviškai, nors ignorantų netrūko. Nepriklausomai nuo tautybės, iš pareigų buvo pašalinta daugybė vagių, girtuoklių, tinginių ir įvairiausių KGB statybinių nemokšų. 1952.IX.22 — 1954.II. 16 laikotarpyje iš Lietuvos išsidangeno 2418 partiečių - parazitų (tiek sumažėjo narių). Daugiausia čia pakliuvo valkataujančios grupės atėjūnų rusų. Šis kadrų lietuvinimo darbas užsibaigė apie 1971 metus, nors per tą laiką nemažai atvyko ir naujų profesionalių atėjūnų ir šiaip kolonistų.

Pabaigai, apibendrinant pasakytina, kad praėjęs dešimtmetis ypač pasižymėjo stalinizmo šmėklos apraiškomis aukštesnėje pakopoje. Dabar nemokyti galvažudžiai pakeisti diplomuotais pagrindinių žmogaus laisvių slopintojais pagal tikslius išskaičiavimus ir kompiuterių parodymus. Prosenelių charakteristikų poreikis, sekimas, registracija kontaktuose su užsieniečiais, cenzūruotų knygų cenzūra, jų tarptautinių mainų užtūros, laisvės liaupsinimas nelaisvėje, religijos persekiojimas, teigiant jos laisvą išpažinimą ir daug kitų valdžios piktadarybių buvo būdingi praėjusiam dešimtmečiui. Ypač gėdingos ir atžagareiviškos yra pavergtų mažų tautų viešos ir slepiamos rusinimo užmačios, skleidžiant tautų "suartėjimo" ir kitokius kosmopolitinius kerus.

Kasdieniniame profesionaliosios inteligentijos gyvenime verčiama užsiiminėti politiniu skaitymu, atviro laiško dienų, agitatorių, ideologinių komisijų seminaruose. Verčiami žmonės sėdėti patriotinio, internacionalinio, idėjinio, dorovinio "grūdinimosi" paskaitose. Neutralių ir tolimų specialybių mokslininkai kinkomi į politinį darbą. Žmonės nuolat barami, kad nevertina laukinės atgyvenos — "socialistinio" lenktyniavimo, nestiprina internacionalinių kolektyvų, kuriuose rusų tautos padugnės groja pirmuoju smuiku.

LIETUVOS LAISVĖS ARMIJA

Tarybiniai istorikai ir propagandistai turi nemaža sunkumų, aiškindami pokario metų lietuvių pasipriešinimą komunistų santvarkos įvedimui. Pagal komunistų dogmą, bene visa Lietuva džiaugsmingai sutiko tariamą Tarybų valdžios atkūrimą 1940 metais, džiūgavo dėl Lietuvos prijungimo prie Tarybų Sąjungos. Tiesa, lyg ir buvo, palyginti, mažas skaičius išnaudotojų ir liaudies priešų, kurie nekentė pertvarkymų. Šis priešvalstybinis gaivalas pakėlė savo galvą nacių okupacijos metais, nors tautos dauguma neva kentėjo, laukdama komunistų sugrįžimo. Tarybiniai autoriai, girdami tarybinių partizanų veiklą, pažymi, kad buvo nemaža hitlerininkų rėmėjų. Dar daugiau tariamų nacių šalininkų pabėgo į Vokietiją 1944 m., bijodami tautos keršto. Jeigu visi šitie tarybinio katekizmo teiginiai būtų teisingi, tai Lietuvoje 1944 metais turėjo likti tik komunistų šalininkai, o šalyje viešpatauti taika. Tačiau taip nebuvo. Kilo nuožmus partizaninis karas, numalšintas tik po aštuonerių metų. Taigi, kaip galima suderinti komunistų teigimus apie įvykius iki 1944 m. su aršiu pasipriešinimu komunistams. Savaime aišku, tarybiniai autoriai, nenorėdami ar negalėdami pripažinti, jog tauta komunistus laikė nemažesniais, o net didesniais savo priešais už vokiečius, ieško įvairių atpirkimo ožių, piktų taikos drumstėjų, kurie neva suklaidino gyventojus. Dalis atpirkimo ožių jau seniai turėjo garbingą vietą komunistų demonologijoje — tai dvasininkai, išnaudotojai — buožės bei buržuaziniai nacionalistai.

Bet net jų veikimas negalėjo

Todėl netenka stebėtis, kad kadaise Cezaris pats parašė trumpiausią savo laikotarpio istoriją: "Atėjau, pamačiau, nugalėjau!" Juo labiau nestebėtina, kad vilniškis vyriausybės narys tiksliai ir trumpai apibudino savo vadovaujamą žinybą: "Kai po SSKP CK plenumų jų dalyviai, išlėkę pro duris, "vaikšto kamizais, kol garo slėgimas nukrinta", tuomet mano vadovaujama vyriausybinė žinyba dažniau būna panaši į beprotnamį negu į normalią įstaigą!".

Literatūra

1. K. Žalys, Lietuvos istorija — faktai ar nuomonės? Tėviškės Žiburiai, 1984, Nr. 4.

2. A. Trapans, The Latvian Communist Party and the Purge of 1927. Journal of Baltic Studies, 1980, vol. 11, No. 1.

3. Lietuvos TSR, VER — Mokslas, Vilnius, 1980.

4. Lietuviškoji Taryb. Enciklopedija. Vilnius, 1980, t. 6; 1981 t. 7.

5. Lietuvių Enciklopedija. LEL, Boston, 1968, 15 t., Lietuva.

paaiškinti masiško lietuvių stojimo į partizanus (ypač atsižvelgus į tai, kad nebuvo ginkluoto pasipriešinimo per pirmąjį bolševikmetį). Todėl tarybiniai propagandistai greitai surado organizaciją, kuriai galėjo suversti atsakomybę už partizanų atsiradimą. Toji organizacija buvo Lietuvos Laisvės armija, slapta karinio pobūdžio rezistencinė organizacija, įsikūrusi 1942 metais kovai su okupantais už nepriklausomą Lietuvą. Jai vadovavo buvę Lietuvos kariuomenės karininkai, daugiausia jai priklausė buvę kariai. Dalis jų tarnavo savisaugos batalionuose, kiti prisidėjo prie vietinės rinktinės organizavimo. Taigi, jie buvo apkaltinti bendradarbiavimu su hitlerininkais, su vokiečių žvalgyba, dalyvavimu masinėse žudynėse ir panašiai. Ypač minimi tie Lietuvos Laisvės armijos nariai, kurie buvo pasiųsti į specialias vokiečių žvalgybos mokyklas (pvz., FAK-203 ir FAK 210), rengiami radistais ir kaip parašiutininkai sugrąžinti į Lietuvą.

Lietuvos Laisvės armijos kovos daliniai, pasivadinę Vanagais, slapstėsi miškuose, kol praeis frontas, po to mėgindami pereiti į Raudonosios Armijos užimtas sritis ir ten organizuoti ginkluotą pasipriešinimą. Taigi, Lietuvos Laisvės armija turėjo daug savybių, kurios lyg ir atitiko tarybinių propagandistų sukurtą priešo modelį: būtent, prieš komunizmą nusiteikusių buvusių karininkų organizacija, palaikiusi ryšius su svetima šalimi ir viešai pareiškusi ryžtą priešintis tarybų valdžiai. Ne tik eiliniai propagandistai, bet ir atsakingi partijos nariai pabrėždavo Lietuvos Laisvės armijos vaidmenį partizanų kovose. Antai, Juozas Bartašiūnas, buvęs respublikos vidaus reikalų liaudies komisaras nuo 1944 iki 1953 metų, rašė, jog Lietuvos Laisvės armija sudarė partizanų branduolį. Bet norint įvertinti komunistų tvirtinimus apie Lietuvos Laisvės armiją, reikia atsakyti du klausimus, būtent, kokie iš tiesų buvo Lietuvos Laisvės armijos ryšiai su vokiečiais ir kokiu tikslu bei kokį konkretų vaidmenį ši organizacija turėjo partizanų organizavime.

Pasak tarybinius autorius, karo metais lietuviai turėjo pasirinkti vieną iš dviejų kelių: remti komunistus ar bendradarbiauti su vokiečiais. Bet jei komunistai kėlė klausimą — su mumis, ar prieš mus, tai lietuvių pogrindis padėtį vertino visai kitaip. Lietuviams esminis klausimas buvo: už Lietuvos nepriklausomybę ar prieš ją. Kadangi komunistų ir vokiečių priešiškumas Lietuvos nepriklausomybės atgavimui buvo aiškus, Lietuvos Laisvės armija, kaip ir kitos patriotinės pasipriešinimo organizavijos nejautė reikalo bendradarbiauti nei su vienais, nei su kitais. Tik 1944 metais atsirado šioks toks polinkis tartis su vokiečiais, kai padidėjo komunistų sugrįžimo pavojus.

Lietuvos Laisvės armijos ryšiai su vokiečiais buvo sąlyginiai. Vieni mėgino kitus išnaudoti, nebuvo jokio atvirumo nei abipusiško pasitikėjimo. Lietuvos Laisvės armijai buvo itin svarbu iš vokiečių gauti juo daugiau ginklų. Todėl Lietuvos Laisvės armijos vadai parinkdavo karius, kurie buvo siunčiami į vokiečių žvalgybos mokyklas. Šalia gautų ginklų buvo tikimasi pamokytus radistus panaudoti savo tikslams. Taip dažnai ir įvykdavo. Dalis Lietuvos Laisvės armijos narių, lėktuvais sugrąžinti į Lietuvą, veikiai nutraukdavo ryšius su vokiečiais.

Pabrėžtina ir tai, kad Lietuvos Laisvės armijos vadai niekada nebuvo paklusnūs vokiečiams, aklai nevykdė jų nurodymų. Geriausias šio savarankumo pavyzdys 1944 m. rudenį įvykiai Žemaitijoje, kai Laisvės Armijos santykiai su kita ginkluota grupe, būtent Tėvynės apsaugos rinktine, labai įsitempė, nes Laisvės armijos vadovams atrodė, kad rinktinė perdaug pasidavusi vokiečių įtakai. Taigi, Lietuvos Laisvės armija nekolaboravo su vokiečiais, bet tik sąlygiškai su jais bendradarbiavo, siekdama įgyti ginklų ir kitų karinių reikmenų. Pabrėžtina ir tai, kad net ir šį sąlyginį bendradarbiavimą su vokiečiais jų pasitraukimo dienomis nulėmė komunistų sugrįžimo pavojus. Kitaip tariant, Lietuvos laisvės armija nelaikė vokiečių savo draugais, bet tik mažesniais Lietuvos priešais negu komunistus.

Nuo pat pirmų savo veikimo dienų Lietuvos Laisvės armija rengėsi kovai su okupantais, nepalaikė artimesnių ryšių su kitomis pasipriešinimo organizacijomis. Laisvės armija kartais jaskaltindavo perdaug teigiamu nusistatymu vokiečių atžvilgiu. Vyriausiame Lietuvos Išlaisvinimo komitete Lietuvos Laisvės armija nedalyvavo, nes ji buvo karinė, o ne politinė organizacija. 1944 metais Laisvės armija buvo neblogai susiorganizavusi. Visa Lietuvos teritorija buvo padalyta į LLA apygardas, apygardos turėjo savo vadus ir štabus; apskrityse veikė rinktinės, valsčiuose — apylinkės su vadais ir štabais. Organizavimo darbai sklandžiausiai vyko vakarinėje Lietuvoje, kur veikė Šiaulių Lietuvos Laisvės armijos apygarda, apimanti Šiaulių, Mažeikių, Kretingos ir Tauragės apskritis. Norint suprasti Lietuvos Laisvės armijos vaidmenį ginkluoto pasipriešinimo pradžioje, reikia nustatyti, kaip staigus Raudonosios Armijos įsiveržimas į Lietuvą paveikė Laisvės armijos organizacinę struktūrą ir jos pajėgumą vykdyti kovos uždavinius.

Tarybiniai propagandistai itin daug rašė apie Laisvės armijos narius, kurie kaip parašiutininkai sugrįžo į Lietuvą, užbaigę specialias vokiečių žvalgybos mokyklas. Kadangi tarybiniai auto-

LIETUVOS NACIONALINIS M. MAŽVYDO

riai kartais mėgina jiems suversti atsakomybę už partizanų kovas, reikia konkrečiau įvertinti ir jų veikimą.

Nors Lietuvos Laisvės armija ilgai rengėsi ginkluotai kovai, ją, kaip ir daugumą rezistencinių organizacijų, gana netikėtai ištiko staigus tarybinės kariuomenės prasiveržimas Baltarusijoje ir žaibiškas didesnės Lietuvos dalies okupavimas. Net ir gerai susiorganizavusios Šiaulių apygardos vadovai turėjo pasitraukti, o įvairūs štabai sukriko. Laisvės armijos vadovai, pasitraukę į Telšius, ėmė organizuoti kovos būrius, vadinamuosius Vanagus. Jų būriai buvo siunčiami į miškus, kur turėjo laukti, kol praeis frontas, o paskui keliauti į jau užimtas sritis ir ten pradėti ginkluotą pasipriešinimą. Tarybiniai šaltiniai mini penkias grupes, iš kurių tik dvi pasiekė tarybinės kariuomenės užnugarį.

Bet kovos būrių neprasiveržimas nebuvo didžiausia Lietuvos Laisvės armijos problema. Dalis numatytų vadų pasitraukė į Vakarus. Kai kurie svarbiausi nariai veikiai žuvo, tarp jų LLA steigėjas ir vadas Kazys Veverskis, kurs paskutiniėm 1944 m. dienomis buvo nukautas prie Raudondvario, kai vežė Laisvės Armijos archyvus iš Veliuonos į Kauną. Jei galima pasitikėti tarybiniais šaltiniais, tada LLA vadovavimą perėmė Adolfas Eidimtas. Jo pagrindiniai pavaduotojai ir talkininkai Albinas Karalius, Adolfas Kubilius daugiau laiko ir energijos skyrė organizacijos struktūrai, negu pasipriešinimo veiksmams. Lietuvoje buvo likę nemažai Lietuvos laisvės armijos narių arba jai prijaučiančių, bet iki 1945 metų vidurio, kai partizaninis karas jau buvo įsiliepsnojęs, centrinio LLA štabo veikla buvo palyginti ribota. Antai 1945 metais kovo mėnesį Adolfas Kubilius jau buvo užmezgęs ryšius su LLA padaliniais Telšių, Kretingos ir Mažeikių apskrityse, sudarė Laisvės Armijos Žemaitijos štabą, pavadintą Žemaitijos legiono štabu, bet po pusantro mėnesio buvo saugumo suimtas. Adolfas Eidimtas irgi turėjo nemaža sunkumų. Jis palaikė ryšius su Kubiliumi, mėgino organizuoti LLA Kaune, bet dar vykstant karui jis buvo suimtas.

Nors Žemaitijos legiono steigėjas Adolfas Kubilius buvo greitai suimtas, organizacija nenutraukė savo veiklos, ir 1945 m. rugsėjo pabaigoje jai pradėjo vadovauti majoras Jonas Semaška, kuris tik gegužės mėnesį atvyko į Lietuvą iš Kuršo.

Semaškos ir Žemaičių legiono atvejis gana būdingas, nemažai pasako apie Lietuvos laisvės armijos padėtį pirmosiomis pasipriešinimo dienomis. Viena prasme Lietuvos Laisvės armija buvo išsklaidyta dar 1944 metų pabaigoje. Juk vienetai pakriko, vadai pasitraukė, žuvo, ar buvo

suimti, taip, kad po metų pagrindiniams LLA daliniams Žemaitijoje vadovavo anksčiau organizacijai nepriklausęs žmogus. Bet jei Lietuvos laisvės armija nelaikoma organizacija su nubrėžta struktūra ir ypatingais vadais, tai ji dar ilgai gyvavo, nes ji atitiko ginkluotos rezistencijos reikalavimus. Semaška įsijungė į jau suorganizuotą vienetą, bet kitais atvejais buvo LLA nariai, kurių ryšiai su centru buvo nutrūkę, patys steigė kovos būrius, dažnai pavadindami juos LLA vardu. Tai iš dalies paaiškina, kodėl 1945 metų pradžioje Žemaitijoje partizanai buvo gana veiklūs, dažnai vadinosi LAA nariais, nors patys LLA vadai mažai žinojo apie jų konkrečią veiklą, dažnai neturėjo su jais nuolatinių ryšių. Negalima atmesti ir galimybės, kad kartais laisvės kovotojai pasivadindavo Vanagais, nors nė vienas jų formaliai nepriklausė Lietuvos Laisvės armijai. Kaip ir patys partizanai kartais save sutapatindavo su Laisvės armija, taip ir tarybiniai tardytojai bei saugumas kiekvieną partizaną laikė Laisvės armijos nariu ir todėl armiją kaltino ginkluoto pasipriešinimo kurstymu.

Nėra atsitiktinumas, kad nemažai tų karių, kurie vokiečių okupacijos metais priklausė Laisvės armijai, vėliau išėjo partizanauti. Bet tai nerodo jokio sąmokslo, nepaneigia stichiško tautos ryžto ginklu priešintis tarybų valdžiai. Juk tos pačios priežastys, skatinusios žmogų įstoti į Lietuvos Laisvės armiją, vėliau vertė jį partizanauti. Kitaip tariant, ne priklausymas Laisvės armijai padarė jos narius būsimais partizanais, bet veikiau būsimi partizanai įstojo į Laisvės armiją, nujausdami, jog ten ras vienminčių.

Tarybiniai propagandistai daug rašo ir apie Lietuvos Laisvės armijos narius parašiutininkus. Tiesa, dalis jų vėliau vadovavo partizanams kai kuriose Lietuvos dalyse, ypač aplink Panevėžį ir Žaliąją girią. Bet ir šis faktas neleidžia atsakomybę už ginkluotą pasipriešinimą suversti Armijai. Juk tik tie parašiutininkai, kurie prisitaikė prie vietos sąlygų bei sugebėjo laimėti vietos partizanų pasitikėjimą, turėjo didesnį vaidmenį Lietuvos laisvės kovose. Tie, kurie aklai vykdė vokiečių įrodymus, neilgai išsilaikė.

Antai, Juozas Lukša savo atsiminimų knygoje mini, kad 1945 m. kovo mėnesį į Prienšilio apylinkes buvo nuleisti leitenanto Astros vadovaujami devyni desantininkai. Pats leitenantas buvo perdaug provokiškas, atsisakė paklusti partizanų vadovybei, todėl partizanai jam įsakė palikti jų veikimo rajoną. Dalis desantininkų perėjo pas partizanus, bet Astra su trimis vyrais greitai žuvo kovoje su saugumiečiais. Jam ir jo vyrams netrūko drąsos, bet išsilaikyti Lietuvos miškuose rei-

kėjo ne vien drąsos. Astros parašiutininkų likimą galima apibendrinti. Patys desantininkai nesukėlė ginkluoto pasipriešinimo. Iš tiesų išliko tik tie parašiutininkai, kurie galėjo ir norėjo prisitaikyti prie vietos partizanų. Tie, kurie ėjo savo keliais, per uoliai vykdė vokiečių nurodymus, greitai tapo tarybinio saugumo aukomis. Pabrėžtina ir tai, kad vokiečiai iš viso į Lietuvą išmetė apie 200 desantininkų. Maždaug pusė jų žuvo dar prieš karo pabaigą. Šimtas žmonių negalėjo sukelti masinio pasipriešinimo, bet galėjo tik į jį įsijungti.

K. G.

Europos LF bičiulis
1984 lapkritis

DANGUS NUSIDAŽO RAUDONAI

Ištrauka iš Juozo Keliuočio atsiminimų

Juozas Keliuotis (1902 - 1983), žurnalistas, redaktorius, literatas, vertėjas, universiteto dėstytojas buvo du kartu ištremtas į Sibirą. Jo atsiminimai, kurie slaptais keliais pasiekė išeivijos lietuvius, dar šiais metais bus išleisti Į Laisvę fondo lietuviškai kultūrai ugdyti.

Šioje trumpoje ištraukoje Juozas Keliuotis, kuris ilgoje tremtyje keletą kartų buvo perkeldintas iš vieno lagerio į kitą, šitaip pradeda kelionę į Sivaja Maska lagerį.

Traukinys sustoja. Triukšmingai atsidaro vagono durys.

— Sivaja Maska! — sušunka sargybos viršininkas. — Visiems tuojau išlipti iš vagono, išskyrus atamaną!

Atamanas lieka vienas gulėti ant gultų, o mes visi vienas per kitą ritamės iš vagono ir rikiuojamės ant snieguoto perono. Nors jau gegužės mėnuo, bet čia visur dar pilna sniego ir šiuo metu čia siaučia pūga. Mano paltelis neturi nė vienos sagos: čekistai visas jas jau seniai išpjaustė, nes jos buvo metalinės. Jis atsiskleidžia, skvarbaus vėjo puolamas, ir visi mato, kad aš vienais apatiniais baltiniais. Bet niekas tuo nesistebi, niekas tuo nesirūpina — nei kaliniai, nei sargybiniai. Ne tokių dalykų jie yra matę — ir tokiais niekais čia nieko nenustebinsi.

Patikrina asmenų tapatybę. Mus keturis — mane, vagį, apsirengusį mano kostiumu, kažkokį kreivą bernioką ir sunykusį senuką atskiria nuo kitų. Mums duoda šautuvu ginkluotą sargybinį ir įsako žygiuoti į lagerį, esantį už trijų kilometrų. Sargybos viršininko apsaugai paimtų knygų negrąžina. Man ir pačiam jos dabar nerūpi. Kur padėjo likusius kalinius — nežinau. Ir to garsaus atamano likimas man lieka nežinomas. Daugiau niekad jo nesutikau ir niekad nieko apie jį negirdėjau. Ar jį ten nušovė vagone, ar nugabeno į baudžiamąjį lagerį, ar su perpjautu pilvu nugabeno į Vorkutos ligoninę? Pagaliau man tai vis tiek. Jisai tik kaip išdeginęs man akį amžinai susijęs su mano likimu ir įstrigęs į mano atmintį. Dar ir šiandien tebemato jo atšiaurų ir liūdną veidą.

Sargybinio lydimi žygiuojame į naują lagerį. Siaučia nežmoniška pūga. Nors ir kažin kaip uoliai stengiuosi laikyti savo paltelio skvernus, įžūlus vėjas nuolat juos atplėšia nuo kūno ir aplieja jį degančiu šalčiu. O mano batai mediniais padais jau baisiai nuzulinti, iškrypę, ir aš nuolat paniuojuos ir krintu ant žemės. Bet tuojau vėl pakylu ir toliau kulkšnoju, nes sargybinis eina pridurmai iš paskos ir nuolat rėkauja ir drasina durtuvu. Galva ūžia. Dešinė akis dega, o kairiąją akį nuolat lipdo sniegu. Aš, rodos, nebejaučiu nei galvos, nei kojų. Bet vis dėlto dar kibikšnoju pirmyn, jau beveik nieko nebematydamas ir nieko negalvodamas.

Pusiaukelyje pasijuntu visiškai blogai. Rodos, jau išseko paskutinės mano jėgos. Atrodo, kad aš tuojau krisiu ir daugiau jau amžinai nebepakilsiu. Apie savo būklę pasakau man iš kairės esančiam vagiui, apsirengusiam mano kostiumu:

— Drauguži, aš daugiau jau nebegaliu. Aš jau krisiu ir nebepakilsiu . . .

— Nieku būdu to nedaryk. Mes, kaliniai, čia būsime nepajėgūs tave nešti. O sargybinis tik vienas. Jei tu parkrisi ir nebepakilsi, jis tave nudurs durtuvu ir mus vesis toliau. Bene tave vieną paliks gulėti plyname lauke.

— Bet ką gi darysi, kad jau visiškai nebegaliu . . .

— Stenkis iš visų jėgų. Atsiremk manęs: aš tave prilaikysiu. Mūsų kelionė jau baigiasi. Lageris, gal tik už kokio kilometro.

Vagis dešine ranka apkabina mane per liemenį, aš atsiremiu jo peties — ir taip kulkšnojame toliau, susikabinę tarytum būtume geriausi draugai.

19-tas LITERATŪROS VAKARAS

PROGRAMA

Su prisiminimais
Česlovu Grincevičium
Rūta Kleva Vidžiūniene
Pranu Visvydu

Los Angeles Šv. Kazimiero
parapijos salėje
1984 gruodžio 1 dieną
šeštadienį, 7:30 val. v.

Ruošia
Lietuvių Pronto Bičiuliai

Atidarymas	*Juozas Pupius*
Žodis apie svečią rašytoją	*Bernardas Brazdžionis*
Vasaros vargonai	*Česlovas Grincevičius*
Savo kūrybą skaito	*Pranas Visvydas*

15 minučių pertrauka

Sekmadienis	*Rūta Kleva Vidžiūnienė*
Velykų dovanėlė	*akt. Petras Maželis*
Laiškas	*Česlovas Grincevičius*
Užbaigos žodis	*P. Algis Baužinskis*

Programai pasibaigus — vaišės aį salėje parapijos salėje

Programos viršelis E. Arbo

LITERATŪROS VAKARAS

1984 m. gruodžio 1 d. Los Angeles Lietuvių Fronto bičiuliai surengė jau devynioliktą literatūros vakarą, kuriame dalyvavo rašytojas *Česlovas Grincevičius* iš Chicagos ir vietos rašytojai — beletristė *Rūta Kleva Vidžiūnienė* ir poetas *Pranas Visvydas*. Poetas Bernardas Brazdžionis kalbėjo apie Č. Grincevičiaus kūrybą, o aktorius Petras Maželis skaitė Grincevičiaus "Velykų dovanėlę".

Juozas Kojelis, apžvelgdamas šį renginį Drauge (1985.1.5.) ir džiaugdamasis, kad per tuos devyniolika metų literatūros vakarų lankytojų skaičius išliko pastovus ir kad nemažai lietuviškų knygų pasiekia skaitytojus, rašo:

19-tą vakarą įvadiniu žodžiu pradėjo LA LFB sambūrio vicepirmininkas Juozas Pupius, užbaigė sambūrio pirmininkas Algis Raulinaitis. O jų tarpe svečias Česlovas Grincevičius dviem išėjimais paskaitė pasakojimus iš spaudai paruoštos knygos "Vidur-

Svečias rašytojas Česlovas Grincevičius iš naujai spaudai paruošto rinkinio "Vidurdienio vargonai" skaitė du pasakojimus: "Vidurdienio varpai" ir "Laiškas". Nuotr. L. Kanto

Poetas Bernardas Brazdžionis kalba apie rašytojo Česlovo Grincevičiaus kūrybą. Nuotr. E. Arbo

Savo kūrybą skaito poetas Pranas Visvydas. Nuotr. L. Kanto

dienio vargonai", Rūta Kleva Vidžiūnienė — įdomios intrigos novelę iš savo "Vieno vakaro melancholijos", Pranas Visvydas, palydėdamas komentarais, paskaitė pluoštą eilėraščių ir su žurnalistikos bei matematikos priemaišom ir be jų, o aktorius Petras Maželis Los Angeles scenoje debiutavo, ir sėkmingai debiutavo dailiuoju skaitymu, pateikdamas Grincevičiaus "Velykų dovanėlę" iš rinkinio "Vyskupo katinas".

Dėmesio centre buvo svečias rašytojas iš Chicagos. Du jo pasakojimai iš spaudai paruoštos knygos parodė simpatišką "Vidurnakčio vargonų", "Gerosios vasaros" ir "Vyskupo katino" autorių su giedria nuotaika, humoru, autentiškom Lietuvos kaimo verdenėm, įsiliejančiom į "neįtikėtinų istorijų" srovę. Tos "įtikėtinos" ir "neįtikėtinos" istorijos susijungia į harmoningą visumą, atnešdamos klausytojui estetinio džiaugsmo.

Poetas Bernardas Brazdžionis plačiau apibūdino Česlovo Grincevičiaus kūrybą, kuri užsipelno platesnio literatūrą mėgstančios visuomenės dėmesio. Čia pateikiame kai kurias užregistruotas Bernardo Brazdžionio kalbos mintis.

Apie rinkinį
Vyskupo katinas

. . . trečioji ("Vyskupo katinas") neva istoriškai "tikra istorija" apie Vilniaus miesto įdomybę —

pilies bokštą su vėjo gaidžiu, ir tai ne bet kokiu, o tikru, natūraliu gaidžiu. Meninio pasakojimo įtaigumu, stiliaus išbaigtumu "istorija" priskirtina prie klasikinės mūsų beletristikos fondų".

Apie Vidurnakčio vargonų istorijas

... Lietuviškų legendų formą yra didžiai išpuoselėję Nelė Mazalaitė ir Antanas Vaičiulaitis. Prie jų vertai gretinasi ir Č. Grincevičius, sukūręs gilios minties ir neabejotinos meninės vertės legendų, kuriose jis pasirodo kaip stilistas pasakotojas ir kaip estetinio pojūčio kūrėjas, gebąs valdyti reikalingą žodį, talpų sakinį, duoti žaismingą paveikslą. ...

Beletristė Kleva Rūta Vidžiūnienė skaito novelę "Sekmadienis". Nuotr. L. Kanto

Aktorius Petras Maželis skaito rašytojo Č. Grincevičiaus "Velykų dovanėlę". Nuotr. L. Kanto

Legendoje ... apie "nutilusių dainų krašto" kovotojus, kurių sielos dangun skrenda pavirtusios baltais balandžiais. Į šią legendą įterptos sielų maldos: kovojančių dėl laisvės, šaukiančių Viešpaties teisingumo, namų ilgesio raudos ir psalmės — tikri poezijos gabalai, dėtini į poezijos antologijas ir į bažnytinius maldynus".

— "Kai prieš kiek laiko Chicagoje buvo surengtas Bindokienės ir Grincevičiaus knygų apie miestą ir kaimą pristatymas, renginio dalyviai turėjo progos pasisakyti apie abi knygas. Jauni žmonės, nematę Lietuvos, džiaugėsi "Gerojoj vasaroj" atvaizduotu gyvenimu ir žmonėmis. Visiems patiko knygos linksmas, nerūpestingas tonas, ko pasigen-

dama mūsų apskritai rimtoje beletristikoje.

Pats autorius savo žodyje pastebėjo, kad tai esanti "pasaka suaugusiems", "palaida sauja spindulių", sugautų etnografiškai autoriui pažįstamame fone. Laikas — prieš pat sumiesčionėjimą". Taigi, esą, "katalogas linksmų nusidavimų".

Motto tai knygai turėtų būti "Eikime, mintimis aš nulydėsiu į paslaptingą šalį, į Lietuvą, kur dangus dar turi visą senųjų amžių puošmeną".

O aš šia proga pridurčiau: Eikime, kur tiktai autorius mus ves, jo kūrybos, jo fantazijos ir jo talento nušvietais keliais iš pilkos kasdienybės į nematytus meno ir grožio pasaulius, kuriuose ir mes daromės šviesesni ir šventiškai nusiteikę".

Honorarų nereikalaują svečiai — rašytojai, su draugiška talka visada atskubą vietiniai rašytojai ir grožinę literatūrą pamilę los-angeliečiai literatūros vakarų organizatorius įgalina tęsti literatūros vakarų tradiciją. Naujasis parapijos klebonas kun. dr. Algirdas Olšauskas, sekdamas prel. Jono Kučingio pėdomis, kultūrinius, ne pelno linkme orientuotus renginius globoja ir remia. Todėl LFB Los Angeles sambūris jau drįsta skelbti, kad 20-sis literatūros vakaras Šv. Kazimiero parapijos salėje įvyks 1985 metų gruodžio 5 d.

Vakaro dalyviams susirinkus į sceną, LFB Los Angeles sambūrio pirmininkas Algis Raulinaitis taria užbaigos žodį. Nuotr. L. Kanto

ŠV. KAZIMIERAS IR VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI

Užbaigėme šv. Kazimiero 500 metų mirties ir 67-jų nepriklausomos Lietuvos atstatymo sukakčių minėjimus. Bet tai nereiškia, kad dangiškojo Globėjo ir laisvės paskelbimo prisiminimai jau tiktai jausmų pasaulyje užsilikę užregistruoti įvykiai. Prie tų istorinių faktų ištikrųjų grįžtame dažnai ir įvairiomis progomis.

Lietuvos laisvės problema mūsų sąžiningam išeivijos tremtiniui turėtų būti kaip ir jo kasdieninės duonos rūpestis, o tikintiesiems Lietuvos šventasis turėtų teikti dvasinės ramybės ir stiprinti nelaisvėje gyvenančių sūnų ir dukrų laisvės viltis. Ne tik ten, bet ir čia.

Mūsų bičiulis ir uolus bendradarbis **Juozas Kojelis** su šiuos istorinius įvykius įdomiai sugretino ir giliai į juos pažvelgė. Tomis mintimis jis dalinosi su Venezuelos lietuviais 1984 metais šių abiejų sukakčių proga San Casimiro miestelyje, Araguvos provincijoje, kur dalyvavo lietuvių suvažiavusių iš įvairių Venezuelos vietovių: Caracas, Maracay, Valencijos ir net iš tolimojo pasienio miesto Maracaibo, venezueliečių, latvių bei lenkų atstovai.

Po minėjimo ir vaišių, kur dalyvavo ir vysk. Delgado, paskaitininkui buvo įteikta padėkos lentą, kur įgraviruota "Viešai pripažįstant ir giliai vertinant jo ir jo šeimos prasmingą veiklą ir nenuilstamais darbais įrodytą nuolatinį sielojimąsi Lietuvos likimu, kovojant už tėvynės laisvės atstatymą".

Man iš pradžios buvo tam tikras netikėtumas Vasario 16-ją jungti kartu su Šv. Kazimiero ypatinga švente — 500 metų jubiliejumi nuo jo mirties. Bet juo daugiau apie tai mąsčiau, juo labiau tų įvykių suvedimas į vieną atrodė prasmingesnis, nors tie du istorijos taškai atskirti daugiau negu 450 metų.

Lygiai prieš 500 metų, 1484.III.4, tik tada buvo ketvirtadienis, o ne sekmadienis kaip šiandien, senojo Lietuvos miesto, Gardino pilyje mirė karalaitis Kazimieras, Kazimiero Jogailaičio sūnus(Casimiris, Patre Casimiro), karaliaus Jogailos anūkas. Mirė karalaitis 25-rių metų, apie kurį to meto kronikininkai rašė, kad buvęs "gerai išsilavinęs, gabus, tauraus būdo, protingas ir doras" ir kad "apie jį visi gerai kalbėjo".

35-riems metams praėjus nuo karalaičio mirties, pop. Leonas X pasiuntė į Vilnių legatą Z. Ferreri, kuris iš bendraamžių surinko žinias ir parašė pirmąją Šv. Kazimiero biografiją. Čia pabrėžiamas Kazimiero pamaldumas, gailestingumo darbai, teisingumas ir t.t. Tačiau, aš manau, kad būtų netikslu įsivaizduoti gy-

vą Kazimierą kaip "divus adolescens", pamiršusį žemę ir savo žvilgsnį nukreipusį į dangų. Kazimieras, būdamas gyvas, buvo ne dangaus, bet žemės vaikas. Karaliaus dvaras ruošė jį būti ne šventuoju, bet žemės valdovu. Ir todėl aš linkęs jį labiau įsivaizduoti ne su ašutine besimeldžiantį prie Vilniaus katedros didžiųjų durų ar išmaldą dalijantį vargšams, bet, kaip Venecijos ambasadorius vaizdžiai aprašo priėmimą Trakų pilyje: "šalia tėvo, karaliaus, sėdėjo du karalaičiai apsivilkę tamsiai raudono satino drabužius, jauni ir gražūs, nelyginant du angelai". Vienas iš jų buvo Kazimieras.

Mes galime įsivaizduoti Kazimierą, dar 12 metų vaiką, (žinoma, ne savo iniciatyva) su didžiule kariuomene žygiuojantį į Vengriją jėga užimti Vengrijos karaliaus sosto. Mes galime įsivaizduoti Kazimierą įvairiose kelionėse su tėvu, dalyvaujantį seimuose, svetimų tautų pasiuntinių priėmimuose, pasitarimuose su kitų kraštų valdovais, kunigaikščiais ir Bažnyčios dignitoriais. Mes turime įsivaizduoti Kazimierą dvejus metus sėdinti Vavelio pilies karaliaus kanceliarijoje ir tvarkantį Lenkijos reikalus, kai karalius tėvas tuos dvejus metus buvo Vilniuje. Ir tas žmoniškasis Šv. Kazimiero įvaizdis neužtemdo jo šventumo. Priešingai, karaliaus dvaro patogumuose ir žemiškos garbės vilionėse išugdytos jo dvasinės-moralinės vertybės daro jį dar didesniu šventuoju.

Daugiau negu Krokuvą Kazimieras mylėjo Vilnių ir Gardiną. Savo gyvenime jis šešis kartus iš Krokuvos keliavo į Vilnių ir čia ilgesnį laiką pasilikdavo (kelionės buvo ilgos ir vargingos). Iš šeštosios kelionės Kazimieras Lenkijon nebegrįžo. Jo kūnas paliko Lietuvoje, kuriai priklausė ir jo širdis.

Šventojo vainikas Kazimierui suteiktas už jo pamaldumą ir kilnų gyvenimą. Tačiau, *ir mes čia artėjame į Vasario 16-sios temą*, oficialiose kunigų brevijoriaus maldose štai ką Bažnyčia įrašė:

"Die 4 Martii, Sancti Casimiri, Confessoris . . . Corpus, Vilnam delatum, multis claret miraculis... Lituanis exiguo numero ad potentissimi hostis insperatam irruptionem trebidantibus in aere apparens, insignem tribuit victoriam" ("Kovo 4-ji, Šv. Kazimiero, Išpažinėjo diena. Kūnas, Vilniuje palaidotas, garsėja daugeliu stebuklų . . . Mažam lietuvių (kariuomenės) skaičiui, labai galingo priešo netikėto užpuolimo nusigandusiems (Kazimieras), pasirodęs ore, atnešė didelę pergalę"). (Čia kalbama apie didelę lietuvių pergalę prieš rusus 1518 prie Dauguvos).

Tokių nuorodų, kur šventasis Karalaitis pasirodo ne asmeniškų dorybių žibėjime, o kaip Lietuvos karalaitis, yra užregistruota bent aštuoni liudijimai.

Jau kanonizacijos iškilmės Vil-

niuje tapo didžiulė lietuvių tautinė demonstracija. Štai kaip ją, surinkusi duomenis, pavaizduoja lietuvių rašytoja Birutė Pūkelevičiūtė:

"Tokių iškilmių Lietuva dar nebuvo regėjusi: skambant visiems varpams, graudžiant būgnams ir patrankoms, didžiulė procesija pajudėjo į Šv. Stepono bažnyčią, kur buvo padėtas popiežiaus raštas ir Šv. Kazimiero kanonizacijos vėliava. Procesija ėjo per Vilnių, sustodama prie šešerių vartų, išklotų brangiais kilimais, apipintų gėlių vainikais. Gegužės saulėj mirgėjo gyvieji paveikslai; su minia ėjo Vilniaus vyskupas, kunigai ir vienuoliai, Lietuvos didikai, senatoriai, kunigaikščiai; jų žmonos ir dukterys ėjo basos, apsigaubę šydais; vaikai, aprengti šv. Kazimiero riteriais, nešė lelijų žiedus, iškilmingai žengė visos amatų brolijos su savo insignijom, pats kancleris Leonas Sapiega nešė raudona aksomo "Šventojo vėliavą" (labarum), išsiuvinėtą perlais, auksu ir sidabru".

Tai buvo Lietuvos šventė, tai buvo lietuvių tautos šventė, pagerbiant Šv. Kazimierą, ne kaip šventą atsiskyrėlį, bet kaip kovojančios dėl laisvės tautos narį ir globėją. Ypač gerai žino Maskva, kad Šv. Kazimieras yra tapęs lietuvių tautoje pasipriešinimo prieš rusus simbolis. "Vicit Muscos" (nugalėjo maskvėnus), daug kur randame ano meto užrašuose. Todėl Maskva ne tiktai piktai niokoja lietuvių tautą, bet keršyja ir Šv. Kazimierui. Kiekviena rusų invazija į Lietuvą kartu buvo pasikėsinimas į Šv. Kazimiero relikvijas. Ir dabartinėje okupacijoje Šv. Kazimieras nepaliktas ramybėje. Jo karstas pašalintas iš jo garbei įkurtos koplyčios Vilniaus katedroje ir perkeltas į Šv. Petro ir Povilo bažnyčią. Katedra paversta koncertų sale ir paveikslų galerija. Bet dar žiauriau okupantas pasielgė su Šv. Kazimiero bažnyčia, kurios kertinis akmuo buvo pašventintas per kanonizacijos iškilmes. Ta bažnyčia paversta ateizmo muziejumi. Ta pati rašytoja Pūkelevičiūtė sako, kad "net jeigu nutarta bažnyčias uždaryti, atrodo, kad jas paversti sandėliais ir arklidėmis — būtų mažesnis pasityčiojimas".

Bet šitokia kova, kokią veda Maskva, nėra jos stiprybės, o desperacijos pasireiškimas. Šitas piktas susibaudėlių būrys Kremliuje žino, kad jų sistema supuvusi ir kad skirta būti išmesta, Amerikos prezidento Reagano žodžiais, į istorijos šiukšlyną.

Neišmintinga daryti pranašystes, kada tai įvyks. Galbūt išmintingiau kelti klausimą, ar mes, lietuviai ir kiti laisvieji baltai, galime kuo nors tą procesą pagreitinti, kad Gedimino kalne vėl suplėvesuotų lietuviškoji trispalvė ir kad šventojo Karalaičio karstas nemažesnėmis iškilmėmis, kaip jo kanonizacijos die-

ną, grįžtų į jam paskirtą amžinojo poilsio vietą.

Taip, mes galime ir mes kai ką darome. Aš žinau, kad jūs, Venezuelos lietuviai, nemaža padarote. Kai Amerikos lietuvių spaudą informavo korespondentė Aleksandra Vaisiūnienė, mes daugiau žinojome. Bet ir dabar pasiekia žinios, kad Venezuelos spauda apie Baltijos valstybių problemas proporcingai rašo daugiau negu kito kurio laisvojo pasaulio laikraščiai. Kieno tai nuopelnas, jūs patys geriau žinote. Mes žinome, kad nusipelnę jūsų bendruomenei žmonės yra atkreipę valdžios dėmesį ir apdovanojami aukštaisiais šio krašto ordenais. Mes taip pat žinome, kad ne taip senai pas jus apsilankę iš Amerikos Tomas Venclova ir dr. Stasys Goštautas stipriai Lietuvos naudai pajudino šio krašto viešąją opiniją. Ačiū Lietuvių Bendruomenei už reikalingų sąlygų sudarymą.

Aš noriu pranešti jums malonią žinią, kad viltingi ir gaivūs pajudėjimai vyksta Šiaurės Amerikoje ir Europoje. Nežinau, ar jūs žinote apie tuos pasireiškimus, bet jei mane paprašytumėte išvardyti bent tris 1983-jų metų reikšmingus pajudėjimus ir paaiškinti, kodėl jie reikšmingi, atsakyčiau taip:

Pirmas — Baltų Laisvės Dienos rezoliucijos pravedimas JAV Kongrese, prezidento Reagano Baltų Laisvės Dienos proklamacija ir 200 Amerikos baltų oficialus priėmimas Baltuosiuose Rūmuose.

Antras — prez. Reagano raštas visoms Jungtinėms Tautoms priklausančioms valstybėms, kurioms oficialiai pranešama, kad JAV nepripažįsta Baltijos valstybių aneksijos ir nurodomos priežastys, kodėl nepripažįsta.

Trečias — Europos Parlamento priimta rezoliucija, siūlanti Baltijos valstybių bylą perduoti Jungtinėms Tautoms.

Kodėl tie pajudėjimai reikšmingi? Jie reikšmingi todėl, kad neturi precedento užsienio lietuvių veiklos istorijoje, kad jie svarbūs išliekantys dokumentai, kuriais bus galima remtis ir ateityje. Šitie pasistūmėjimai Lietuvos ir aplamai Baltijos valstybių byloje jau turi istorinės reikšmės.

Nežinau, ar šiame susirinkime yra jaunimo, kuris dalyvavo V-jame PLJ kongrese. Tas jaunimas žino, ir bus jus painformavęs, kad po ilgesnio blaškymosi, pasaulio lietuvių jaunimas surado išbalansuotą kelią tarp vad. politinės ir kultūrinės veiklos su stipriais akcentais Lietuvos laisvinimo rūpesčiams.

Ką Amerikoje esančios centrinės organizacijos ("veiksnių" termino nemėgstu) yra užplanavę 1984-siems metams. Su savo projektais yra pasirodę tik Lietuvių Bendruomenė (PLB ir JAV

LB) ir Amerikos Baltų Laisvės Lyga. Štai tik keli projektai:

a. Baltijos valstybėms Jungtinėse Tautose išrūpinti oficialų stebėtojo statusą (ABLL projektas)

b. Rūpintis, kad JAV-bės Jungtinėse Tautose iškeltų ir gintų Baltijos valstybių bylą (JAV LB proj.)

c. Didžiojoje Britanijoje ir Kanadoje išrūpinti teisę Lietuvos diplomatinę tarnybą papildyti diplomatijoje nedirbusiais žmonėmis (PLB projektas).

d. Rūpintis, kad Australijoje būtų paskirtas Lietuvos garbės konsulas (PLB projektas).

f. Organizuoti visų PLB-nės kraštų santalką akcijai, kad Europos Parlamento rezoliucijai būtų duota eiga (PLB projektas).

Amerikos lietuvių jaunimas, čia iniciatyvos ėmėsi studentai ateitininkai, pradėjo parašų rinkimą už kun. Alfonso Svarinsko ir kun. Sigito Tamkevičiaus išlaisvinimą.

Yra tų darbų ir daugiau. Pav., lygiai už dviejų savaičių Los Angeles mieste Amerikos Baltų Laisvės lyga organizuoja Žmogaus teisių konferenciją, kurioje dalyvaus Amerikos užsienio reikalų viceministeris, Amerikos ambasadorės JT-se pavaduotojas, JAV Kongreso komisijos Helsinkio susitarimams sekti direktorius, Laisvosios Europos ir Laisvės radijo viršininko pavaduotojas Los Angeles burmistras ir kiti žymūs Sovietų Sąjungos Baltijos valstybių klausimų ekspertai.

Nepažįstu detališkai vietos sąlygų ir galimybių, tačiau tikiu, kad Venezuelos lietuviai visur talkins PLB ir BAFL valdybos

Juozas Kojelis Venezueloje

projektams, k.t. Europos Parlamento rezoliucijos ofic. stebėtojo gavimo Jung. Tautose reikalais, dalyvaus parašų rinkime dėl įkalintų kunigų išlaisvinimo ir t.t. Ar nepatyrinėtinos galimybės įsteigti Lietuvos garbės konsulatą Caracas mieste? Labai svarbu būtų, Amerikos pavyzdžiu, iš Venezuelos vyriausybės išgauti oficialų Baltijos valstybių aneksijos nepripažinimo pareiškimą. Tokį pareiškimą turint, dėti pastangų, kad Venezuelos prezidentas, taip kaip prez. Reagan, apie tai formaliai painformuotų visus JT narius.

Jeigu bent 20 valstybių tokius oficialius okupacijos nepripažinimo pareiškimus Jungtinėse Tautose padarytų, mūsų tautos reikalai tarptautinėje plotmėje įgautų stiprų svorį, o Kremliui būtų įvaryta daug baimės. Jau ir dabar pagyvėjęs baltų aktyvumas pasaulyje ten kelia daug nerimo. Jie laukė, kad mūsų karta, kuri pasitraukė iš Lietuvos, išeitų iš rikiuotės, ir jie galvojo kad aktyvių kovotojų dėl Baltijos valstybių laisvės neliks. Dabar pamatė, kad žiauriai apsiriko. Taip kaip Lietuvoje į pirmąsias rezistencijos eiles atėjo jau jų sistemoje išaugęs jaunimas, taip ir laisvajame pasaulyje laisvinimo darbų vadovybė pereina ar vietomis jau perėjo į rankas tų, kurie jau negali būti apkaltinti II karo sufabrikuotais nusikaltimais ar noru atgauti prarastus Lietuvoje turtus. Štai turiu maskvinių Izvestijų sausio 18 d. straipsnį. Iš jo matyti, kad jau dabar pavojaus signalai pasigirdo Kremliuje, ir pasigirdo dėl dviejų priežasčių:

Pirma, kad prez. Reagan į užsienio politikos kortų kaladę įdėjęs "Baltijos kortą". Ir tai yra tiesa. Ir

Antra, kad atgijusi "buržuazinių nacionalistų" organizacijų veikla. Ir tai yra tiesa. Tik netiesa, kad Reaganas, kaip jie sako, "sutręšusias buržuazinių nacionalistų grupuotes" siekiąs atgaivinti. Priešingai tiesa yra, kad atgijęs politinis aktyvumas įtikino Reaganą pradėti lošti "Baltų korta". Bet kas ypatingai įdomu, kad šitame straipsnyje Izvestijos mini keletą baltų aktyvistų pavardžių ir prie jų jau nebegali prikabinti tradicinių koliojimosi žodžių. Negali, nes jie jau yra jaunosios kartos. Todėl jie beveik visi vadinami amerikiečių Centrinės Žvalgybos agentais ir Reagano marijonetėmis.

Prieš eidamas į pabaigą, aš noriu žvilgterti, kas vyksta Lietuvoje. Atsivežiau pačią naujausią pogrindžio spaudą: LKB Kronikos 60 ir 61 numerius (61 nr-is išleistas jau šiais metais!) ir jaunimo pogrindžio leidinį "Lietuvos Ateitis" 7 nr-į. Ypatingai jaudinantis yra jaunimo leidinys.

Suėmus ir įkalinus kun. Alfonsą Svarinską ir kun. Sigitą Tamkevičių, sako Lietuvos jaunimas, "pasibaigė kovos laikotarpis ir prasidėjo aukos laikotarpis". Jie

laukia didesnių persekiojimų, bet jie tai fazei yra pasiruošę. Jie nesitraukia giliau į pogrindį, bet atviriau išeina į viešumą ir demonstratyviai reikalauja natūraliai žmogui priklausančių teisių.

Jie važinėjasi po parapijas, ir bažnyčiose po pamaldų atvirai renka parašus. Jie, čia rašo, surinkę 123,000 parašų. Amerikos spauda praneša, kad jau surinkta 130,000 parašų. Iš jų 22 pasirašė krauju. Jie pasakoja savo įspūdžius iš parašų rinkimo. Trys mergaitės parašė laišką tada dar gyvam Andropovui, pasisiūlydamos už kunigus iškalėti jiem abiem paskirtą bausmę.

Iš vyskupų dėl įkalintų kunigų pasirašė tik vysk. Julijonas Steponavičius, kuriam Vilniaus vyskupijoje neleidžiama eiti pareigų. Tas skaudina Lietuvos jaunimą: "Užtenka mums, — jie rašo, — netikrų, valdžiai patogių vyskupų, užtenka nieko neganančių ganytojų. Atvirai ir nuoširdžiai pareiškiame: nežinome iš mūsų tarpo tokio jauno žmogaus, kuris, kad ir ne viską suprasdamas, nebūtų širdimi su kun. Alf. Svarinsku. Tik tarp vyresniųjų, turinčių ilgesnį išlepimo stažą, atsiranda ramybės gynėjų... Kun. Alf. Svarinsko suėmimu valdiškasis ateizmas paskelbė atvirą kovą Lietuvos katalikams. Mes priimame šitą iššūkį. Kun. Alf. Svarinsko vardas — vėliava. Juo daugiau telksis po ja, tuo stipresnė ir nenugalima bus Lietuvos Bažnyčia".

Savo pasisakyme Lietuvos jaunimas kiek paliečia ir Pietų Amerikos socialinę nelygybę. (Tas turbūt mažiausiai taikytina Venezuelai). Tačiau tarp socialinio neteisingumo ir ateistinio komunizmo jie daro skirtumą: Vienas dalykas, sako jie, "kai Antikristas veikia netiesioginiais keliais — per socialinį išnaudojimą, skurdą, mažo eilinio žmogaus niekinimą, ką matome P. Amerikoje, ir visai kas kita, kai Antikristas sugriebia valstybės vairą". Ir Lietuvos jaunimas sako, kad jie sutinka atiduoti kas Cezario-Cezariui, tik nesutinka, kas skirta Cezoriui, atiduoti šėtonui.

Šitame "Lietuvos Ateities" numeryje yra Lietuvos jaunimo laiškas "laisvajame pasaulyje gyvenančiam jaunimui". Reiktų tikrai kietos širdies, kurios tas laiškas nejaudintų.

Praėjusį sekmadienį dalyvavau Los Angeles moksleivių ir studentų ateitininkų seminare, kurio tema buvo kovos dvasia". Jaunimas kaip tik analizavo tą laišką ir visą tą "Lietuvos ateities" numerį. Labai lengva buvo suprasti, kad tiesioginis Lietuvos jaunimo kreipimasis į išeivijos jaunimą daug lengviau jį pasiekia, daug daugiau jį asmeniškai motyvuoja ir angažuoja akcijai, negu vyresniųjų įtikinėjimai.

Tame laiške Lietuvos jaunimas savo broliams ir sesėms užjūriuose turi daug ką pasakyti. Jis kviečia atvažiuoti į Lietuvą, bet

įspėja: "neleiskite, kad priešas jus suteptų, saugokitės, kad nepanaudotų jūsų savo užmačiom. Budėkit. Nesiduokit nuperkami, apgaunami ar užmigdomi". Prime na lietuvio santykyje su okupantu tris priesakus: netikėk, nebijok, neprašyk.

Laiško gale prašo pagalbos iš mūsų gyvenančių toli nuo Tėvynės. Pagalba gali būti trejopa:

a. "Visų pirma, jei gali grįžk". Labai netikėtas siūlymas. Bet "jei negalėsite sugrįžti dabar, "gyvenkite grįžime ... nuolatinėje kelionėje į Lietuvą".

b. Mums padėti galite, veikdami, kad "budelis neliktų nežinomas ir bevardis".

c. Būkite "vienybėje su mumis maldoje". Kreipiasi net į tuos, kurie "nežinote Kristaus ar praėjote pro Jį neatpažinę", nes geros valios žmonių malda yra didžiulė energija.

Linkėčiau, kad ir Venezuelos lietuvių jaunimas Lietuvos jaunimo mintis, idėjas ir prašymus svarstytų ir darytų savo išvadas. Pas losangeliečius buvo didelis užsidegimas. Net balsų grįžti į Lietuvą.

Jei kas mane klaustų, ar tikiu stebuklais, atsakyčiau "Taip". Jei klaustų, ar tikiu, kad Šv. Kazimieras pasirodė ant balto žirgo debesyse ir padėjo laimėti lietuviams kovą prieš rusus, atsakyčiau 'Taip". Jei klaustų, kodėl šiandien nepasirodo ir nepadeda kovojančiai tautai, atsakyčiau: stebuklas įvyksta tada, kai kraštutiniai įtemptos doro žmogaus ir visos tautos pastangos už kilnų tikslą neduoda rezultatų. Tada įsiterpia Dangus. Tiesa, lietuvių tauta Lietuvoje veda žūtbūtinę kovą. Bet mes, išeivija, esame tos pačios tautos dalis. Mes į tą kovą savo pilnu potencialu nesame įsitraukę. Kiekvienas individualiai patys sau atsakykime į klausimą, kiek, pav. praėjusiais metais laiko skyrėme Lietuvos pagelbai. Tik trupinius, palyginus su tuo, kokią auką deda tauta. Įjungę pilną moralinį, intelektualinį ir medžiaginį potencialą, gal galėtume ateities kartoms palikti įrašą:

"tokiais ir tokiais metais — lietuviai gyveną Lietuvoje ir išeiviai - tremtiniai bendromis jėgomis įveikė maskvėnus".

Bet jei suvienytom jėgos ir kraštutiniai įtemptom pastangom nepajėgtume švento tikslo pasiekti, tada, tikėkime pasirodys ir Šv. Kazimieras.

KĄ KALBĖJO LOS ANGELES JAUNIMAS XVII POLITINIŲ STUDIJŲ SAVAITGALYJE?

Sausio 26 - 27 d.d. įvykusiame CII politinių studijų savaitgalyje jaunimui rūpimus klausimus svarstė Rita Bureikaitė, Rima Navickaitė, Gailė Radvenytė ir Tadas Dabšys. Moderavo Linas Polikaitis. "Į Laisvę" spausdina simpoziumo dalyvių įvadinius pareiškimus. Vėliau vyko įdomios diskusijos.

Jaunimo simpoziumas: kalba Rita Bureikaitė, toliau — Linas Polikaitis (moderatorius), Tadas Dabšys, Rima Navickaitė ir Gailė Radvenytė

Mokame kalbėti. Ar mokame veikti?

TADAS DABŠYS

Vakar dalyvavau politinių studijų programoje, klausiausi diskusijų ir pranešimų apie OSI, apie tai, kas daroma arba, tiksliau pasakius, kad nedaroma, kodėl reikia veikti, ką veikti, kaip veikti. Man, naujai ateinančiam į visuomeninės veiklos lauką, per galvą ritosi daugybė minčių. Kas bus, kai mano karta perims atsakomybę už visą lietuvišką veiklą, kai mums reikės vadovau-

ti įvairioms organizacijoms? Ar mes seksime vyresniosios kartos pavyzdžiu, ar bandysime daryti pakeitimų?

Mūsų kartai skirta išlaikyti lietuvybę. Bet ar iš tikro mes žinome, kas yra ta "lietuvybė"? Ar užtenka tik ją išlaikyti, ar gal ją ugdyti ir jai skirti kokią nors misiją. Ar šiuo metu mes, kaip lietuviai, esame patenkinti savo veiklos rezultatais ir apskritai ar turime sąmoningai apspręstus lietuviškos veiklos tikslus?

Organizuojame konferencijas, seimus, studijas. Kalba geri paskaitininkai, publika sėdi ir klausosi. Paskui vyksta diskusijos. Paliekame auką ir atsisveikiname. Ir taip iki kito renginio, iki kitos aukos.

Yra aišku, kad mes mokame gerai kalbėti, bet reikia abejoti, kad mes mokame gerai veikti. Karštai diskutuojame, kol padarome nutarimus ir priimame rezoliucijas, bet nedaug rūpinamės, kad tie nutarimai ir rezoliucijos būtų įgyvendintos. Atskiros organizacijos varžosi dėl aukų, bet aukotojai nebesirūpina, kaip tos aukos sunaudojamos. Organizacijų valdybos ir tarybos neturėtų būti amžini, nepajudinami autoritai, kurie savo valia viską nustatstato. Jos turėtų būti tik valios vykdytojai žmonių, kurie jas išrinko ir kurie sudėjo aukas.

Noriu būti teisingai suprastas: nepasisakau prieš renginius su paskaitomis, diskusijomis ir nutarimais. Jie yra reikalingi, net būtini. Tik keliu reikalą veikłos tikslingumo, kad pasiektume nustatytų tikslų efektingiausiu būdu, neeikvodami laiko ir lėšų. Todėl ar nereiktų pagalvoti apie visos mūsų organizacinės sąrangos reformą. Mes turime organizacijų su specifiniais tikslais, lyg "speciality stores", yra lyg ir "department stores" — kurios vykdo daugelį uždavinių. Reikalai susikomplikuoja, kai kelios organizacijos dirba tuos pačius darbus. Mano nuomone, geriau turėti organizacijų su specifiniais tikslais. Jei tos organizacijos uždavinys didelis, svarbus ir skubus, kitos organizacijos ateina į talką.

Ieškant išeičių, kartais bandoma kurti naujas tarybas. Tik iš to gal naudos neperdaugiausiai, nes į tarybas dažniausiai patenka tie patys žmonės.

Kaip pavyzdį noriu paimti vakar diskutuotą OSI klausimą. Kai kas apeliavo į vienybę, bet man sukėlė rūpestį, kad tas vieningumas pasibaigs naujos tarybos suorganizavimu. Iš pranešimų ir diskusijų aš asmeniškai įsitikinau, kad Americans for Due Process organizacija tikrai žino, kas daryti OSI reikalu, o ne tik skelbiasi, kad žino. Todė vieningumas turi pasirodyti mūsų bendrame darbe ir ADP organizacijos rėmimu.

Kalbant apie lietuvišką veiklą, mums rūpestį turi kelti senos ir garbingos organizacijos, kurios dabar liko tik simboliai. Jos lyg senos, tegu ir gerai parašytos

knygos, sudėtos lentynose i nenebenaudojamos. Jos tik dulkes renka. Ir man kartais atrodo, kad mūsų politinė veikla panaši į tas apdulkėjusias knygas.

Mūsų kartai skiepijamas uždavinys išlaikyti lietuvybę. Mes ją ir laikome, stengdamiesi pasisavinti ir išlaikyti lietuvišką kultūrą ir papročius. Reguliariai ruošiame tautinių šokių ir dainų šventes. Tiems reikalams surenkame nepaprastai daug pinigų. Kultūrą išlaikyti padeda finansiškai galingas Lietuvių Fondas. Bet man atrodo, kad ta "lietuvybė" toli nepajudės, jei lietuviai veiks tik lietuvių tarpe.

Ar nereikėtų kai ką perorganizuoti? Juk kad ir skiriame pagrindines jėgas ir finansus kultūrai ir lietuvybės išlaikymui, lietuvybė pastebimai silpnėja. Ar ne laikas jaunimui labiau prisidėti prie politinės veiklos? Ar politinė veikla neišvestų mus į platesnius horizontus ir geriau pristabdytų lietuvybės silpnėjimą? Kultūrą kuria individai, visuomenė gali ją išlaikyti, gi politika visus šaukia į akciją.

Tadas G. Dabšys

Visoje Amerikoje ir kituose kraštuose jaunimas ir vyresnieji turėtų kartu aptarti lietuviškos veiklos prioritetus ir apsispręsti, kurioje srityje veiklą stiprinti ir kur telkti lėšas. Atsakomybę nešame visi: vyresnieji patarti ir padėti, jaunesnieji — patys brėsti. Mes nesame silpni, tik bailūs.

PLJ Sąjungos tikslai ir darbai

RITA BUREIKAITĖ

Paskutiniame Pasaulio Lietuvių Jaunimo kongrese išrinktoji sąjungos valdyba, pasiskirsčiusi pareigomis, ėmėsi kongreso nutarimų vykdymo. Nutarimų padaryta daug ir gerų, bet dirbdami susidūrėme ir su nemaža kliūčių. Svarbiausia PLJ sąjungos uždu-

tis yra ryšių palaikymas su viso pasaulio lietuvių jaunimu. Patys viso pasaulio veiklos apimti net ir norėdami negalėtume, nes mūsų rankos per trumpos. Dirbame kaip koordinatoriai, kad visų kraštų lietuvių jaunimo veikla turėtų vieną kryptį ir susilietų į vieną srovę. Tačiau ne visur pasisekė veiklą išjudinti, nes ne visi ryžtasi įsipareigoti. Pavyzdžiui, iki šiol nepasisekė surasti asmenų, kurie nuoširdžiai norėtų padirbėti JAV Lietuvių Jaunimo sąjungos valdyboje. Pagrindinis sunkumas yra surasti pirmininką, kuris panorėtų veikti ir visai šio krašto sąjungos veiklai duoti toną. O juk Amerika, — tai pagrindinis PLJ sąjungos šeimos narys.

Tačiau mes manome, kad 1984-jų metų veikla nebuvo skurdi. Noriu paminėti kai kuriuos faktus:

1983 pradėjome leisti "Žiniaraštį", kuriame atsispindi PLJ sąjungos valdybos ir atskirų kraštų sąjungų veikla. "Žiniaraštis" tarpkongresiniame laikotarpyje yra tapęs pagrindine pasaulio lietuvių jaunimo jungtimi.

Gegužės mėnesį prie "Pasaulio Lietuvio" išleidome gražų pokongresinį leidinį, kuriame atsispindi kongreso darbai ir nutarimai. Tai paliks liudijimas ateičiai, kad jaunimas sugeba ne tik pramogauti, bet ir rimtai svarstyti ir dirbti. "Pasaulio Lietuvyje" toliau vedame jaunimo skyrių. (Rita Bureikaitė prisiėmė to skyriaus redaktorės pareigas ir jas sumaniai atlieka — Red.).

Pasinaudodami 1984 vasarą Los Angeles vykstančia pasauline olimpijada, stengėmės pasaulio dėmesį atkreipti į pavergtas Baltijos valstybes. Bendradarbiaudami su kitomis baltų organizacijomis, šią problemą kėlėme į pasaulio viešumą, organizuodami vad. "laisvės bėgimą", platesnės apimties seminarą, keldami olimpiniam komitetui bylą teisme dėl baltų jaunimo diskriminacijos. Visus Amerikos kampus pasiekiąs dienraštis "USA Today" į "laisvės bėgimą" atkreipė dėmesį pranešimu pirmajame puslapyje.

Iš kultūrinių pastangų primintina PLJS ryšių centro suorganizuotas lituanistinis seminaras ir nauja jaunimo stovykla Dainavoje; rudeniop buvo išleista Dariaus Polikaičio kūrybos plokštelė ir atspausdintas Lietuvos jaunimo pogrindžio leidinys "Alma Mater" Nr. 3.

Ryšius palaikyti ir pasaulio lietuvių jaunimo veiklą judinti stengėmis ne tik laiškais, leidiniais ir aplinkraščiais, bet ir asmeniniais kontaktais. Valdybos pirmininkas Gintaras Grušas vyko į Kanadą ir tolimąją Australiją pasitarimams su jaunimo ir Lietuvių Bendruomenių veikėjais, Guoda Antanaitytė ir Snieguolė Zalatoriūtė vasaros metu ilgesnį laiką dirbo su lietuvių jaunimu Pietų Amerikoje.

Žvelgiant į 1985-sius metus,

svarbiausias planas, dirbant su kitomis baltų jaunimo grupėmis, sėkmingai suorganizuoti "laisvės ir taikos ekskursiją" laivu Baltijos jūroje. Šiuo projektu siekiama garsinti pasaulyje Baltijos valstybių bylą ir kelti baltiečių pasipriešinimo okupantui faktus. Šis užmojis bus sėkmingai įvykdytas, jei dirbsime visi kartu — ir jaunesnieji, ir vyresnieji.

Visi Pasaulio Lietuvių Jaunimo sąjungos planai, pastangos ir darbai nukreipti į vieną pagrindinį tikslą — stiprinti lietuvybę išeivijoje, vienyti išsisklaidžiusį pasaulyje lietuvių jaunimą ir išsaugoti tautos kultūrą ateinančioms kartoms.

Rita Bureikaitė

Jaunimas jaunimui

RIMA NAVICKAITĖ

Vyresnieji mums dažnai kalba apie lietuvių jaunimo pareigas, tą klausimą svarstome ir mes patys. Ar todėl, kad esame gimę lietuviais, mums reikia lankyti lituanistinę mokyklą ir visus savaitgalius pašvęsti lietuviškai veiklai? "Jūsų pareigos Lietuvai" yra tokios ir tokios, kala į galvą tėvai, "O kodėl man tos pareigos priklauso?" — abejoja jaunuolis-ė. Šis klausimas nėra paprastai ir lengvai atsakomas.

Man atrodo, kad ieškant atsakymo, išsiskiria jaunų žmonių galvojimas. Vieniems atrodo, kad lietuvybė yra didelė našta. Jiems sunku suprasti, kodėl šeštadienį reikia sėdėti šeštadieninėje mokykloje, kai smagiau žaisti krepšinį su draugais. Nesunku pastebėti, kaip šitaip galvojantieji pamažu pranyksta iš lituanistinės mokyklos ir tautinių šokių repeticijų bei organizacijų. Ir taip jie vis daugiau ir daugiau nutola nuo lietuviško gyvenimo, kol visai pranyks. Gal tik kartas nuo karto pasirodys šokiuose ar jaunimo kavinėje.

Rima Navickaitė

Kitaip galvojantiems lietuvybė nėra našta: lietuvybė gyvenimą praturtina ir paįvairina. Aš iš savo patirties žinau, kaip mano draugės amerikietis kasdieninėje mokykloje stebisi mano žiniomis apie Lietuvą, jaunimo stovyklomis, susirašinėjimais su lietuviais visoje Amerikoje.

Atšalstantį jaunimą reikia kaip nors sudominti lietuvybe. Bet kaip? Mano nuomone, tą misiją geriau galėtų atlikti *pats* jaunimas, kuriam rūpi tautos reikalai ir lietuvybės išlikimas Amerikoje ir kitose šalyse. Veiklūs ir entuziastingi jaunuoliai ir jaunuolės turėtų kalbėti nutolstantiems nuo lietuvybės apie savo pačių patirtį lietuviškoje viekloje, kuri iš tikro neša džiaugsmą.

Man pačiai Lietuva ir lietuvybė yra svarbūs dalykai, todėl aš stengiuosi dalyvauti lietuviškoje veikloje. Tai darau ne tiek iš kokios tai pareigos, bet lietuviška veikla man atneša pasitenkinimą.

Praėjusią žiemą dalyvavau moksleivių ateitininkų žiemos kursuose, kurie kasmet ruošiami Dainavoje. Man didelį įspūdį padarė tai, kad kursų dalyviai lietuviškai kalbėjo ir svarstė lietuvybės problemas. Kursų dalyviai rodė daug entuziazmo.

Grįžau namo, galvodama, kaip į lietuvišką veiklą pritraukti nuo lietuvybės nutolstantį Los Angeles jaunimą. Jaunimo sąjungos Los Angeles skyrius turėtų organizuoti ne tik šokius, bet ir — kitokią veiklą: mėnesines jaunimo mišias, senelių lankymą, susikaupimo vakarus, padėjėjų rolėse dalyvauti organizacijų renginiuose, padėti aptvarkyti skautų stovyklavietę ir t.t. Reiktų ieškoti būdų į veikimą įtraukti ne tik valdybos narius, bet ir jaunimo masę, net ir tuos, kurie nelinkę prie veikimo prisidėti ir neskuba lietuviškai kalbėti.

Pagrindinis organizuoto jaunimo rūpestis turėtų būti nukreiptas į nutaustantį jaunimą. Reikia juos įtikinėti, kad jie reikalingi mokyklose, organizacijose ir lietuviškoje veikloje. Sąmoningų jaunuolių pareiga jų galvojimą pakeisti greitai ir dabar. Kitaip mūsų išeivijos gyvybė ilgai neišsilaikys.

Norime konkrečios pagalbos

GAILĖ RADVENYTĖ

Vyresnieji vis sako, kad jaunimas yra tautos ateitis. Tai tiesa, bet kieno pareiga jaunimą tai ateičiai paruošti? Vyresnieji vieną dalyką turėtų gerai suprasti, kad paruošimas būtų vykdomas ne žodžiais, bet *gerais pavyzdžiais*. O tokių pavyzdžių kartais labai trūksta.

Esu pati girdėjusi, kaip šeštadieninės mokyklos mokinio tėvas paraginęs savo vaiką "kalbėk lietuviškai", atsisukęs į savo bičiulį paklausė: "so, did you see the game last night?" Kitas, gal dar ryškesnis pavyzdys. Tėvas atveda vaikutį į lietuvišką darželį. Tos pastangos rodo, kad jam rūpi savo vaiką išmokyti lietuviškai. Bet kaip reikia suprasti tėvo elgesį, kai jis pats su vaiku kalba angliškai.

Lietuvybės vaikuose ugdymo reikalu tėvai ir vyresnioji karta turi kelias svarbias pareigas, pedagogė dr. Dalia Katiliūtė - Boydstunienė jas taip aptaria: 1. išugdyti šviesius ir susipratusius lietuvius katalikus, 2. išugdyti jų tautinę sąmonę (identitetą) ir 3. užangažuoti jaunimą lietuviškai veiklai. Kai vyresnieji jaunimą kritikuoja, turėtų patys pagalvoti, kiek jie asmeniškai yra prisidėję prie vienokio ar kitokio jų išauklėjimo.

Pati esu baigusi šeštadieninę mokyklą ir dabar mokytojauju vaikų darželyje. Pasinaudodama savo patirtimi, norėčiau atsakyti į klausimą, kodėl vaikai nenoriai lanko šeštadienines mokyklas. Viena iš priežasčių, — pamokos gan neįdomiai pravedamos. Jei būtų įdomesnės, noriau lankytų. Iš antros pusės, tautinės sąmonės ugdymas gali vykti ir šalia mokyklos. Koks šešiolikmetis, parbėgęs iš mokyklos, norės su tėvais kalbėti apie sangrąžinius būdvardžius ar Lietuvos Didįjį Seimą? Aš žinau, kad jaunimas domisi dabarties Lietuvos ir praeities jaunimu. Bet apie tai žinių negaunama. Močiutės prisimini-

Dailė Radvenytė

mai gali būti neblogos istorijos pamokos. Jaunimui gali būti įdomu išmokti ne tik literatūrinę kalbą, bet ir specialius išsireiškimus — "slang".

Kartais mūsų jaunimas, norėdamas pasididžiuoti prieš savo draugus amerikiečius lietuviška kultūra, atsiveda juos į geresnius kultūrinius renginius. Bet iš vyresniųjų pasigirsta kritikos balsų. Norėdami supažindinti savo amerikiečius draugus su lietuvišku gyvenimu lietuviukai tada juos atsiveda į jaunimo ruošiamas kavines. Bet kavinės nėra toks pavyzdys, kuo lietuviškas jaunimas galėtų pasididžiuoti. Vyresnieji turėtų suprasti, kad atsivedimas draugų amerikiečių į geresnius kultūrinius parengimus nereiškia mūsų nutautėjimo, bet lietuviškos misijos vykdymą.

Lietuvybės ugdyme jaunimas iš vyresniųjų laukia konkrečios pagalbos. Vyresniųjų pagalba jaunieji su džiaugsmu ir dėkingumu priima. Pav., vyresnieji nori, kad jaunimas bendradarbiautų lietuviškoje spaudoje. Mane rašyti paskatino mokytoja Dalilė Polikaitienė. Ji ne tik ragino rašyti, bet pati pradžioje patikrindavo mano rašinius ir išsiųsdavo redakcijoms. Dabar jau pati išmokau tai padaryti. Patikėkite, jaunimas laukia vyresniųjų paskatinimo ir konkrečios pagalbos.

Trumpai atsakydama į klausimą "ko jaunimas nori iš vyresniosios kartos?", noriu vėl pakartoti: gero pavyzdžio, lietuviško auklėjimo iš pat mažens, supratimo mūsų sąlygų, įdomesnių pamokų šeštadieninėse mokyklose ir, svarbiausia, konkrečios pagalbos.

Jaunimo simpoziumą seka (pirmoje eilėje iš kairės) Antanas Mažeika, Vincas Kazlauskas, Aleksandras Dabšys, Povilas Žumbakis; toliau matyti rašytoja Alė Rūta, vertėjas Povilas Gaučys, dr. Zigmas Brinkis, Aldona Brazdžionienė, Vladas Velža ir kiti.

LIETUVIAI JAV PREZIDENTO INAUGURACIJOJ

1985 m. sausio mėn. įvykusioje 50-je Amerikos prezidento Ronald Reagano inauguracijos šventėje dalyvavo eilė lietuvių. Šventė tęsėsi keturias dienas. Iškilmės oficialiai prasidėjo sausio 18. Penktadienio vakare parke prie Baltųjų Rūmų įvyko pirmasis oficialus šventės renginys. Programą atliko karių ir studentų orkestrai, dainavo solistai. Iškilmes stebėjo ir pats prezidentas su ponia. Pabaigai dangų nušvietė spalvotos raketos, suteikdamo oficialiam šventės atidarymui entuziazmo ir iškilmingumo. Sekančią dieną sekė įvairios parodos, puotos, priėmimai. Šeštadienio vakare vyko iškilmingas koncertas su garsiais Hollywoodo artistais ir kitais žymiais šio krašto scenos menininkais. Oras šiai šventei buvo labai nepalankus ir todėl numatytos lauke iškilmės neįvyko. Sekmadienio popietę visi į Washingtoną atvykę lietuviai susitiko Lino Kojelio, tautinių reikalų direktoriaus kabinete prie Baltųjų Rūmų. Čia jis suruošė malonų visiems atvyku-

Priėmime pas Liną Kojelį: Jonas Urbonas, Linas Kojelis ir Vladas Butėnas

siems priėmimą su vaišėmis. Į priėmimą atsilankė apie 30 asmenų. Svečių tarpe iš Kalifornijos atskridę Lino tėvai — Juozas ir Elena Kojeliai, Amerikos liet. respublikonų Kalifornijos Sąjungos

Ingrida Bublienė pokalby su sen. John Glenn jo įstaigoje Washingtone, D.C.

pirm. Lucija Mažeikienė ir vicepirm. V. Vidugiris, iš Floridos Zigmas Strazdas, iš Čikagos K. Oksas, iš Hartfordo Eugenijus Žūrys, iš Detroito LB visuomeninių reikalų tarybos pirm. J. Urbonas su ponia, Amerikos Balso darbuotojai Vl. Butėnas ir R. Kasparas su žmona, Washingtono apylinkėse gyvenantys dr. M. Pakštys su žmona, E. Aglinskienė, dr. P. Kisielius, jun., Algirdas Šilas, D. Remienė, M. ir J. Prunskiai, iš Tennesee A. Cinkus ir klevelandiečiai: I. Bublienė, G. ir R. Kudukiai.

Lino Kojelio įstaigoje priėmimo metu išsivystė įdomūs pokalbiai lietuviškos veiklos klausimais šiame krašte. Po maloniai praleistų valandų jo įstaigoje, visi išsiskirstėme po įvairias šios šventės proga vykstančių iškilmių sales.

Inauguracijos dieną, dėl nepalankaus oro atšaukus visas atvirame ore numatytas iškilmes bei priesaikos ceremonijas, lietuviai turėjo progos aplankyti savo valstijų senatorius bei kongresmanus. Priesaikos iškilmes teko stebėti viešbučiuose televizijos ekrane. Ne tik įspūdingos priesaikos iškilmės, bet ir prezidento žodis atkreipė visų žiūrovų dėmesį savo patrijotiška ir šviesios ateities vizijos nuotaika. Man buvo ypatinga staigmena, kai Ohio senatorius John Glenn labai noriai mane priėmė ir su dideliu dėmesiu išklausė aktualius lietuvių reikalus. Taip pat buvo malonu Washingtone sutikti trečios kartos lietuvį žurnalistą Tomą Brazaitį, kuris, kaip žinome, dažnai Amerikos spaudoje kelia ir mūsų tautos reikalus. Vakare vyko net 9 inauguracijos baliai, kuriuose pasiskirstę dalyvavo bent po keletą lietuvių. Čia lietuviai turėjo progos artimai sueiti su žinomais šio krašto politinio ir ekonominio gyvenimo atstovais, žurnalistais ir kitais įtakingais šio krašto žmonėmis.

Sekančią dieną grupė lietuvių dalyvavo Baltųjų Rūmų "Briefing", kur prezidento asistentai pristatė Amerikos politiką Centrinės Amerikos kraštuose ir strateginę krašto gynybą sąryšy su erdvės ginklais. Vakare keliolika lie-

Lietuvių išeivijos kultūriniam, politiniam bei švietimo ratui sukti reikalinga tokia jėgainė, kuriai nepritrūktų energijos šaltinių. Išeivija negali tokių šaltinių sukurti privalomų mokesčių prievole. Tai nepriklausomų valstybių valdžios privilegija ir teisė.

Mūsų išeivija tiems uždaviniams vykdyti turi sudaryti kapitalą tiktai savanoriška auka. Kasmetinės rinkliavos ir jau susiformavę fondai palaiko mūsų veiklą gyvą. Idealistiniai nusiteikę tautiečiai sukūrė Lietuvių Fondą, Tautos Fondą, Į Laisvę, Vydūno, Mackaus ir kitus fondus. Atsiranda ir paskirų asmenų, ateinančių į talką naujais fondais. Vienas ryškiausių pavyzdžių — kun. dr. Juozas Prunskis. Tų fondų dėka mūsų išeivijos vairuotojai pajėgia ne tik finansuoti dabarties darbus, bet planuoti ir ateičiai.

Lietuvių Fondas

Pagrindinis kapitalas 1984 m. gale pasiekė 3,102,000 dol. Įstojo nauji 244 nariai. Dabartinis narių skaičius — 5,560.

Per praeitus metus investuotas kapitalas davė 275,000 dol. pajamų, o per 22 veiklos metus — 2,040.000 dol.

Pereitais metais buvo padarytas įdomus precedentas LF istorijoje. Tiktai vienam tuometiniam LF tarybos pirmininkui Stasiui Barui žinant, vienas asmuo pažadėjo į Fondą įnešti 100.000 dol., jei kiti lietuviai per šešias savaites įneš - suaukos 50.000 dol. Ir rezultatas: suaukota 96.400 dol., įstojo 125 nauji nariai ir daktarai Rimvydas ir Giedrė Sidriai padovanojo žemę, vertą 50.000 dol. — viso vajaus įnašas 246.000 dol.

Paskutiniųjų trijų metų tarybos kadencijai pirmininkavo Stasys Baras, o valdybos pirmininkais buvo: dr. G. Balukas, V. Naudžius ir dr. A. Razma.

Dabartinis tarybos pirmininkas Povilas Kilius, o valdybos pirm. dr. Antanas Razma.

Tautos Fondas

1975 m. TF turėjo 66,000 dol. 1985 m. pradžioje — 409.000 dol. Per dešimtmetį Vliko - Eltos įstaigai išlaikyti, Eltos biuletenių septyniomis kalbomis leisti ir išsiuntinėti, knygų ir brošiūrų leidimui, Romos ir Vatikano radijo transliacijoms remti išmokėta 836.000 dol. 1975 - 1985 m. laikotarpyje Vlikui ir TF suaukota 1,232.000 dol.

Šiuo metu išsiuntinėjama 3,800 egz. lietuviškos Eltos. Svetimomis kalbomis leidžiami Eltos biuleteniai siekia iki 80.000 metinio tiražo. Ilgametis TF valdybos pirm. Juozas Giedraitis.

---

tuvių buvo priimti Lietuvos atstovo dr. St. Bačkio. Su mūsų diplomatu Washingtone dalijomės aktualiais lietuviško gyvenimo klausimais, paliesdami politinės bei kultūrinės veiklos temas. Pasibaigus šventei lietuviai grįžo į savo gyvenamas vietas su gerais įspūdžiais, naujom viltim, suradę naujų ir įtakingų šio krašto asmenų, kurie į mums rūpimus klausimus tikimės žiūrės šviesiau ir pozityviau.

Ingrida Bublienė

Kun. Juozo Prunskio premijos ir fondai

Vien per 1984 metus ir 1985 metų pradžioje iš šio mecenato gauta per 40.000 dol., o 1973 - 85 metų laikotarpyje suma pasiekė per 70.000 dol.

Buvęs "Mūsų laikraščio", "XX amžiaus", "Draugo", "The Marian" ir kitų leidinių redaktorius, tūkstančių straipsnių autorius lietuvių ir anglų kalbomis, knygų autorius, nepailstantis žurnalistas savo 40 metų darbo santaupas, kukliai gyvendamas, taupydamas ir mokėdamas sumaniai investuoti, atiduoda išeivijos lietuviams.

"Dabartinė okupacija yra sunkiausia mūsų tautos priespauda, kokią ji yra turėjusi istorijoje, o ir žmonija prigyveno laikotarpį, kada didžiausias pavojus krikščioniškai civilizacijai bei tautų ir pasaulio laisvei. Todėl turime aukoti savo laiką, jėgas ir lėšas išsaugoti tai, kas mūsų tautai ir visai žmonijai brangiausia" — kun. J. Prunskio žodžiais tariant, ir bus vienas pagrindinių akstinų ateiti ir su pinigine pagalba išeivijos lietuviams.

Nedetalizuojant ir neišvardinant asmenų bei organizacijų, bendroji mecenato dovana šiaip paskirstyta: žurnalistinėms premijoms 14,000 dol., už mokslo darbus 6,600 dol., už religinius veikalus 9,000 dol.,

Kun. dr. Juozas Prunskis Clevelande su Vaciu Rociūnu (kairėje) ir Juozu Žilioniu, jo jau 10 metų sėkmingai vedamame Spaudos kioske, Dievo Motinos parapijos svetainėje. (Nuotr. Vl. Bacevičiaus)

už visuomeninę veiklą 5,500 dol., Draugo romanų premijoms 2000 dol., jaunimui ir moksleiviams 3.300 dol., kat. laikraščiams ir žurnalams 10.000 dol., sudaryti fondai skautams — 5.000 dol., ateitininkams — 10.000 dol., Pasaulio Lietuvių Katalikų Bendrijai — 6.000 dol. Be to, dar šiais metais paramos gaus ir už JAV ribų kat. laikraščiai ir žurnalai 1.750 dol. sumoje, bus įteikta 2.000 dol. premija už religinį veikalą. Tokia premija iš specialaus fondo bus skiriama ir ateityje. Bus sudarytas fondas, iš kurio palūkanų gaus 1.000 dol. stipendijų siekiantis kunigystės.

NEAPLENKTAS IR MŪSŲ ŽURNALAS

"Į Laisvę" gavo tūkstantinę iš šio dosnaus mecenato. Leidėjai nuoširdžiai dėkoja kun. dr. Juozui Prunskiui. Mecenatas nenustatė sąlygų, kuriam reikalui pinigai panaudotini. Leidėjams ir redaktoriui tiksliausiai atrodė tokia propozicija: 1. naujiems prenumeratoriams telkti: pirmoji šimtinė naujai užsisakančiųjų žurnalą vieneriems metams jį gaus už 4 dol. Metinė prenumerata yra 7 dol. Skirtumas bus apmokėtas iš mecenato dovanos. 2. jaunųjų bendradarbių honorarams. Tai paskatinimas mūsų jaunajai kartai jungtis į spaudos bendradarbių siles.

V. R.

Šiemet savo 70 metų sukaktis švenčia **DARBININKAS** ir **DIRVA. Darbininkas** 1951 m. sujungė Ameriką, LDS organą Darbininką ir Lietuvių žinias. Savaitraštį leidžia Tėvai pranciškonai, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Metinė prenumerata 15 dol. Redaguoja redakcinė komisija. Redaktoriai kun. dr. K. Bučmys ir Paulius Jurkus. Metinė prenumerata — 15 dol.

Dirva — tautinės minties laikraštis, 6116 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio 44103. Leidžia Vilties draugija. Redaktorius P Vytautas Gedgaudas. Metinė prenumerata — 17 dol.

Mielas Skaitytojau,
Pastabas apie šį "Į Laisvę" numerį prašau siųsti iki 1985 m. rugsėjo 1 d.

DRAUGO DEIMANTINĖ SUKAKTIS

Pirmasis lietuvių laikraštis "Gazieta Lietuviszka" JAV buvo išleistas 1879 metais New Yorke. "Draugas" kaip savaitraštis pradėtas leisti 1909 m. Wilkes-Barre, Pa. Pirmieji redaktoriai: kun. K. Urbonavičius ir kun. A. Kaupas. 1912 m. laikraštis perkeltas į Chicagą ir 1916 m. paverstas dienraščiu. Leido "Draugo" bendrovė. Nuo 1920 m. leidimas perduotas Tėvams Marijonams. Vienerius metus vyr. redaktoriumi buvo vysk. Pr. Būčys. Jam išvykus į Lietuvą, redaktoriai keitėsi. Nuo 1927 iki 1952 m. — vyr. redaktorius — Leonardas Šimutis, 1952 m. paskirtas kun. Vytautas Bagdanavičius, 1958 - 60 m. — kun. Pranas Garšva, 1960 - 63 — kun. dr. Viktoras Rimšelis — o nuo 1963 m. iki dabar vėl kun. Pranas Garšva.

Nuo 1949 m. "Draugas" turi kultūrinį priedą. Jį 1949 - 61 redagavo kun. dr. Juozas Prunskis, nuo 1961 - 81 poetas-laureatas Kazys Bradūnas, dabar Aušra Liulevičienė.

Dienraštis turi sveikatos, ateitininkų, skautų, vyčių, sporto, moterų, vaikų, studentų, socialinius skyrius. "Draugas" suorganizavo Lietuviškos knygos klubą, kuris kasmet išleidžia vertingų originalių veikalų ir vertimų.

"Draugas" nuo 1951 m. kasmet skelbia romano konkursus. Iki 1980 m. premijos dydis buvo vienas tūkstantis dolerių, dabar — 2,000 dol. "Draugo" premijuoti romanai praturtino lietuvių išeivijos literatūrą 39 knygomis.

Šiemet plačiausiai skaitomas laisvojo pasaulio lietuvių dienraštis švenčia 75-rių metų sukaktį.

Dienraštis, būdamas ištikimas lietuvių bičiulis, ne tik rūpinasi objektyvia informacija visame pasaulyje išsiblaškiusiems lietuviams, bet taip pat aktyviai jungiasi į lietuvybės išlaikymo bei Lietuvai laisvės atgavimo pastangas. Dėka plataus bendradarbių tinklo, į kurį yra įsijungę ir LF bičiulių, dienraštis yra tapęs pasaulio ir lietuvių gyvenimo, kultūros, politikos patikimu šaltiniu.

Minėdamas savo sukaktį ir norėdamas, kad ir ateityje lietuviai neliktų be savosios spaudos, leidėjas — Lietuvių katalikų spaudos draugija — paskelbė vajų — Projektą 85, kur norima surinkti bent 75.000 dol. naujoms elektroninėms rinkimo mašinoms įsigyti. Prašo visų paramos.

Draugas, 4545 W. 63rd Street, Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata 53 dol.

ILSĖKIS SVETIMOJ ŽEMĖJ

Treji metai nuo "Į Laisvę" bandradarbės ALEKSANDROS VAISIŪNIENĖS mirties

1977 sausio 28 su žmona atvykome pasižvalgyti į Venezuelos sostinę Caracas. Čia turėjome vieną bičiulį, Amerikos diplomatinėje tarnyboje dirbantį dr. Vytautą Dambravą. Iš spaudos taip pat žinojau, kad Caracas gyvena žurnalistė Aleksandra Vaisiūnienė, kiek pastebėjau, daugiausiai rašanti "Tėviškės Žiburiuose". Iš jos rašinių buvau susidaręs vaizdą apie Venezuelos lietuvių gyvenimą.

Tuo laiku buvo mūsų kelionių po pasaulį pradžia, tad neturėjome reikiamos patirties, ypač tuose kraštuose, kuriuos negalėjome susikalbėti. Su nuotykiais ir tam tikra rizika po vidurnakčio atsiradome viename miesto centro viešbutyje, o kitą dieną pradėjome žvalgytis lietuvių, kad padėtų susiorientuoti. Vytautas Dambrava, kuris tuo metu Caracas mieste organizavo baltų reprezentacinę meno parodą ir simfoninį koncertą, eksponatų parinkti buvo išvykęs į Jungtinęs Valstybes ir dar negrįžęs, tad paskambinau p. p. Vaisiūnams. Norėjau tik pasikalbėti ir kai ką paklausti, bet jiedu abu, Aleksandra ir Julius, netrukus atvyko į viešbutį, mudu abu paėmė ir visą dieną globojo, aprodinėdami Caracas.

Kalbėjome apie šį ar tą, ir kalbos netrūko, mat abu buvome žurnalistikos mėgėjai ir neblogai informuoti apie pasaulio lietuvių vargus, džiaugsmus ir rūpesčius.

Spaudos žmonės, diskutuodami lietuvišką gyvenimą, jokiu būdu negali praeiti pro politinę sintaksę: veiksnius, tarinius, papildinius ir t.t. Man nesunku buvo pajusti, kad Aleksandra, Juliui pritariant, nors ir didelė bendruomenininkė, tačiau labai neigiamą nuomonę susidariusi apie Lietuvių Fronto bičiulius.

Aleksandra Kairytė - Vaisiūnienė

Būdama tiesmukė, ji savo neigiamą nuomonę apie frontininkus sakė tiesiai ir atvirai. Bet aš taip pat pastebėjau, kad ji lietuviškais reikalais rūpinasi sąžiningai, be jokių užkulisinių minčių, o taip pat kad ji priima pateiktus argumentus ir nenusisuka nuo faktų. Todėl aš nešokau su ja ginčytis, o tik paklausiau, ką tie frontininkai taip jau bloga darą. Ji pasakė, ir vėl Juliui pritariant, kad frontininkai norį užgrobti visas lietuviško gyvenimo vadovaujančias pozicijas, o taip pat siekią sugriauti Vliką ir Altą.

Tada aš paklausiau, iš kur ji tokią nuomonę susidariusi apie frontininkus. Ji paminėjo "Naujienas" ir "Dirvą". Aš pasisakiau skaitęs jos kelis straipsnius "Tėviškės Žiburiuose" ir paklausiau, ar ir "Tėviškės Žiburiai" taip pat neigiamai prieš frontininkus nusistatę. Ji sakė to nepastebėjusi. Tada aš pasisakiau esąs frontininkas ir LFB žurnalo "Į Laisvę" redaktorius. Pasiūliau jai veltui siuntinėti "Į Laisvę", o taip pat pasiųsti kelis senesnius numerius, kad pati, be svetimų įtakų, susidarytų savo nuomonę apie tą sąjūdį. Man buvo aišku, kad blaivios minties ir logiškai galvojantis žmogus, sąžiningai patikrinęs faktus, idijotiškais prieš frontininkus nukreiptais kaltinimais patikėti negali.

Kitą dieną vėl atvyko į viešbutį ir nuvežė vizitui pas Caracas lietuvių kapelioną salezietį kunigą Antaną Perkumą, o po pietų perdavė iš Amerikos grįžusio bičiulio Vytauto Dambravos globon.

Taip su Aleksandra Vaisiūniene užsimezgė pažintis, kuri vėliau išsivystė į bičiulišką bendradarbiavimą. Aš neapsirikau: ji suprato, kad prieš frontininkus nukreiptuose priekaištuose slypi tiesa, kurią kaimo išmintis išreiškė posakiu — žydas muša, žydas rėkia. Aleksandra tapo "Į Laisvę" rėmėja, kokio niekad neturėjome net pačių LF bičiulių tarpe. Kaskart išplatindavo po keliasdešimt egzempliorių ir dar surinkdavo aukų. Iš Venezuelos per Aleksandrą Vaisiūnienę žurnalui ateidavo gan stambi finansinė talka.

Ilgoką laiką Vaisiūnienės reportažuose lietuviškuose laikraščiuose buvo labai optimistinė nuotaika: visur bandyvavo įžiūrėti gera, visiems veikėjams nepagailėdavo palankaus žodžio. Bet sąžiningas visuomenininkas negali nepastebėti blogio, o tiesmukas žurnalistas negali apie tai viešai neprasitarti. Apie Venezuelos LB negeroves parašydavo spaudoje, o apie prieš ją ir kun. A. Perkumą susidariusią opoziciją painformuodavo privačiuose laiškuose. O kai kada užsimindavo, kad ir aš savo žodeliu į tuos nesutarimus įsiterpčiau. Lūkuriavau, nes nebuvo žinoma altera pars. Paskui pradėjo man atsiųsti Venezuelos LB organą

"Gairę". 1981 vasario 6 d. laiške, nurodydama į vieną "Gairės" numerį rašo: "Tame pačiame 'Gairės' numeryje, puslapis 11, yra reportažas dr. Bobelio viešnagės Venezueloje. "Naujienos" 1980 m. gegužės mėn. 30 d. šį straipsnį įdėjo tendencingai, neva kaip parašytą mano. Aš visai nesuprantu šio straipsnio turinio, nes visai nepažįstu tų žmonių, apie kuriuos eina kalba, nes jisai nėra parašytas mano. Aš nežinau, kas jį parašė, ar "Naujienų" redakcija", ar (pamini pavardes), o gal su tikslu sufabrikavo šį straipsnį, kad mane sukiršintų su Pasaulio Lietuvių Bendruomene ir pažemintų jų pirmūnus".

Žinodamas, kad nei dr. Bobelis, nei "Naujienos", siekdamos savo tikslų, tiesai respekto nerodo, susidomėjau "Gaire". Perskaičiau jos suredaguotą kun. A. Perkumui skirtą knygą "Rožės ir spygliai", pasiinformavau pas savo bičiulį dr. V. Dambravą, kuris vėliau išėjo į pensiją ir buvo išrinktas Venezuelos LB Krašto valdybos pirmininku, ir pasidariau išvadą, kad Vaisiūnienė puolama neteisingai. Ypatingai mane nustebino vieno aukšto Venezuelos LB pareigūno laiškas kun. A. Perkumui, kuriam priekaištaujama, kad katalikų kunigas sudaręs vieną frontą su evangelike Vaisiūniene. Iki tol aš nežinojau, kad ji evangelikė, tad ir pasąmonėje dariau prielaidą, kad kun. Perkumą ir Vaisiūnienę gal riša siaurai suprasta katalikybė. Bet tas priekaištas man visus abejojimus pašalino, jos asmenybę dar labiau išskaidrino. Tada išdrįsau ir aš jos reikalu pasisakyti "Tėviškės Žiburiuose".

Visi esame žmonės. Žmogus buvo ir Aleksandra Vaisiūnienė. Ją slėgė sielvartas dėl Lietuvos, jaudino Venezueloje silpstanti lietuvybė, tad to sielvarto veikiama gal kur ir stipresnį žodį panaudojo, bet jos visa veikla buvo skirta Lietuvai ir lietuviams. Laimingos tos bendruomenės, pagalvodavau, kurios turi Vaisiūnienių.

Dr. Vytautas Dambrava, Venezuelos LB Krašto valdybos pirmininkas, teisingai prie jos karsto kalbėjo: "Aleksandra buvo pasistačiusi uždaviniu judinti koloniją, neleisdama mums užmigti, sakydama, kalbėdama ir pranašės balsu kartodama, kad lietuvybė merdi, o mes esame atsakingi, ir joks pasiteisinimas šios kaltės nenuplaus. Kalbėjo, sakau, kaip pranašė, o pranašystės balsas žmonėms paprastai nepatinka. Ji sakėsi esanti balsas išeivijos tyruose, ir ji gyveno viltimi, kad tas balsas bus pagaliau išgirstas, kol dar nepervėlu, nors laikas labai vėlus".

Aleksandra Vaisiūnienė buvo gimusi 1913 gegužės 26 d. Rozalime, mirė 1982 kovo 13 d. Caracas. Buvo išsilavinusi, mokėjo 5 kalbas, turėjo gailestingos sesers specialybę.

Tiek tremtyje Vokietijoje, tiek atvykusi į Venezuelą, Aleksandra organizavo, rinko aukas, ieškojo neturintiems darbų, rūpinosi ligoniais, keliavo iš kolonijos į koloniją, kalbėjo, rašė, kitataučius informavo apie Lietuvą. Tačiau didžioji jos meilė buvo žurnalistika. O kaip žurnalistės, jos didžioji dorybė buvo tiesos meilė. Ją asmeniškai palietusią netiesą ji sunkiai pergyveno, ypač kad neatsirado institucijos, kuri būtų panorėjusi į ano meto Venezuelos lietuviuose iškilusius nesusipratimus pažiūrėti nešališkai ir iš esmės. Visur susidūrė su pilotiškais rankų nusiplovimais.

Jeigu būtų mano valia, tai didžiąją žurnalisto premiją skirčiau Venezuelos LB Krašto valdybos pirmininkui dr. Vytautui Dambravai už niekieno dar nepralenktą svetimųjų informavimą apie pavergtą Lietuvą, o anuo metu už saviškių informavimą — Aleksandriai Vaisiūnienei, kuri rašė ne plunksna, bet širdimi. Bet . . . juo toliau, juo labiau brendame į "savo žmogaus laurus", kaip išsireiškė vienas personažas naujausiame Jurgio Gliaudos romane "Baltos vėliavos".

1984 m. kovo pradžioje atšvęsti Šv. Kazimiero jubiliejų vėl nuvykome į Caracas. Deja, Aleksandra jau buvo iškeliavusi, o būtume apie daug ką pasikalbėję. Gal baigę pokalbį apie frontininkus . . .

Nebebuvo progos aplankyti nė kapinių, kuriose stovi jos paminklas su įrašu: *Ilsėkis svetimoj žemėj Tėvynei dirbusi, Lietuvos Dukra*. Savo darbu ir paskelbtu žodžiu Aleksandra Vaisiūnienė pastatė ir kitą paminklą, "ilgiau išsilaikantį už varį".

Juozas Kojelis

NAUJI LEIDINIAI

Juozas Daumantas. PARTIZANAI. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas. 1984 m. Į Laisvę fondo lietuviškai kultūrai ugdyti 15-asis leidinys. Iliustracijos ir aplankas dail. Prano Lapės. Spausdino Morkūno spaustuvė, 3001 W. 59 St., Chicago, IL 60629. Kietais viršeliais, 572 psl. Kaina 15 dol.

Naujoji laida padidėjusi 62 psl. ir keliomis nuotraukomis, P. Vytenio strp. "Juozas Lukša — Tautos didvyris". "Ir miręs galingas, galingesnis negu gyvas" ir Adolfo Damušio žodžiu "Užsklandos vietoje".

"Partizanai" yra Lietuvos Laisvės Armijos faktinė istorija, parašyta vieno iš jos vadų Juozo Daumanto - Juozo Lukšos. Autorius, prasiveržęs pro Geležinę uždangą ir pasiekęs Vakarus 1947 m. gale, parašė knygą apie partizanų kovas sovietų okupuotoje Lietuvoje.

K. G. iš Vakarų Vokietijos šiame žurnalo numeryje "Lietuvos Laisvės Armija" analizuoja partizanų genezę.

Dr. A. Damušis savo "Užsklandos vietoje" rašo: "Juozą Lukšą pažinojau kaip antinacinės rezistencijos jaunesnį brolį, veikusį savitarpiu pasitikėjimu ir ištikimybės ryšiais tampriai sucementuotame Lietuvių

Fronte"... "Dabar vis kyla klausimas, kas paskatino Lietuvos jaunuomenę įsijungti į šią herojišką, tragišką kovą už laisvę? Jų apsisprendime yra ryškūs trys motyvai: pirmiausia, rezistentai norėjo likti tėvynės sargyboje ir ginti, kiek įmanoma, Lietuvą nuo okupanto vykdomo genocido; antra, jie pagrįstai tikėjosi sulaukti išvadavimo iš Vakarų; kai toji viltis nepasiteisino, jie buvo pastatyti prieš tragišką pasirinkimą — vergauti ar kovoti?"

"Juozas Lukša, tiek daug vargęs ir kentėjęs dėl Tėvynės, lieka Lietuvos vaikų širdyje ir duoda jiems jėga aukotis savo kraštui" — teigia P. Vytenis.

Retai išeivijoje lietuviška knyga susilaukia trijų laidų. Tai rodo, kad pagarba ir prisiminimai tebėra gyvi mūsų rezistencijos didvyriams tada ir dabar.

Aleksis Rannit. MIKALOJUS KONSTANTINAS ČIURLIONIS. LITHUANIAN VISIONARY PAINTER. Bibliografija, išdėstymas, reprodukcijų atranka ir sugrupavimas Kazio Varnelio. Redakcijos talkininkė Nijolė Gražulienė. Techninis redaktorius Petras Aleksa. Leidėjas — Lithuanian Library Press, Inc., 3001 West 59th Street, Chicago, IL 60629.

Leidinys — albumas didelio formato (8,5 x 11 colių), 184 psl., kietais viršeliais su spalvotu "Žvaigždžių sonatos" (Andante) aplanku. Kaina 25 dol.

Išleidimą parėmė Lietuvių Fondas, Lietuvių - amerikiečių meno klubas ir M.K. Čiurlionio monografijos išleidimo komitetas, kurį sudaro: Povilas Gaučys, Kazys Bradūnas, Jonas Jurkūnas ir Kazys Varnelis.

Leidiny — albume yra 32 spalvotos ir 63 juoda-balta reprodukcijos. Be preliminarinių pastabų ir įvadinio žodžio, autorius Rannitas, Yale universiteto profesorius rašo apie palyginamąjį kūrėjo kalendorių, "Filosofinių kūrėjo pagrindų beieškant", apie laiką ir simboliką Čiurlionio kūryboje, apie dabartinių modernistų sąjūdį.

Kaip visi Lithuanian Library Press — Amerikos Lietuvių Bibliotekos leidyklos leidiniai (plg. Lietuvos Bažnyčios), taip ir ši knyga puikiai išleista ir mūsų genialųjį kūrėją — menininką pristato su rimta jo kūrybos analize bei jo darbų šedevrais. Nepamainoma dovana saviesiems ir svetimiesiems.

Juozas Brazaitis. RAŠTAI V. Religinės reflekcijos, Lietuviai be tėvynės, Visuomeniniai rūpesčiai, Ano meto aktualijos, Laiškai iš kelionių. Papildymai.

Į Laisvę fondo lietuviškai kultūrai ugdyti 16-sis leidinys. Redakcinė komisija: Alina Skrupskelienė ir Česlovas Grincevičius. Aplankas ir viršelis Ados Sutkuvienės. 547 psl. Kietais viršeliais. Kaina 16 dol. Gaunama pas leidėją, 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60629.

Šios knygos turinį sudaro straipsniai, kurių dauguma parašyti jau už Lietuvos ribų. Temos: karas, tremtis, emigrantinis gyvenimas, kėlimasis į naujuosius pasaulius ir mėginimas ten iš naujo įsikurti, pasaulinės politikos analizė, gimtųjų kraštų likimas, stovyklinio gyvenimo kultūrinės apraiškos ir t.t. Nemažą šio tomo dalį sudaro ir rankraščiai, niekur dar nebuvę spausdinti. Knygos "Papildy-

mų" dalyje įdomūs straipsniai apie Šalkauskį, Šlepetį, Krupavičių, Rimšą, Čiurlionio ansamblį ir t.t.

Literatas ir politikas pasaulio ir lietuvių gyvenimo įvykius pateikia stilingu žodžiu ir gilia faktų analyze. Daugelis jo svarstymų ilgai dar nenustos savo aktualumo, o aprašomi įvykiai liks kaip patikima istorinė medžiaga.

Su šiuo tomu leidėjas savo užsibrėžtą tikslą — išleisti penkis tomus Brazaičio raštų — yra pasiekęs. Aišku ne visa, ką Brazaitis yra paskelbęs periodikoje Lietuvoje ir už jos ribų sutalpinta šiuose penkiuose tomuose — 2797 puslapiuose. Gal ateityje ir kita medžiaga bus surinkta ir išleista atskiromis knygomis.

Šiais reprezentaciniais leidiniais ir ruošiama monografija statomas prof. Juozui Brazaičiui paminklas, išliekantis dar ilgai ir po mūsų dienų. Šių tomų redaktoriai atliko pasigėrėtiną darbą, o Į Laisvę fondas nepabūgo išleisti dideles sumas pinigų, kad paminklas būtų vertas Brazaičio aureolės, kuri spindi didele meile Lietuvai ir lietuviams.

Vytautas Volertas. JAUČIO RAGAI. Romanas, 262 psl., išleistas Lietuviškos knygos klubo, 4545 W. 63rd Street, Chicago, IL 60629. Viršelį paruošė Jonas Kuprys. Kaina 8 dol. 1985 m.

Tai šeštasis inžinieriaus, matematiko, kolegijos dėstytojo visuomenininko ir rašytojo dovana lietuvių literatūrai. Prieš tai yra išleisti šie jo romanai: Upė teka vingiais (1963), Gyvenimas dailus (1964), Sąmokslas (1968) — premijuotas, Pragaro vyresnysis (1971) — premijuotas ir Greitkelis (1981).

Dviejų lietuvių šeimų - imigrantų Amerikoje gyvenimo iškarpa, vaizduojanti senelių, tėvų ir vaikų problemas ir plyšius, atsiradusius dėl tautybės, religijos, amžiaus, mokslo ir bendrai gyvenimo filosofijo skirtingo aiškinimo. "Ar tėvas sūnaus veržlume matė išdidumo? O gal šio krašto gyvenimas kaltas. Čia didelė pažanga sudarė aukštą tvorą, virš kurios prasikišti atrodė bevilтiška, ir žmonės savo pastangas skyrė išlikimui, nebandydami varžytis" (114 psl.). "Laikas buvo ir liko nežinomos konstrukcijos mašina, nesudėvinti dalių, tiksliai veikianti be remontų" (152 psl.). "Ar verta ašarose mirkti, jei tolimoj erdvėj, kurios jau niekad nepasieksime, užgeso žvaigždė" — kankino mintis čia mokslo laipsniu pasipuošusį lietuvį profesionalą Liną (158 psl.). "Lietuvybė negali būti profesija, nes turto nepelno. Nežadėdama dangaus, neprilygsta religijai . . ."

Skaitytojas Volerto romano veikėjų kasdienybėje ir jų samprotavimuose atras nemažai savo ir savo pažįstamųjų gyvenimo atitikmenų. Tai įdomi ir aktuali tema lietuvių išeivijos literatūroje. Rašytojas šią temą vysto giliu rašytojo - kultūrininko - visuomenininko įžvilgiu.

Simas Sužiedėlis. ŠVENTAS KAZIMIERAS. 1458 - 1484. Penkių šimtų metų mirties sukaktį minint. Išleido šv. Kazimiero sukakčių komitetas. Viršelis ir iliustracijos dail. Nijolės Palubinskienės. Leidinį finansavo kun. Simonas Morkūnas, šv. Kazimiero lietuvių parapijos klebonas, Sioux City, Iowa. 9 colių x 10 colių formato. Tėvų pranciškonų spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Kaina 5 dol.

Mūsų žinomas istorikas ir talentin-

ga knygų iliustratorė grafikė šiuo gražiu leidiniu praturtino mūsų istorinę literatūrą apie vieninteli Lietuvos šventąjį.

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA 7. Pogrindžio leidinys, apimąs Kronikų 50 - 59 numerius, išleistus 1981 - 83 metų laikotarpy. Šis septintasis tomas skiriamas Šv. Kazimiero 500 metų mirties sukakčiai paminėti su vysk. P. Baltakio, prof. P. Rabikausko ir leidėjų įvadiniais pareiškimais. Viršelio aplankas ir iliustracijos seselės Mercedes. Išleido Lietuvos Kronikų Sąjunga, 6825 South Talman Avenue, Chicago, IL 60629. 741 psl., kietais viršeliais. Kaina 7 dol. Tiražas 5000.

Šio tomo išleidimo proga prisimintina ir pati leidykla. Lietuvos Kronikų Sąjunga, įkurta 1972 metais, jau išleido septynis Kronikų tomus lietuvių kalba, vieną anglų ir du ispanų. Visi šie tomai sudaro 5024 puslapius ir tiražas 53,000 knygų. Svetimomis kalbomis tomai išsiuntinėti net 138 kraštų universitetų bei kolegijų bibliotekoms, katalikų ir nekatalikų vyskupijų kurijoms, vienuolynų centrams. Jų yra gavę aukštieji įvairių kraštų administracijų pareigūnai, parlamentarai, diplomatai, tarptautinių organizacijų centrai, didžioji spauda, radijo ir televizijos stotys.

Leidyklos planuose: dar šiais metais išleisti VIII tomą lietuvių kalba ir po tomą anglų, ispanų ir prancūzų kalbomis. IX lietuvių kalba tomas bus išleistas 1986 metais ir bus dedikuotas Lietuvos krikšto 600 metų sukakčiai paminėti.

Sąjungai vadovauja kun. Kazimieras Kuzminskas. Vieno tomo atspausdinimas siekia 15,000 dol. Leidykla prašo visų paramos.

Juozas Kralikauskas. ĄŽUOLAI PILIAKALNYJE. Devynių istorinių romanų gelmenys ir problemos. Išleido "Tėviškės Žiburiai", 2185 Stavebank Rd., Mississauga, Ont. L5C IT3, Canada ir specialus komitetas. Viršelis ir aplankas Romo Viesulo, 207 psl. 1984 m. Kaina nepažymėta.

Juozas Kralikauskas devynių istorinių romanų, iš kurių septyni premijuoti, autorius. Leidėjai tiksliai nusako šios knygos pobūdį: "Tai lyg ir vainikas ant tų romanų, kuriame matyti devynios žvaigždės, spindinčios anų kūrinių atšvaitomis . . . Jame rašytojas žvelgia į kiekvieną tų kūrinių iš laiko bei vietos perspektyvos, nurodo jo genezę, išgyvento laikotarpio nuotaikas, gimimo motyvus, įveda skaitytoją į atitinkamo kūrinio pasaulį, pateikia būdingesnes ištraukas ir tuo būdu supažindina jį su savo kūryba". Knygoje išspausdinta visų romanų charakteringos ištraukos, autoriaus pasisakymai premijas priimant, pokalbiai su redaktoriais ir t.t.

Knygos užsklandos vietoje "Vakaro vėjuje prie Ontario ežero" autoriaus tėvynės ilgesys prabyla nostalgiška gaida. "Tik iš namų ir gimtosios žemės, bet ne iš tautos ir jos kultūros, ne iš jos likimo ir istorijos. Esi svetur — bet ir TENAI, dabar — bet ir ANUOMET. Kanadoje — bet ir Lietuvoje. Susyk dviejuose žemynuose, esamajame ir būsimajame laike . . ."

J. Kralikausko romanus skaičiusius ši knyga vėl privers grįžti prie jų, o neskaičiusiems bus didelė pagunda surasti juos ir su jų veikėjais nusikelti į Lietuvos istorijos gelmes.

PABALTIJO TAUTOS — EUROPOS PARTIZANAI

(Marko Frenklendo svarstymai apie Pabaltijo valstybes — anglų savaitraštyje "Observer")

Didesnieji kaimynai ne kartą primetė savo istoriją trims mažoms šalims — Estijai, Latvijai ir Lietuvai, bet jos stebuklingai išliko. Jų tolesnė raida — tai svarbus Tarybų Sąjungos ateities mįslės raktas. Tarybinis Pabaltijys — vaiduoklių vieta, o dvasios reikalauja jas pagerbti pirmiausia — rašo Frenklendas. Gotiškos Rygos ir Talino bažnyčios byloja apie senų laikų vokiečius, kurie atnešė į šias šalis prekybą, stropumą ir įgūdžius, kaip išvirti pusryčiams gerą kavą. Lietuviškame Vilniuje išvykusių lenkų šlėktų atminimas tebegyvas baroko bažnyčiose, kurios dvelkia beveik pietietiška aistra.

Yra čia ir carų dvasių — jos gremėzdiškose cerkvėse, pastatytos siekiant užgožti katalikų ir protestantų katedras bei patraukti Pabaltijo tautas prie rusiško teisuoliškumo. Mažiau juntamos nepriklausomų Pabaltijo respublikų dvasios. Istorija šioms po pirmojo pasaulinio karo atgimusioms šalims paskyrė trumpą ir karčią dalią. Apie jas tarybiniai istorikai šiandien rašo mažai ką gero, bet Latvijos užsienio reikalų ministerija tebelaiko 38-rių metų Rygos diplomatinio sąrašo kopiją, kurioje išvardyta 30 generalinių konsulatų, akredituotų šioje mažoje respublikoje. Pavyzdžiui, Rainos bulvare nr. 9 — Didžiosios Britanijos imperijos ordino kavalierius Hobsonas ir ponia Hobson.

Jauniausios dvasios šaukia garsiausiai. Jekaterina II laikydama Pabaltijo kraštus savo imperijos dalimi, pasiūlė juos surusinti "švelniausiomis priemonėmis". Tačiau dvidešimtam amžiuje švelnumas išnyko. Po Molotovo - Ribbentropo pakto Pabaltijo valstybes aneksavo Stalinas, 1941 m. užėmė Hitleris, o 1944 m. vėl atsiėmė Raudonoji armija. Kiekvienas iš šių žiaurių potvynių sukėlė išeivių bangą, masines egzekucijas ir įkalinimus. Tad nenuostabu, kad Latvijoje gyventojų ne kiek daugiau kaip prieš 60 metų — 2,5 milijono. Daug kas sunaikinta nepataisomai, pavyzdžiui didžiulės Vilniaus ir Rygos žydų bendruomenės, bet atkaklūs Pabaltijo valstiečiai ištvėrė. Vienas keistas lenkas, kuris žavėjosi lietuvių sugebėjimu šimtmečiais priešintis kolonizatoriams, įskaitant lenkus, kartą pavadino šią tautą "Europos indėnais" (raudonodžiais).

Šiandien, po 40 tarybinės valdžios metų, Pabaltijo tautas galima būtų pavadinti "Europos partizanais". Ne todėl, kad jos aktyviai priešinasi Maskvai — tai daro tik nacionalistų mažuma, bet todėl, kad jų gyvenimas semiasi jėgų iš senų europietiškų šaknų, kurių niekada nežinojo Rusija. Tai akivaizdu kad ir aplankius didelį žvejų kooperatyvą netoli Talino. Pelnas čia naudojamas butų, mokyklų, ligoninių statybai, kaip ir kaimynystinėje Suomijoje, bet to nie-

BALTIC AMERICAN FREEDOM LEAGUE

P.O. Box 29657, Los Angeles, California 90029

Baltų Laisvės Lygos veikla ir ateities planai

Amerikos Baltų Laisvės lyga, įsisteigusi 1981, visą laiką ir energiją skiria kovai už Baltijos valstybių nepriklausomybių atstatymą ir informavimui laisvojo pasaulio apie žmogaus teisių pažeidimus Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.

Veikla 1984 metais

Laisvės lyga prieš pasaulinę olimpiadą pravedė sėkmingą akciją pasipriešinti sovietų planams žmogaus teisių pažeidimus praktikuoti laisvoje Amerikoje. Lyga kartu su BAN the Soviets koalicija paruošė sąlygas sovietų atletams pabėgti ir įtaigavo Amerikos vyriausybę neduoti pažado pabėgėlius grąžinti. Pabūgę antikomunistinių demonstracijų ir pabėgimų, sovietai savo sportininkų į Olimpiadą neatvežė.

Rusiškoji spauda — "Pravda", "Izvestija", "Literaturnaja Gazieta", "Gimtasis Kraštas", "Nemuno Kraštas" ir daugelis kitų laikraščių Baltų Laisvės Lygos veikėjus plūdo pavardėmis, kaip niekad iki šiol nė vieno užsienio lietuvio nebuvo plūdę. Gi laisvojo pasaulio spauda, nuo Anglijos iki Japonijos, daug rašė apie Baltijos vasltybių pavergimą ir baltų persekiojimą. Lygos veikėjai, ypač Antanas Mažeika, daug kartų pasirodė radijo ir televizijos programose visame laisvajame pasaulyje.

Lyga leidžia "Baltic Bulletin", kurio 6,500 egz. išsiuntinėjama vyriausybės nariams, Kongreso atstovams, laikraščiams, radijų ir televizijų korespondentas. Lyga palaiko reguliarius kontaktus su Baltųjų Rūmų, Valstybės departamento, Kongreso, Jungtinių Tautų štabo nariais ir tarptautinių organizacijų vadovybėmis.

Lyga daug dirbo, kad pabaltiečių kalbomis transliacijos į okup. Baltijos valstybes iš Radio Liberty būtų perkeltos į Radio Free Europe.

---

kad nesutiksi Rusijoje. Latvių aludariai gali pasiūlyti tokio savo gamybos alaus, kad ir vokietis kepurę nusiimtų. Vilniuje planuotojai suka galvas, kaip iš tarybinių standartinių statybinių medžiagų pastatyti šiuolaikinį, žmoniškų proporcijų miestą, nes jie neapsėsti slavų gigantomanijos. Maskvai čia glūdi kartu pavojus ir galimybė. Pavojus todėl, kad Pabaltijo tautos išsiugdys savo atskirumo ir pasipiktinimo jausmus rusais, kurie po karo užplūdo Estijos ir Latvijos miestus. Vienas iš trijų Estijos gyventojų dabar — slavas. Latviai tik vos-vos sudaro daugumą savo krašte. Jie neslepia savo nepasitenkinimo.

(Tęsinys 65 psl.)

Lygos suorganizuotoje III Žmogaus teisių konferencijoje dalyvavo valstybės pasekretorius Elliott Abrams, viceambasadorius Jungtinėse Tautose Carl Gershman, Radio Liberty/Radio Free Europe viceprezidentas William Buell ir kiti žymūs valdžios ir spaudos pareigūnai, o Valstybės departamentas išleido ją kaip oficialų leidinį (Kalbos vertimas atspausdintas "Į Laisvę", 1984 Rugsėjis).

Planai 1985-siems metams

Vedama akcija už tarptautinius nusikaltimus ir žmogaus teisių pažeidimus pašalinti Sovietų Sąjungą iš tarptautinių Olimpiadų.

Stengiamasi gauti Baltijos valstybėms stebėtojo statusą Jungtinėse Tautose.

Pravesti Baltų laisvės dienos rezoliuciją JAV Kongrese.

1985 kovo 23 suorganizuoti žmogaus teisių konferenciją.

Sėkmingai užbaigti bylą prieš Los Angeles Olimpinį komitetą dėl baltų jaunimo šokių grupių diskriminacijos olimpinių žaidynių metu.

Dalyvauti koalizijoje prieš OSI/KGB vykdomą baltų kilmės Amerikos piliečių persekiojimą. Čia reikia skubiai veikti, nes žmonės jau nenatūralizuojami ir siunčiami į Maskvą.

Darbai dideli, svarbūs ir skubūs.

Nors Baltų Laisvės Lyga jau yra tapusi stipriu ir efektingu bendradarbiu kovoje už šių kraštų laisvę, iš mūsų veiksnių negauna finansinės paramos.

Savo naujomis idėjomis, naujais veiklos metodais, drąsiais ėjimais ir didžiule dalyvaujančių finansine auka, Lyga jau užregistravo vertingų laimėjimų. Jai priklauso gili padėka. Ji laukia finansinės pagalbos. Aukos nurašomos nuo federalinių mokesčių.

Amerikos Baltų Laisvės Lygoje lietuvių sekciją sudaro: garbės nariai — Simas Kudirka ir Vladas Šakalys, vykdomojoje taryboje — vicepirmininkas Antanas Mažeika ir direktoriai: Saulius Damušis, Daiva Kezienė, Juozas Kojelis, Jonas Matulaitis ir Danutė G. Mažeikienė.

Aš negaliu turėti kitokios istorijos, negu ją turi mano tėvynė. Tėvynės istorija yra manyje suasmeninta, todėl ji ir yra mano istorija giliausia šio žodžio prasme.

Antanas Maceina

VISI RYŽKIMĖS LIETUVAI!

1984 metų liepos mėnesio 21 - 25 d.d. Venezuelos Lietuvių Bendruomenė suorganizavo VIII Pietų Amerikos Lietuvių Kongresą, kuriame dalyvavo Argentinos, Brazilijos, JAV, Kolumbijos, Urugvajaus ir Venezuelos atstovai. Šį kongresą laikome svarbiausiu įvykiu mūsų veiklos istorijoje.

Kongreso šūkis: VISI RYŽKIMĖS LIETUVAI! Pagrindinis kongreso uždavinys — kritiškas žvilgsnis į save.

Kongresas, sušauktas Šv. Kazimiero 500 metų mirties jubiliejinei sukakčiai atžymėti, ta proga atšventė ir Lietuvos karaliaus Mindaugo 730 metų vainikavimo sukaktį.

Išvakarėse iš įvairių kraštų suskridę svečiai buvo pakviesti vakarienei pas VLB pirmininką; joje dalyvavo TV ir spaudos, Amerikos ambasados ir paveržtų tautinių grupių atstovai.

Kongresas prasidėjo šeštadienį, liepos 21, iškilmingomis TE DEUM pamaldomis Caracas katedroje, kurias atnašavo ir pamokslą pasakė Apaštališkasis Nuncijus Venezuelai, arkivyskupas Luciano Storero. Po pamaldų Baltųjų Rūmų Atstovas Linas Kojelis ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės vicepirmininkė Milda Lenkauskienė padėjo trispalvį vainiką prie Venezuelos išlaisvintojo Simono Bolivaro paminklo, miesto kariškam orkestrui grojant Venezuelos ir Lietuvos himnus. Pagerbimo akte su vėliavomis dalyvavo latvių, estų, lenkų ir ukrainiečių atstovai, o taip pat šimtai venezualiečių.

Tuojau po to svečias iš Vašingtono buvo pakviestas pietums su visų svarbiųjų Venezuelos dienraščių atstovais, prieš tai duodamas ilgą ir išsamią spaudos konferenciją. Čia artimai talkininkavo JAV ambasados informacijos tarnyba.

Popiet vyko iškilmingas Kongreso atidarymas ir pirmoji plenarinė sesija, kurioje pagrindinę kalbą pasakė Baltųjų Rūmų atstovas Linas Kojelis, perdavęs kongresui ir visiems Venezuelos lietuviams JAV prezidento Ronald Reagano sveikinimus ir linkėjimus. Vakare buvo priėmimas svečiams ir kongreso dalyviams Latvių Namuose.

Antrąją kongreso dieną, sekmadienį, vyko iškilmingos pamaldos San Casimiro šventovėje, prieš 200 metų įkurtame San Casimiro miestelyje, Araguvos provincijoje. Jas atnašavo kardinolo pavaduotojas vyskupas Miguel Delgado Avila, asistuojamas Pietų Amerikos Lietuvių Kunigų Vienybės, o taip pat ir VIII PLAK kongreso pirmininko kun. Prano Gavėno, SDB ir San Casimiro klebono Luis Emilio Chaverra. Prieš mišias buvo konsekruotas čikagiečių Marijos ir Antano Rudžių padovanotas didysis altorius. Pamaldų metu San Casimiro parapija ir miesto savivaldybė padėkos ir pagarbos ženklan įteikė pirmininkui VLB skirtąją garbės lentą. Pamaldos baigėsi novena ir procesija su Lietuvos Šventojo relikvija. Po to — jaukios vaišės parapijos salėje.

Sekmadienio vakare Hiltono viešbuty vyko Baltų Unijos banketas Lietuvos karaliui Mindaugui pagerbti. Banketo metu vyskupui Miguel Delgado Avila buvo įteikta garbės lenta už nuopelnus lietuviams, suteikiant jam Venezuelos Lietuvių

Bendruomenės garbės nario vardą. Meninę programą žavėtinai atliko iš Buenos Aires specialiai į kongresą atvykusi dainininkė Adriana Jocytė.

Sekančias dvi dienas, toli už miesto, gražioje kalnų vietovėje — "rožių šuliny" — Pozo de Rosas — buvo intensyviai posėdžiaujama. Be bendruomenių pranešimų, buvo išklausytos prof. dr. Domo Krivicko atsiųstoji paskaita, o taip pat Mildos Lenkauskienės, kun. Prano Gavėno, Danutės Statkutės - Rosales, dr. Povilo Mažeikos paskaitos, diskusinis jaunimo forumas, kurį energingai pravedė Linas Kojelis, dalyvaujant buvusiems Vasario 16 gimnazijos moksleiviams; svarstytas informacinės medžiagos pasikeitimo klausimas Pietų Amerikos Lietuvių Bendruomenių tarpe; švietimo reikalai ir visas pusdienis paskirtas Pietų Amerikos lietuvių "žvilgsniui į save". Diskusijos pravestos literatūrinio teismo forma, paliečiant svarbiausias bendruomeninio darbo sritis.

San Casimiro Venezueloje bažnyčios didysis altorius

Kongresas taip pat išklausė du pogrindžio filmus ir televizijos juoston įrašytas kongresines pamaldas, kurias sekmadienį, liepos 22 dieną, perdavė du televizijos kanalai keliems milijonams žiūrovų. TV programa susidėjo iš mišių, kurias kongreso proga televizijos audiencijai laikė vyskupas Delgado ir kuone pusvalandį trukusios gausiai iliustruotos TV programos, kurią pravedė Tėvas Manuel Diaz ir kuri tiksliai ir dramatiškai nušvietė dabartinę religinę ir tautinę priespaudą Lietuvoje. Visi kongreso dalyviai šia programa buvo sužavėti. Dr. Edmundas Lenkauskas iš Clevelando atvirai pasakė, kad tokia televizijos programa JAV būtų neįgyvendinama svajonė gal net ir už milijoną dolerių.

Baigiamoji kongreso sesija prasidėjo padėkos mišiomis. Pamokslo vietoj, kongreso pirmininkas kun. Pranas Gavėnas skaitė paskaitą apie Šventą Kazimierą. Plenarinėje sesijoje buvo išklausyti darbo komisijų pranešimai, priimti siūlymai ir rezoliucijos. Svarbiausios jų smerkia Sovietų Sąjungos tęsiamą Lietuvos pavergimą ir reikalauja lietuviams leisti patiems laisvai apspręsti savo ateitį; reikalaujama grąžinti tikintiesiems Šv. Kazimiero bažnyčią paverstą ateizmo muzėjumi, o Lietuvos Šventojo palaikus grąžinti į meno galeriją paverstąją istorinę Vilniaus katedrą. Kongresas reikalauja leisti arkivyskupui Julijonui Steponavičiui

eiti Vilniaus arkivyskupo pareigas, kurioms Šventasis Sostas jį yra paskyręs. Įsipareigojama laiškų vajumi prašyti sovietų vyriausybę grąžinti laisvę tikėjimo ir žmogaus teisių aukoms Lietuvoje, atidaryti Baltijos valstybes tarptautiniam turizmui ir leisti šalpos siuntas į Lietuvą pagalbos reikalingiems tautiečiams.

Prašymuose Jo Šventenybei popiežiui Jonui Pauoiui II, kongresas prašo pagreitinti arkivyskupo Matulevičiaus beatifikacijos bylą ir paskirti Lietuvai kardinolą.

Kadangi šio kongreso proga buvo sušauktas ir antrasis Pietų Amerikos jaunimo suvažiavimas, tai jaunimas, įsijungdamas į kongreso darbus, turėjo ir savo diskusijas, paskaitas, nutarimus ir stovyklą.

Aštuntasis Pietų Amerikos Lietuvių Kongresas buvo baigtas laužu, prie kurio liepsnų skambėjo Lietuvos miško brolių dainos, graudinančios širdį, įpareigojančios visus ryžtis Lietuvai. Iš tikro, "ką reiškia mūsų atliktas darbas prieš darbą ir aukas tų, kurių atminimą gerbiame, aidu kartodami jų kovoje gimusias ir skausme išnešiotas dainas?"

Kongreso proga organizacinis komitetas surengė loteriją, atspausdino brošiūrėlę "Lietuva nori būti laisva", dalino tūkstančius atvirlapių "Lietuva bus laisva". Buvo surengtos dvi spaudos konferencijos, paskelbta apie tuzinas straipsnių ir pradėta laiškų - atvirukų vajus, prašant grąžinti laisvę nekaltai kalinamiems ar ištremtiems lietuviams.

Reikia džiaugtis, kad jaunimas ir vyresnieji petys petin dirbo išvien.

VAD

(Caracas, Venezuela)

Lietuvybė negali būti profesija, nes turto nepelno. Nežadėdama dangaus, neprilygsta religijai. Lietuvybė yra kažkas neapibrėžiama, — tai auglys žmogaus sieloje. Pas vienus savaime atsiranda, kituose net skiepijamas neprigyja. Jis nesukelia ligos, neveda mirtin tų, kuriuose įsitaiso, bet labai gąsdina jo išvengusius. Net purto.

Vytautas Volertas

LIETUVIŲ RADIJO PROGRAMOS JAV

Amerikos Balsas (VOA),
Alfonsas Petrutis, dir.
Voice of America
Lithuanian Service
Washington, D.C. 20547

Baltimorės lietuvių radijas
A. Juškus & K. Laskauskas
1312 Birch Avenue
Baltimore, MD 21227

Bostono lietuvių radijas
Laisvės Varpas
Petras Viščinis
173 Arthur Street
Brockton, MA 02402

Lietuvių radijo korporacija
Steponas ir Valentina Minkai
502 E. Broadway
So. Boston, MA 02126

Lietuvių radijas Aušra
Eduardas V. Meilus, Jr.
70 Curtis Street
Auburn, MA 01501

Čikagos lietuvių radijas
Margutis
Petras Petrutis
2615 W. 71 Street
Chicago, IL 60629

Sophie Barkus radijo šeima
Aldona Daukus
7159 S. Maplewood Avenue
Chicago, IL 60629

Lietuvos Aidai
Kazė Brazdžionytė
2646 W. 71 Street
Chicago, IL 60629

Tėvynės Garsų radijas
Juozas Stempužis
4249 Lambert Road
Cleveland, OH 44121

Gyvenimo Varpai
Religinė radijo programa
Kun. Gediminas Kijauskas, S.J.
18022 Neff Road
Cleveland, OH 44119

Detroito LB radijas
Lietuviškas Balsas
Kazys Gogelis
13436 Garfield
Detroit, MI 48239

Lietuviškų melodijų radijas
Algis Zaparackas
4120 Yorba Linda Drive
Royal Oak, MI 48072

Connecticuto lietuvių radijas
Tėvynės Garsai
Algimantas Dragūnevičius
273 Victoria Road
Hartford, CT 06114

Kalifornijos lietuvių radijas
Lietuviškos Melodijos
Henrikas Bajalis
207 N. Windsor Blvd.
Los Angeles, CA 90004

Laisvės Žiburio radijas
Romas Kezys
217 - 25 54th Avenue
Bayside, N.Y. 11364

Lietuvos Atsiminimų radijas
Dr. Jokubas J. Stukas
234 Sunlit Drive
Watchung, N.J. 07060

Lietuvių Bendruomenės radijas
Henrikas Savickas
1025 Wingohocking, W.
Philadelphia, PA 19140

I Lietuvių radijo programa
Povilas ir Gertruda Dargiai
2040 Spring Hill Road
Pittsburgh, PA 15243

Echoes of Lithuania
Vytautas Jucius
52 Shady Drive West
Pittsburgh, PA 15228

Dainos Aido radijas
Al Gečas
320 Duman Street
Rochester, N.Y. 14621

Lietuvių Bendruomenės radijas
Lietuvos Prisiminimai
Antanas Paliulis
33 Chipman Street
Waterbury, CT 06708

Lietuviška radijo programa
"Leiskit į tėvynę"
Salomėja Smaižienė
204 Hilltop Drive
Hot Springs, Ark. 71901

Paruošė
JAB LB Kultūros Taryba
Juozas Stempužis

1985.III.31

Mielas Skaitytojau,
Prašome apsimokėti, jei dar nesi to padaręs, prenumeratą. Prenumeratos mokesčiu ir auka palaikai "Į Laisvę" leidimą. Laiku atsiskaitydamas sumažini brangias pašto išlaidas ir administracijos darbą.

Administratorius

PRIEŠNACINĖS VEIKLOS IŠKARPA

Netrukus iš spaudos išeis dalis Juozo Keliuočio slaptų užrašų. Tos knygos įžangai esu ir aš davęs žiupsnį medžiagos apie Juozo Keliuočio ir jo grupės reiškimąsi antinacinėje veikloje. Jo paties įtrauktas, toje viekloje su juo labai artimai ir dirbau.

Savo laiške Juozo Keliuočio užrašų įžangos autoriui rašiau, kad mano spėjimu JK antrosios bolševikų okupacijos metu į pogrindinę veiklą nebuvo įsivėlęs. Į šį spėjimą man buvo atsakyta: "Daumanto liudijimu (Partizanų II leidimas, ps. 77) LIT, pirmosios pogrindinės organizacijos, iššifruotos 1945 gegužės mėn., pirmininku buvęs JK". Tuo atveju jis bus veikęs su tais iš mūsiškių, kurie liko Lietuvoje. Prisimena čia man Juozas Keliuotis ir mudviejų bendradarbiai kaip tik tomis apsisprendimų akimirkomis, 1944 m. nacių okupacijai žlungant.

Poeto Putino - Mykolaičio sesuo M. Slavėnienė savo atsiminimuose apie brolį rašo: "Pavasariop, rytų frontui artėjant... kas galėdamas iš Kauno traukėsi į kaimą. Po universitetų uždarymo išsikėlė ir pas mus antrame aukštų gyvenusieji du studentai..., tebegyveno pusrūsio kambarėliuose Vacius ir Kostas, taip pat buvę studentai. Šie abu drąsūs jaunuoliai kažkur kažką dirbo... Vieną kartą juodu man atnešė mažą rašomąją mašinėlę, ištraukė iš savo kišenių apvelnę rankraščių pluoštelį ir paprašė juos perrašyti. Kartu paaiškino, kad tai bus įdėta antinacinėkoj pogrindžio spaudoj. Aš mielai sutikau. Ir vėliau esu jiems dar pagelbėjusi".

Prabėgom stabtelkim ties kita jos užrašų vieta: "Pirmos Sekminių dienos rytas... Kažkas stipriai pabeldė į mano duris, ... jas atplėšė. Tarpdury stovėjo apyjaunis vyriokas.

— Jūsų name darome kratą. Jums negalima išeiti iš kambario ir žiūrėti pro langą... "Po pusvalandžio į mano kambarį vėl įėjo tas pats vyriokas.

— Areštavome abu jūsų pusrūsio gyventojus. Jūs pati turbūt nežinote, kokias biaurybes savo name laikote.

"Kiek palaukusi po jo išsinešdinimo..., sugrįžusi į savo kambarėlį, pakėlusi kažkokius žurnalus ir knygas, ant stalo radau po jais tos pačios nelegalios spaudos kelis egzempliorius, rodos, "Atžalyno" (M. M. Mykolaitytė - Slavėnienė, "Putinas mano atsiminimuose" ps. 385-387).

Kas Putino seseriai buvo (ir turėjo būti) nežinoma, man buvo žinoma. Buvau to laiko įvykių liudininkas, dalyvis ir gera dalim priežastis.

Buvo tai įdūkusio Gaštapo paskutinės siautėjimo dienos. Mano laimei tarnybiniais reikalais buvau išsiųstas iš Kauno. Bet dažnais protarpiais kokiai dienai turėdavau grįžti į savo centrą. Tais atvejais patyriau apie Vliko narių areštus ir turėjau progos susitikti su mūsų Vliko atstovu, Lietuvių Vienybės Sąjūdžio pirmininku, prof. Juozu Keliuočiu, laiku mūsų vyrų įspėtu ir tolimam Kauno priemiesty paslėptu.

Po kelių dienų vėl grįžęs į Kauną, buvau nuvestas į "Atžalyno" (LSV

jaunimo sekcijos) Centro valdybos posėdį. Tuo metu Geštapas jau tuštino savo būstinę, naikino dokumentus, o kartu ir savo suimtuosius. Širdį slėgė liūdesys, neviltis ir kone tikras žinojimas, kad Kostas ir Vacys taip pat neišvengs 9-tojo forto egzekucijų. Šie jauni patriotai spausdino mūsų pogrindinį "Atžalyną", kurio redaktorium tuo metu man buvo skirta būti. Ir tie suvelti rankraščiai buvo mano paties arba vieno - kito bendradarbio rašyti. Mūsų jaunų drąsuolių ypačiai buvo stipriai pasidarbuota Kaune ir Vilniuje skleidžiant atsišaukimus, raginančius nestoti į SS legioną. Man pačiam teko du tokius lapelius parašyti. Ir Lietuvos patriotinis pogrindis laimėjo visu šimtu procentų. Lietuvių SS legionas nebuvo įsteigtas.

"Atžalyno" spaustuve naudojosi ir Lietuvių Laisvės Kovotojų Sąjunga. Jai bespausdinant "Laisvės Kovotoją", spaustuvė buvo Geštapo susekta ir likviduota. Tada "Atžalyną" kurį laiką spausdinome Vilniuje. Bet vėl gavome spaustuvėlę iš Seredžiaus ir grįžome į Kauną.

Bet grįžkim į paskutinį Atžalyno Centro valdybos posėdį. Posėdžio iniciatoriaus buvome įspėti, kad mūsų laukia staigmena. Ir ji buvo nepaprasta. Po tylios laukimo minutės į kambarėlį įėjo Gaštapo imtiniai — Vacys ir Kostas. Jie net nepasakė, kas buvo tie herojai — jų išvaduotojai. O jie sėdėjo mūsų tarpe, ir nė vienas neprisipažino.

Trečiuoju grįžimu į Kauną taip paprastai, lyg iki karto, o iš tikrųjų amžinai, atsisveikinau su savo žurnalistikos profesorium, artimu bičiuliu, Vliko nariu Juozu Keliuočiu. Mieste jau nebebuvo likę valdžios. Retkarčiais dar pravažiuodavo vokiečių paklydę ar tyčia pasisklaidinę sunkvežimiai su keliais kareiviais juose. Kiemuose iš aukštesnių namų kažkieno, kažkodėl buvo šaudoma.

— Ką manai daryti, profesoriau? — klausiau, jo atlydėtas į Kauno garlaivių prieplauką.

— Nė nežinau. Turiu du lagaminus rankraščių iš mūsų kultūros istorijos, iš teatro, dailės ir literatūros kūrėjų gyvenimo. Kur juos dėti? Galvoju vykti pas dr. V. Juodeiką prie Veliuonos . . .

Nenuvyko jis pas dr. Juodeiką. Dėl kūrybos prikrautų lagaminų liko Lietuvoje ir du kartus lietuvio tremtinio dalią iškentėjo Sovietijos šiaurėse.

Vienybietis

PABALTIJO TAUTOS

(Atkelta iš 57 psl.)

Bet dar griežtesnės nuotaikos Estijoje. Vienas gamyklos darbininkas Taline paklaustas apie savo kaimynus slavus, atsakė: "Rusija yra lyg didžiulė jūra — visas šiukšles išplauna į krantą". Išgėręs savo alų, estas patraukė pečiais — "politika — ne mums". Jis tik realistas. Net Lietuvoje, kur iš trijų su puse milijono gyventojų du milijonai, sakoma, priklauso katalikų Bažnyčiai, kur tikintieji pamaldumu prilygsta lenkams, tarybinės valdžios galia neabejojama. Šalia saugumo ir kariuomenės yra dar Pabaltijo komunistų partijos su surusėjusiais vadovais ir neproporcingai dideliu slavų narių skaičiumi. Maskvos galimybė — panaudoti šį europietišką imperijos kraštą kaip užkrečiantį veiksmingumo, tvarkingumo ir dėmesio smulkmenoms pavyzdį. Tai savybės, kurias staiga pra-

dėta vertinti kaip esmines tarybų šalies raidai, bet kuriomis rusai, labiau linkę į nerūpestingumą, retai kada besidomėjo. Tai pastebi net ir atsitiktinis žmogus, apsilankęs Pabaltijy. Tai patvirtina ir oficiali statistika. Pavyzdžiui, ūkius pabaltiečiai tvarko daug veiksmingiau negu jų kaimynai slavai. Bet koks tarybinis pilietis patvirtins, kad plataus vartojimo prekių kokybė Pabaltijy viršija vidutinę. Tarybinė vyriausybė bandė išnaudoti pabaltiečių savybes, leisdama keletą socialinių ir ekonominių eksperimentų. Tačiau nors galimybės "persodinti" pabaltietiškas dorybes gana abejotinos, nauja ekonominė padėtis gali bent netiesiogiai padėti sumažinti pabaltiečių baimę paskęsti Rusijos jūroje. Darbo jėgos šiandien trūksta visoje Tarybų Sąjungoje ir Pabaltijo valstybės ieško ne daugiau darbininkų, o aukštesnio darbo našumo. Vietinė valdžia kiek begalėdama suvaržė naujų gyventojų antplūdį į Rygą. Taigi, tarybinės ekonomikos sumoderninimas, atrodo, ateina į pagalbą iki šiol išlikusiems "Europos indėnams", — baigia straipsnį Markas Frenklendas.

(Europos LF Bičiulis, 1985 vasario 16)

"Į LAISVĘ" AUKOTOJAI 1984

Mecenatai: Po 100 dol.: dr. K. Ambrozaitis, A. Raulinaitis.

Po 70 dol. — dr. J. Uleckas.

Po 50 dol.: E. Pakulienė, A. Pladys, dr. P. Žemaitis.

Garbės prenumeratoriai: Dr. A. Aviža, A. A. Balys, kun. B. Balčys, V. Baleišytė, A. Baltrukėnas, Č. Baltrukonis, P. Baras, J. Baužys, K. Bružas, kun. M. Čyvas, kun. V. Dabušis, dr. V. A. Dambrava, I. Eitmanienė, V. Gečas, tėv. K. Gulbinas, dr. J. Jurgilas, dr. J. P. Kazickas, V. Kazlauskas, dr. P. Kisielius, dr. J. Kižis, prel. J. Kučingis, dr. S. Kudokas, dr. Č. Kuras, V. Kuzmickas, dr. V. Majauskas, J. Mikonis, E. Milkauskas, kun. S. Morkūnas, J. Paliulis, A. Pocius, kun. A. Račkauskas, dr. A. Razma, M. Sodonis, dr. J. Sungaila, K. Šakys, dr. A. Sležas, kun. I. Urbonas, J. Vidmantas, dr. P. V. Vygantas, V. Volertas, J. Žaliaduonis, V. Žiaugra, J. Žilionis.

Rėmėjai: J. Ambrizas, J. Arštikis, A. Atutis, L. Bajorūnas, S. Balys, L. Barauskas, Br. Barisas, V. Barisas, E. Binkis, A. Brazauskienė, V. Brizgys, V. Bulota, R. Bureikienė, V. Butkys, kun. V. Cukuras, dr. S. Čepas, dr. A. L. Čepulis, A. Damijonaitis, Vl. Dautas, K. Dockus, A. Dragunevičius, A. Gailiušis, V. Garbenis, P. Gaučys, J. Gelumbauskas, J. Gepneris, K. Gimžauskas, dr. G. Grinis, F. Ignaitienė, D. Jakienė, Tėvai Jėzuitai, Cleveland, Br. Juška, V. Kamantas, A. Kareiva, I. Kizlauskas, K. Kazlauskas, V. Kazlauskas, M. Kirkilas, kun. R. Krasauskas, kun. V. Krikščiūnevičius, V. Laniauskas, M. Lenkauskienė, M. Lepera, E. Mališka, P. Malzinskas, prof. V. Marijošius, dr. A. Matukas, V. A. Mažei-

ka, A. Mažiulis, J. Mikeliūnas, V. V. Milukas, G. Mironas, dr. M. L. Namikas, P. Narutis, V. Naudžius, B. Neverauskas, E. Noakas, kun. J. Pakalniškis, dr. V. Palubinskas, Br. Paliulis, P. Pamataitis, kun. V. Pikturna, V. Prižgintas, dr. Z. Prūsas, I. Račiūnas, K. Račiūnas, A. Radzivanienė, B. Raugas, L. Reivydas, A. Reventas, J. V. Rolland, S. Rudys, J. V. Rugelis, kun. K. Sakalauskas, J. Salys, V. Sendžikas, R. A. Shatas, V. Silas, dr. A. Šmulkštys, R. A. Stirbys, C. Surdokas, dr. V. Šaulys, kun. J. Tautkus, J. Turčinskas, koop. "Talka", Australija, V. Vaičiulis, V. Vaitiekūnas, V. A. Vaitkus, A. Valiuškis, A. Velavičius, kun. J. Velutis, A. Viliušis, J. Virbalis, J. Žadeikis, St. Žilevičius.

Nuoširdžiai dėkojame!

ADMINISTRACIJA

LFB CV SPECIALUS POLITINIAMS REIKALAMS FONDAS

Praeitais metais LFB Taryba pavedė Centro valdybai sudaryti specialų fondą, kurio pinigais, reikalui esant, būtų galima padėti OSI apkaltintiesiems, o taip pat paremti ir kitus skubius reikalus. Iki šiol aukojo šie bičiuliai ir bičiulės:

3000 dol. — P. Kisielius
2250 dol. — R. Šomkaitė
1600 dol. — K. Ambrozaitis
800 dol. — A. Šležas
500 dol. — V. Majauskas, A. Razma
300 dol. — A. Pocius, N. Jarmas
200 dol. — A. Pargauskas, V. Sinkus
150 dol. — J. Pikturnienė
100 dol. — J. Ardys, K. Barzdukas, J. Baužys, B. Brizgys, V. Čyvas, A. Damušis, J. Damušis, St. Džiugas, J. Kavaliūnas, V. Kazlauskas, K. Kriaučiūnas, J. Mikonis, K. Račiūnas, J. Reinys, V. Rociūnas, J. Rugelis, V. Skladaitis, J. Skrinska, M. Sodonis, A. Sušinskas, V. Šilėnas, J. Vasaris, J. Vaznelis, J. Žilionis.
80 dol. — B. Bernotas
60 dol. — I. Janavičius
50 dol. — V. Akelaitis, J. Ambrizas, A. Bagdonas, A. Čepulis, J. Gylys, Č. Grincevičius, D. Kojelytė, J. Kučėnas, B. Lungys, B. Nainys, V. Naudžius, B. Polikaitis, A. Prapuolenytė, K. Ralys, P. Razutis, V. Volertas, R. Šliažas.
45 dol. — Waterburio samb. v-ba
30 dol. — P. Milašius
25 dol. — E. Baltrušaitienė, D. Bielskus, K. Bružas, E. Didžbalis, V. Maželis, K. Pemkus, J. Raugalis.
20 dol. — G. Bučmys, J. Muraška, B. Nemickas, A. Skrupskelienė, V. Kuzmickas.
15 dol. — J. Kasputis.
10 dol. — J. Ambrozaitis, A. Balsys, A. Brazauskienė, J. Gelumbauskas, J. Kazlauskas, M. Marūnienė, V. Vaitkus.
5 dol. — P. Kuras.

Viso aukų jau gauta: $13,330, išmokėta apie $9,000. Tiksli apyskaita bus duota vėliau. Pagal sambūrius aukojo: Čikaga — $8,220, Clevelandas — $1,640, Detroitas — $500, Ne Jersey — $2,550, New Yorkas — $70, Philadelphija — $50, Waterburis — $300.

KATALIKŲ BAŽNYČIOS IR VALSTYBĖS SANTYKIAI OKUPUOTOJE LIETUVOJE

1982 - 1983 metų laikotarpyje įvyko kai kurie gana reikšmingi pasikeitimai Katlaikų Bažnyčios ir valstybės santykiuose Lietuvoje. Bažnyčios atžvilgiu nauji poslinkiai nėra vienalyčiai, nes Maskva pagerino oficialius santykius su Vatikanu, tuo pačiu metu imdamasi griežtesnių priemonių katalikų pasipriešinimo sąjūdžiui nuslopinti. Bažnyčios hierarchija šiek tiek sutvarkyta, tačiau po daugiau negu dešimtmetį trukusio laikotarpio kunigai vėl suimami.

Du įvykiai turi ypatingą reikšmę Lietuvos Katalikų Bažnyčiai, — naujų vyskupų paskyrimas bei Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto išsklaidymas ir jo veiklos sutrukdymas. 1982 m. liepos 15 d. Vatikanas paskelbė, kad Vincentas Sladkevičius pradės eiti Kaišiadorių vyskupijos apaštalinio administratoriaus pareigas, o Antanas Vaičius paskirtas Telšių vyskupijos apaštaliniu administratorium. Šių dviejų kunigų paskyrimas vyskupais reiškė šiokią tokią Maskvos nuolaidą, ir ne vienintelę. 1983 m. keturiems Lietuvos vyskupams buvo leista atvykti į Romą *ad limina apostolorum*. Tai pirmas toks Lietuvos vyskupų apsilankymas nuo 1938 metų. Be to, per šią viešnagę popiežius Jonas Paulius Antrasis nurodė Panevėžio vyskupijos apaštaliniam valdytojui, vyskupui Romualdui Krikščiūnui, pasitraukti iš pareigų.

Jei per pastaruosius dvejus metus pagerėjo Lietuvos Bažnyčios hierarchijos stovis, tai gerokai nukentėjo Katalikų komitetas. Kai valdžia nutarė galutinai komiteto veikimą sustabdyti, saugumo organai ėmėsi ryžtingų priemonių, kurios neliko be poveikio. 1983 metais sausio 26 d. buvo suimtas komiteto narys - steigėjas kunigas Alfonsas Svarinskas, o gegužės 6 d. jis buvo nuteistas 7 metams griežto režimo lagerio ir 3 metams tremties. Tą pačią dieną kitas komiteto narys, kunigas Sigitas Tamkevičius buvo įleistas į teismo salę, neva išklausyti nuosprendį kun. Svarinskui, ir buvo ten pat suimtas. Prasidėjo kitų komiteto narių tardymai ir "šantažavimai", kurie padarė savo. *"Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos"* 59-tame numeryje pranešta, kad po kelių tardymų komiteto narys kun. Algimantas Keina pasitraukė iš komiteto, pareikšdamas, kad dabartinėmis sąlygomis komitetas negalįs vykdyti savo užduoties. Pranešta, kad ir kitas komiteto narys, kun. Kazimieras Žilys, kuris į komitetą įstojo po kun. Svarinsko arešto, pasižadėjo pasitraukti su sąlyga, kad valdžia leis jam dirbti ganytojišką darbą Moldavijoje arba Ukrainoje. Dar kitas komiteto narys, kun. Leonas Kalinauskas irgi buvo šantažuojamas iš komiteto išstoti. Likusieji laisvėje komiteto nariai pasidarė nebūdingai tylūs. Negalima atmesti galimybės, kad komiteto veikimas gal ir visam laikui sustabdytas.

Kaip minėta, 1982 m. liepos 15 d. Vatikanas pranešė Vincento Sladkevičiaus ir Antano Vaičiaus paskyrimą vyskupais. Nors "Kronika" nuo pirmųjų savo egzistavimo dienų reikalavo sugrąžinti vysk. Sladkevičių į savo pareigas, o kun. Vaičius buvo

laikomas vienas tinkamiausių kandidatų į vyskupus, "Kronika" santūriai priėmė žinią, vėl išreikšdama baimę, kad kitą kartą Maskva tikrai prastums savo kandidatus.

Nėra abejonės, kad popiežius Jonas Paulius Antrasis skiria ypatingą reikšmę vyskupų vaidmeniui Bažnyčios gyvenime. Jis kelis kartus pabrėžė vyskupų svarbą ir ragino katalikus jais pasitikėti bei paklusti jų valiai. Šventasis Tėvas nusiuntė vyskupui Poviloniui telegramą, kurioje buvo parašyta:

"Kunigai gi . . . tepripažįsta vyskupą savo tėvu ir jo su pagarba teklauso. Pagaliau visa katalikiškoji bendruomenė, kurios tikėjimas yra išbandytas tiesos sunkenybių ir vargų, teranda savo ganytojuje sielos globą, užsidegimą ir sustiprinimą ištverti tikėjime su galinga viltimi ir meilės atrama . . .".

Kai Lietuvos vyskupai 1983 m. atvyko į Romą *ad limina apostolorum*, Jonas Paulius Antrasis vėl pareiškė, kad jam labai rūpi sutvarkyti Lietuvos Katalikų Bažnyčios hierarchiją. Priimdamas vyskupus jis pažymėjo, kad jis visada stengėsi užtikrinti Lietuvai vertus ir ištikimus ganytojus — vyskupus. Popiežius teigė, kad tikslas iš dalies jau pasiektas ir išreiškė viltį, kad ateityje visos Lietuvos vyskupijos turės savo vyskupą. To reikalauja Bažnyčios tradicija, įpareigojanti vyskupui atstovauti Krikštaus asmeniui.

Popiežiaus pastabos apie hierarchijos sunormalinimo svarbą bei raginimas nieko nedaryti be vyskupų rodo jo įsitikinimą, kad galima paskirti Lietuvai tinkamus vyskupus, kurie gins Bažnyčios interesus ir nepasiduos Kremliaus spaudimui bei sutvarkyti Lietuvos Bažnyčios hierarchiją, nepakenkiant tikinčiųjų interesams. Taigi, Vatikanas nepritaria "Kronikos" būgštavimams, jo valdžia turi priemonių beveik kiekvieną vyskupą palenkti savo valiai, arba mano, kad hierarchijos sutvarkymo teigiamos pasekmės atsvers neigiamus padarinius, kuriuos gali sukelti reikalas vyskupui paklusti valdžios nurodymams. Bet nors Šventasis Tėvas iš dalies nepaisė "Kronikos" nerimo dėl naujų vyskupų, jis veikiausiai nepaskirs šioms pareigoms asmens, prieš kurį nusistačiusi nemaža kunigijos dalis. Juk priešingu atveju negalima laukti, kad nieko nebus daroma be vyskupo.

Nemažiau svarbus už naujų vyskupų paskyrimą buvo Vatikano nutarimas iš pareigų pašalinti Panevėžio vyskupą Romualdą Krikščiūną. Nors jis atsistatydino neva dėl sveikatos, Krikščiūnas buvo plačiai laikomas nevykusiu ganytoju, kuriam labiau rūpėjo užsitikrinti valdžios malonę negu ginti Bažnyčios interesus. Jo pasitraukimas iš pareigų reikšmingas keliais atžvilgiais. Pirma, popiežiaus reikalavimas, kad kunigai ir tikintieji paklustų savo vyskupams, įgyja kitą prasmę, paaiškėjus, kad Šventasis Tėvas pasiryžęs imtis priemonių užtikrinti, kad Lietuvos katalikai turės uolius vyskupus. Antra, vysk. Krikščiūno likimas yra visiems priminimas, kad Maskvai per daug nuolankūs vyskupai gali būti atstatydinti. Ateityje kiti vyskupai ir įtakingesni Bažnyčios pareigūnai galės priešintis Maskvos spaudimui, nurodydami šį atvejį kaip pavyzdį per didelio nuolaidumo pasekmių.

Tęsinys sekančiame "Į Laisvę" numeryje 94 (131)

STIPRINANTI DVASIOS PERGALĖ

JULIUS VIDZGIRIS
Muenchenas, Vokietija

Pavergta už savo teises kovojanti tauta kuria savo istoriją, kurioje iškyla nauji kankinių ir didvyrių vardai, į sutelktinę tautos atmintį giliai smelkiasi patirtos kančios ir laimėjimai. Tiesa, nuožmioje priespaudoje nepalydinamai daugiau kančių negu leimėjimų, tačiau kaip tik todėl kiekvienas laimėjimas tokioje būklėje dar brangesnis, reikšmingesnis, labiau mus stiprina.

Toks be galo šviesus pragiedrulis tamsioje šiandieninėje priespaudos naktyje mums yra "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika", pasirodžiusi prieš tryliką metų kovo 19. Mažytis tikėjimo, meilės ir vilties grūdas, suleidęs šaknis giliame pogrindyje, jau išsistiebė dvasios pergale žydinčiu medžiu.

Tryliktąsias savo gyvenimo metines Kronika pažymi ką tik Vakarus pasiekusiu 65-jų numeriu, pasirodžiusiu Lietuvoje šių metų pradžioje. Kas bent kiek pagalvoja, kokią milžinišką valstybinio teroro ir priespaudos jėgą reikia įveikti, Kronikos gyvavimą turi laikyti tikru stebuklu. Jos pradžia buvo labai kukli ir nedrąsi. Tik po dvejų metų leidėjai prisipažino, kad pradžioje ir jie patys visiškai nenujautė, kokio dėmesio Kronika susilauks tėvynėje ir pasaulyje. Veikiai ji pasidarė pasaulyje geriausiai žinomu lietuvišku periodiniu leidiniu. Kronika nuo pat pradžios užsibrėžė skelbti tikslius patikrintus faktus. Neiškraipytų faktų kalba jai pelnė ir pelno savųjų ir svetimųjų skaitytojų pagarbą.

Pogrindžio "Aušra", vadindama Kroniką "religinės kovos metraščiu", teisingai pastebėjo: "Perskaitęs "LKB Kronikos" kiekvieną numerį, suvoki, kokia didelė kova vyksta mūsų tėvynėje — kova už tikėjimo laisvę, už tiesą, už teisę būti žmogumi! Be "LKB Kronikos" nepajėgtume suvokti šios kovos masto net mes, gyvenantieji Lietuvoje. O ką kalbėti apie tuos, kurie toli nuo mūsų"...

Iki Kronikos pasirodymo nedaug žinių iš Lietuvos pasiekdavo užsienį. Pagrindiniai žinių šaltiniai buvo trys: oficiali tarybinė spauda, kurioje daug nutylėjimų ir iškraipymų; daugiau ar mažiau nuo tėvynės atitrūkusių išeivių liudijimai; ir paviršutiniški negausių keliautojų įspūdžiai.

Kronika užtaisė šią informacijos spragą.

Amerikietis jėzuitas tėvas Dirscherlas, recenzuodamas pirmąjį Kronikos tomą anglų kalba, taip nusakė jos pobūdį ir reikšmę: Kronika aprašo Lietuvos katalikų dramą, sukatalogizuodama, kokią kainą už tai jie turi sumokėti, netekdami darbo, teisių, kurias neva garantuoja tarybinė konstitucija, gąsdinami, mušami, griežtai baudžiami, tremiami, kalinami, o kartais net nužudomi. Lietuviai gerai žino, su kuo jie kovoja, stodami prieš tarybinį Rusijos režimą, todėl šis veikalas (Kronika) užgauna jautriąsias stygas visame laisvajame pasaulyje. Lietuviškoji Kronika parodo, ką reiškia gyventi tikėjimu, kai stovima prie nukryžiuotojo Kristaus. "Nesuklyskite, Kristus dar tebėra kalamas prie kryžiaus šiandien Lietuvoje", įspėjo amerikietis jėzuitas, perskaitęs pirmąjį Kronikos angliškojo vertimo tomą.

Iš tikrųjų joks kitas laikraštis pasaulyje nesužadino tiek daug dėmesio Lietuvai, kaip "LKB Kronika". Kartais net susidaro gana šališka ir neteisinga pažiūra, tarsi Lietuvoje vyktų tik kova už tikėjimą ir nieko daugiau. Tai tik kai kurių vakariečių patogus įsikalbėjimas, nenoras pažiūrėti tikrovei į akis. Atseit, Lietuva nesiekia laisvės, susitaikė su Maskvos jungu, tik saujelė katalikų bruzda.

Kas taip galvoja, aukština Kroniką, jos nepaskaitę. Kronika niekada neatsiribojo nuo gyvybinių tautos reikalų, niekada nestovėjo nuošaly jos didžiųjų rūpesčių. Tiktai tada, kai atsirado daugiau pogrindžio laikraščių, ji labiau apsiribojo Bažnyčios ir tikinčiųjų reikalais. Tačiau niekam nevalia suabejoti Kronikos leidėjų gilia tėvynės meile ir patriotine sąmone.

Negalima užmiršti to, ką Kronika pareiškė 1979 metais, kai pasirodė 45 pabaltiečių reikalavimas pasmerkti Hitlerio - Stalino paktą ir panaikinti jo padarinius Pabaltijo valstybėse. Štai Kronikos leidėjų pažiūra: "Lietuvos Katalikų Bažnyčios nelaimės pradžios reikia ieškoti prieš 40 metų, kai 1939 rugpjūčio 23 Stalinas ir Hitleris dalijosi įtakų sferomis ir Lietuva buvo parduota sovietinei Rusijai. Kol Lietuva bus okupuota, tol tikintieji neturės laisvės ir tol bus tautiečių, kurie už Ezavo lešienės lėkštę padės okupantams persekioti savo brolius. Todėl LKB Kronika solidarizuojasi su 45 pabaltiečių reikalavimu, pasiųstu SNO ir Helsinkio Baigiamąjį Aktą pasirašiusiomis valstybėmis, pasmerkti gėdingą Molotovo - Ribentropo sutartį ir reikalauti šios sutarties padarinių likvidavimo".

"LKB Kronikos" gimtadienis yra gera proga pagerbti jos sumanytojų, leidėjų, bendradarbių, ypač skaudžiai nukentėjusių, pastangas ir ryžtą. Puiki proga pa-

sisemti dvasios stiprybės ir įkvėpimo:

Lietuvą Dievas apveizdi ir gina,
Amžiais suvargusios jos neapleis.

Ateičiai dvasios galiūnu gamina,
Vesdamas juos stebuklingais keliais.

(Kun. Jurgis Tilvytis-Žalvarnis)

LKB KRONIKAS ANGLŲ KALBA
LEIS RELIGINĖ ŠALPA

Raštišku susitarimu Kunigų Vienybė, iki šiol leidusi LKB Kronikas anglų kalba, pervedė Lietuvių Katalikų religinei šalpai nuo dabar vertimą bei leidimą "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" atskirais numeriais anglų kalba — pradedant 62-uoju numeriu.

Nuo 1974 m. kun. Kazimieras Pugevičius pradėjo versti Kunigų Vienybės leidžiamus LKB Kronikos atskirus numerius anglų kalba. Per dešimt metų Kunigų Vienybė išleido 58 atskirus kun. K. Pugevičiaus, Vitos Matusaitienės bei kitų išverstus LKB Kronikos numerius anglų kalba. Iš viso buvo išleista apie 250.000 egz. Kunigų Vienybė su Religine šalpa išplatino Kronikas senatoriams, Kongreso nariams, atstovybėms Washingtone, Jungtinėms Tautoms New Yorke, bibliotekoms ir kitiems. Per tą laikotarpį Kunigų Vienybė su mecenatų parama tam darbui išleido apie 75.000 dol.

Yra leidžiama daugiau kaip 5000 egz. kiekvieno Kronikos numerio anglų kalba. Religinės šalpos vadovybė yra pasiryžusi šį svarbų darbą, ir toliau tęsti. Religinės šalpos statute jau nuo 1969 m. įrašyta, kaip vienas iš pagrindinių tikslų, telkti ir skleisti informaciją apie tikinčiųjų persekiojimą okupuotoj Lietuvoj. Kronikos žinių svarbą bei pasaulinę įtaką liudija šimtai užklausimų, kurie kasmet suplaukia iš viso pasaulio į Lietuvių Katalikų religinės šalpos įstaigą. Reguliariai ir skubiai pateikiamomis Kronikomis plačiai naudojasi žurnalistai, pedagogai, kongresmanai ir senatoriai, o ypač žmogaus teisių organizacijos, kaip Tarptautinė Amnestija, kuri gina lietuvių sąžinės kalinių teises, ir bažnytinė hierarchija. Pvz. kardinolas Bernardinas citavo vėliausias Kronikos ištraukas savo vedamajame apie Klaipėdos bažnyčią.

Minėtas susitarimas tarp Kunigų Vienybės ir Religinės šalpos nesaisto kun. J. Kuzminsko Chicagoj įsteigtos Lietuvos Kronikos sąjungos, kuri 1976 m. atsiribojo nuo Kunigų Vienybės ir nuo Religinės šalpos ir per tą laiką išleido LKB Kronikos Nr. 1 - 9 anglų kalba viename tome.

Kronikos numerius atskirais sąsiuviniais anglų kalba galima užsisakyti sau ar kitam iš Lietuvių Katalikų religinės šalpos, 351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Aukos nurašomos nuo mokesčių. Čekius rašyti Lithuanian Catholic Religious Aid vardu.

Į LAISVĘ FONDAS
LIETUVIŠKAI KULTŪRAI UGDYTI
5620 S. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636

FONDO LEIDINIAI:

Vytautas Mačernis POEZIJA. Redagavo K. Bradūnas. Iliustravo P. Augius. Įvadą parašė A. Nyka-Niliūnas. Išleista dr. A. Šmulkščio lėšomis. 1961.

Juozas Girnius TAUTA IR TAUTINĖ IŠTIKIMYBĖ. Veikalas, skirtas gyvosios lietuvybės problemoms išeivijoje. Dailininkas S. Ramanauskas. 1961.

Juozas Daumantas PARTIZANAI. II laida. Iliustruota P. Lapės. 1962.

N. E. Sūduvis VIENŲ VIENI. Lietuvių tautos dvidešimt penkerių metų rezistencija. Iliustracijos P. Jurkaus. 1964.

Juozas Girnius ŽMOGUS BE DIEVO. Dailininkas A. Kurauskas. Knyga, skiriama ateizmo filosofinei analizei. 1964.

LITHUANIA UNDER THE SOVIETS. Portrait of a Nation, 1940-65. Edited by V. Stanley Vardys. Frederic A. Prager, Publishers (mecenatas Į LAISVĘ FONDAS LIETUVIŠKAI KULTŪRAI UGDYTI). 1965.

Mykolas Vilčis NEPARAŠYTI LAIŠKAI. Eilėraščiai, skirti tiems, kurių atminimas ir kapai išniekinti. Iliustracijos P. Jurkaus. 1966.

LIETUVIŲ LITERATŪRA SVETUR 1945-1967. Redagavo K. Bradūnas. Dailininkas V. O. Virkau. Rašo: A. Vaičiulaitis, K. Keblys, R. Šilbajoris, S. Santvaras, V. Kulbokas, J. Girnius ir Č. Grincevičius. 1968.

Vladas Ramojus KRITUSIEJI UŽ LAISVĘ, II tomas. 1969.

Juozas Brazaitis RAŠTAI I. 1980.

Juozas Brazaitis Raštai II. 1981.

Juozas Brazaitis, RAŠTAI III, 1982

Juozas Brazaitis, RAŠTAI IV, 1983.

Juozas Brazaitis, RAŠTAI V, 1984.

Aloyzas Baronas MIRTI VISADA SUSPĖSI. Paskutinis rašytojo romanas iš tragiškiausio Lietuvos istorijoje laikotarpio — partizanų kovų. 1981.

Juozas Daumantas PARTIZANAI. III laida, 1984.

Alp(LKA) 3082
1985
Nr.93(130)

Šio numerio kaina 3.00 dol.